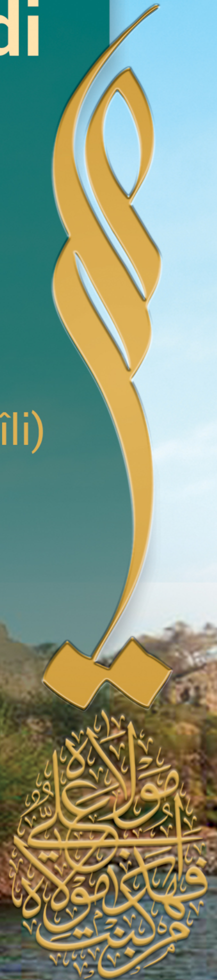
Abdulvahab Süleymanoğlu

Peygamberimiz Hz. Ali'ye Ne Dedi

(Gadîr-i Hum Hadîsinin Tahlîli)

Peygamberimiz Hz. Ali'ye Ne Dedi

(Gadîr-i Hum Hadîsinin Tahlîli)

Abdulvahab Süleymanoğlu

ÖNSÖZ

Yüzünü, sevdiği ve onu seven şehre dönmüş; yıllar önce kalbini orada bırakarak çıktığı şehre veda ediyor. Ashab-ı kiramın arasında ilerliyor. Attığı her adımı geriye doğru bir daha atmayacağını bilerek. Dönüşü olmayan bir gidiş.

Ömrün nihayetine yaklaştığını hisseder gibi yürümekte; saatler peş peşe koşturuyor. Kelimeler zihnine üşüşmüş. Olağanüstü bir itina ile düzene koyduğu kelimeler inci mercan misali mübarek dudaklarından süzülüyor.

Tamamlanmış bir cümleye son noktaları koyan yolculuğun ardından yorgundur artık bu topluluk. Mekke-i Mükerreme ile Medine-i Münevvere arasında dururlar. Gadîr denilen mevkide.

Gadîr, bütün yorgunlukları alıp götürecek kadar geniş ve ferah bir alandı. Efendimiz (s.a.v.) orada durdu ve herkesi durdurdu. Seslenerek insanları topladı. Oradaki topluluk, çıktığı tümsek şeklindeki toprak parçasından önce kalplerine alıp taşıdılar onu.

Efendimiz (s.a.v.) mübarek gözleriyle sahabeyi tek tek süzüyordu adeta. Her birinin kendine has bir özelliği var, her biri birincidir onun için. Ama dostu, yoldaşı, ona canını feda eden Ali (r.a.) bu sefer

birinciden de öndeydi. Kelimeler onun için dökülüyordu mübarek ağzından, bu meclis onun için toplanmıştı. Gadîr denilen mevki, Hz. Ali'nin (r.a.) taçlandırılmasına şahitlik ediyordu. Sessizce; pür dikkat dinleyen kulaklar, iştiyak dolu ve öğrenmek isteyen gözler, sevgilisini görmek için uzanan boyunlarla bu meclisin efsunu herkesi kaplamıştı. Kelimeler gayet net ve açıktı. Bir kalbin unuttuğuna başka bir kalp kavrayıp sakladı. Beşerin unuttuğuna dağ taş şahitlik etti.

Şimdi burada ben, Gadîr'de kelime tezgâhımı kurdum. Kayıpların peşindeyim. Hz. Ali'nin (r.a.) dostlarının kalbindeki yerini, bizim kalbimizdeki hatırasını arıyorum orada. Ruhlarımızla duraklıyoruz Gadîr'de. Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) durmalarını istediğinde duranlar gibiyiz sanki. Duygularımızla onun mübarek ağzından dökülenlere kulak kesiliyoruz, Peygamberimiz'in (s.a.v.) dinlemelerini istediği kişilerin dinlediği gibi teyakkuz halindeyiz. Rivayet edildiği üzere o ortamda Peygamberimiz'in (s.a.v.) söylediklerini kalplerimiz sevgi ve hürmetle, akıllarımız tefekkür ve teemmülle dinlemeye hazır. Ne kalbin duyguları aklın tefekkürünü örtüyor ne de aklın tefekkürü duyguların ateşini söndürüyor. O halde, buyurun Gadîr'in çınarlarına. Bir olay var orada ve bir kelam söylenmiş. Bir mesaj var orada ve mesajı taşıyanlar var. Efendimiz'in (s.a.v.) son hutbelerinden birinde, ömrünün sonunda veda ateşiyle dolu bir sesleniş var.

Abdülvehhâb Süleymanoğlu
Medine-i Münevvere
2/2/1437 h.

OKUYUCUYA NOT

Bu kitabı yazmaya dair ilk düşünce, kardeşim Ebû Hânî Hamd el-Ğammâs ile bir müzakeremiz esnasında oluştu. Hicri 1417 yılında böyle bir kitap yazmayı bana önerdi. O günden beri üzerine imal-i fikir ettikçe, konusuna dair araştırma yaptıkça, konuşma verdikçe vey hakkında bir arkadaşımla müzakerede bulundukça kitabın içeriği gelişti ve elinizdeki bu eser ortaya çıkmış oldu. Konu henüz olgunlaşma aşamasındayken araştırmacılarla ve meseleye ilgi duyan bazı kardeşlerimle müzakere ettim. Bu müzakerelerde araştırma alanı genişledi, kitabın karakteri belirgin hale geldi. Çalışmayı tamamladıktan sonra bir grup dostuma ve hocama ortaya çıkan muhtevayı sundum. Onların mütalaası sayesinde birtakım düzeltmeler, düzenlemeler ve eklemeler yaptım. Eksikleri tamamladım. Allah çalışmalarını bereketli eylesin, mükâfatlarını ziyadesiyle ihsan eylesin. İnsan tek başınayken az olmaktan öteye geçemez, dostlarıyla birlikte çoğalır. Çalışmada, ***Keenneke Me'ah*** ve ***Kısas-ı Nebeviyye*** kitaplarında yaptığım gibi, hadis rivayetlerini bağlamına bağlı kalarak bir araya getirme usulüyle çalıştım. Birçok şümullü hadis kaynağına müracaat ettim. Hadisler bir kaynakta toplanmış bulunmayıp dağınık halde olsa da, bunların toplamının ortaya çıkaracağı metni hedefledim. Bu yöntemden ayrıntılı olarak ***Keenneke Me'ah*** kitabında "Mâ ba'de'l-kitâbe" bölümünde uzun uzadıya bahsetmiş bulunmaktayım.

Mümkün mertebe sahih metinleri seçmeye çalıştım. Senedinde bir çeşit zayıflık olan -metninde açık bir redde konu bir şey olmayan- haberleri ve rivayetleri aktardığımda da bu, sahih haberlerin içeriği için bir tamamlayıcı hükmünde oldu. Zira haberleri bir araya getirmek, sahih olanın toplamında ret konusu oluşturabilecek veya o toplamla uyuşmayan şeyler ortaya çıkarabildiği gibi bazen de senedinde zayıflık olan haberlerin senet bakımından eksiğini gidermektedir. Zira zayıf olanın metninin muhtevasına dair güçlü deliller ortaya çıkmakta veya rivayetlerin akışı zayıf senetli olanı gerektirmektedir.

Dâhil edilebilecek bütün yönler araştırmaya dâhil edilmemiştir. Çünkü bu, daha fazla derinleşme ve alt başlıklar açmayı gerektirecekti. Bu nedenle hadis rivayetlerini bir araya getirip olayı öncesindeki ve sonrasındaki çağrışımlarla birlikte sunmaya çalıştım. Kendisini sevmek üzerimizde bir emir, velâ göstermek bir farz olan kişiye, mevlâmız, Rabbimizin ve Peygamberimizin sevgilisi Emir'ül-Mü'minîn **Ali b. Ebî Tâlib**'e sevgi duygularıyla ve velâ ilanıyla gerçekleştirdim bunu. Bu kitabı yazarken düşüncede açıklığa, dilde akıcılığa, ifadelerde mümkün mertebe kısalığa özen gösterdim. Peygamberimizin söylediği ve emrettiği şeyde muradını anlamak için çaba sarf ettim. Allah'tan kendim ve sizin için dileğim, niyette ihlas, sözde doğruluk ve amelde uygunluktur. **"Şüphesiz ki Rabbim, dileyeceği şeyleri çok güzel, çok ince tedbir edendir. Hakkıyla bilen, tam hikmet sahibi olan odur."**[1]

(1) Yûsuf sûresi, 100.

GADÎR-İ HUM VE ÖNCESİ

Gadîr-i Hum Ebu'l-Hasen Ali b. Ebî Tâlib'in (r.a.) değerinin ilan edildiği yer değildir. Bilakis her biri pırıl pırıl ışıldayan faziletlerine taç giydirilen yerdir. Çünkü o, Peygamberimiz'in (s.a.v.) *"Mü'minden başkası onu sevmez, münafıktan başkası ondan nefret etmez."*[1] Sözünü hediye ettiği kişidir. Peygamberimiz'in (s.a.v.) kendisine *"Hârun Mûsâ* için ne idiyse benim için o olmak ister misin? Ama ne va*r ki benden sonra peygamber yok"*[2] dediği yakınıdır. Resûlullah'ın (s.a.v.) *"Sen bendensin, ben sendenim"* dediği kişidir. Yine onun (s.a.v.), *"Allah'ı ve Resulünü sever, Allah ve Resulü de onu sever"* ilanında bulunduğu bahtiyar kişidir. Şu hâlde, ne mutlu Hz. Ali'ye! Mele-i A'lâ'da Allah'ın (c.c.) ve peygamberinin kendisini sevdiğini bilerek dolaşıyordu dünyada.

İslâm tarihinin başlangıcında Hz. Ali (r.a.) vardı. Ve Hz. Ali'nin (r.a.) idraki de İslâm bilinciyle birlikte açıldı. Nübüvvetin yirmi üç yıllık ömrünü ilk günden itibaren Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte yaşadı. Gün gün nübüvvet sayfalarını çevirdi. Sayfalar onun fedakârlıklarını

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (642, 731); Müslim, *Sahîh* (78).
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (1490); Buhârî, *Sahîh* (3706, 4416); Müslim, *Sahîh* (2404).

ve cömertliğini, sabrını ve cihadını da kaydederek çevrildi. Yirmi üç yıl, Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte yaşadı. Zor günlerin güvencesiydi, zorluklara karşı kalkandı o. Peygamber (s.a.v.) için.

İnsanlar fevç fevç Resûlullah'a (s.a.v.) katıldı o yirmi üç yılda. Katılanların ilki ise Ali (r.a.) idi. Ona en çok bağlı olan da oydu.[1] Sevgi, soy, hısımlık ve komşuluk bakımından Resûlullah'ın (s.a.v.) yakını olarak yirmi üç yıl.

Ali'nin (r.a.) Resûlullah (s.a.v.) ile bağını hangisiyle ifade edersin?

"Allah ve Resulü onu sever" buyurmuştur. Dolayısıyla Peygamberimiz onun sevgilisidir. Peygamberimiz'in (s.a.v.) babasının öz kardeşi olan amcasının oğludur Hz. Ali. Yani onun soydaşıdır. Muhtereme kızı Fatıma'nın (r.a.) kocasıdır. Dünya kadınlarının efendisi, peygamber parçası Fatıma'nın zevci. Kızı için onu seçti Sevgili Peygamberimiz; ona emanet etti kızını.

Hz. Ali'nin (r.a.) evi Peygamberimiz'in (s.a.v.) evine en yakın olan evdir. Peygamberimiz'in (s.a.v.) odaları onun odasını kuşatır. İçlerinde onlardan biri gibi durur Hz. Ali'nin evi. Bu nedenle İbn Ömer'e (r.a.) Ali'den (r.a.) sorulduğunda "Evi Peygamber'in (s.a.v.) evlerinin neresindeymiş, bir bakıver"[2] derdi. Yani onun komşusudur.

Peygamberimiz oğullarından bahsederdi. Bahsettiği kişiler Hz. Ali'nin oğullarıydı. Peygamberimiz'in (s.a.v.) *"Bu oğlum efendidir. Dilerim ki Allah onunla iki büyük Müslüman topluluğun arasını düzeltsin."*[3] Sözüyle işaret ettiği kişi Hz. Ali'nin oğlu Hasan'dan (r.a.) başkası değildi. Başka bir yerde şöyle diyordu Peygamberimiz:

---

(1) İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (35938); Nesâî, *Sünen* (8439, 8440); Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, 19/40, 85, 86; Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*, 3/125.

(2) Buhârî, *Sahîh* (3704,4515, 4650); Nesâî, *Sünen* (8438); İbn Hibbân, *Sahîh* (5579); Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebir* (13947).

(3) Buhârî, *Sahîh* (2704).

"Bu oğullarımı yürürken görünce kendimi tutamadım. Konuştuğum sözü yarıda bıraktım ve yanlarına geldim."[1] O gün orada Resûlullah'ın (s.a.v.) oğullarım dediği, Ali b. Ebî Tâlib'in oğulları Hasan ve Hüseyin'di.

Peygamberimiz (s.a.v.), ehl-i beytini zikrettiğinde onları da isimleriyle zikreder ve tek tek sayardı. Ümmü Seleme şöyle anlatır: "Resûlullah'ın (s.a.v.) Hasan, Hüseyin, Fatıma ve Ali'yi bir elbiseyle örttü. Sonra *'Allahım, bunlar benim ehl-i beytim ve gözdelerimdir. Onlardan k*ötülük kirini kaldır *ve onları tertemiz kıl'* buyurdu. Ümmü Seleme 'Ben de onlardan biri miyim ya Resûlallah' diye sordu. Buna cevaben Peygamberimiz (s.a.v. *'sen selamettesin'* buyurdu."[2] İşte o zaman Hz. Ali (r.a.) ise ehl-i beytin ve elbise ehlinin içindeydi.

Ali (r.a.) Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) tutmak için uzattığı sağ kolu, vurmak için uzattığı kılıcıydı. Hz. Muhammed Mustafa (s.a.v.) *"Ali, kalk"* dediğinde Ali'nin üzerine zor bir iş yükleyecek demekti. Bedir savaşının ilk gününde yaptığı gibi… Teke tek çarpışan ilk kişi olması için *"kalk"* demişti ona.[3] Hayber'de de sancağı alması için *"kalk"* demişti ona. O gün orada fetih onun ellerine verilmişti.

Mekke'de emanetleri sahiplerine teslim etmek üzere Resûlullah'tan (s.a.v.) sonraya kalmıştı Ali (r.a.). Böylece Resûlullah'ın (s.a.v.) emanet vekili olmuştu.[4] Hac mevsiminde Tevbe suresini insanlara okumak üzere Mekke-i Mükerreme'ye yine onu göndermişti. Böylece Ali (r.a.),

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (22995); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1109); Tirmizî, *Câmi'* (3774); İbn Mace, *Sünen* (3600).

(2) Tirmizî, *Câmi'* (3871).

(3) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (948); Buhârî, *Sahîh* (3965-3969, 4744); Müslim, *Sahîh* (3033); Ebû Dâvûd, *Sünen* (2665); Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*, 3/194; Beyhakî, , *Delâilu'n-Nübüvve*, 3/63, 73.

(4) İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/20; İbn Hişâm, *Siyer*, 1/485, 493; Taberî, *Târîhu't-Taberî*, 2/383; Beyhakî, *Sünen*, 6/472; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 4/489.

Allah Resûlü'nün vekili olmuştu. Anlaşma sahipleriyle anlaşmaları feshedecek, o yıldan sonra hiçbir müşrikin hac etmeyeceğini, kimsenin Beytullah'ı çıplak tavaf etmeyeceğini ilan edecekti.[1] Beytullah, artık sadece tevhid içindi. Mekke-i Mükerreme, Hz. Ali'nin (r.a.) Resûlullah'tan (s.a.v.) ulaştırdığı bildiri ile artık tamamen İslâm toprağı idi.

Yirmi üç sene sonra, Allah'ın yardımı ve fetih bahşedilmiş, insanlar fevç fevç Allah'ın dinine girmeye başlamıştı. Allah Teâlâ dinini tamama erdirip nimetini tamamlamıştı. Ümmet İslâm'ın beş erkânını yerine getirir hale gelmiş ve Resûlullah'la (s.a.v.) veda haccını eda etmişti. Şimdi veda haccını eda etmiş olan kutlu kafile dönüş yolunda idi; Medine-i Münevvere'ye doğru ilerliyordu. İşte böyle bir günde Rasulullah (s.a.v.) kafilenin durmasını istedi. Çünkü Ali'nin (r.a.) erdemleri taçlandırılacak, hasletlerinin hakkı verilecekti; yüce değerine değer katılacaktı. Ali (r.a.) için yüz ağartıcı bu sahne idi yaşanacak olan. Ve bu muazzam onur meclisi, herkesin gözü önünde oluyordu. Dillere destan olarak ve apaçık, hiçbir kafa karışıklığına mahal vermeyecek şekilde Gadîr-i Hum'da gerçekleşiyordu.

O halde haberin peşinde, Gadîr-i Hum'a gidelim. İnsanlardan durmalarını istediğinde Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) yanında duranlardanmışız gibi düşünelim. Onu dinleyenlerden biriymişiz gibi dinleyelim. Biz de haberi duymaya, olayı yaşamaya çalışalım. Zira Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Ali (r.a.) ile ilgili konuşuyor. Konuşan ne büyük bir zat, hakkında konuşulan ne büyük bir zat! Ali'nin değerini ve faziletini anlatan bir konuşma her erkek ve kadın mü'minin kalbinde ne kadar değerli ve ne derece önemlidir, takdir edersiniz.

Gadîr konuşması, Hz. Ali'den (r.a.) sâdır olan ve sahabeden kimisi için anlaşılması güç bazı durumların ardından vuku bulmuştur. Söz

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (4, 594, 5977); Buhârî, *Sahîh* (369, 4655, 4657); Müslim, *Sahîh* (1347); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1946); Tirmizî, *Câmi'* (871, 3091, 3092).

konusu durumlarda sahabe-i kiramdan bazıları Hz. Ali'ye (r.a.) gönül koymuşlar ve meseleyi Resûlullah'a (s.a.v.) taşımışlardı. Başlangıcında onların Hz. Ali'ye (r.a.) gönül koymasına, içerlemesine sebep olan durumların sonucu nasıl olacaktı? Hiç şüphesiz Hz. Ali'nin (r.a.) erdemlerinin taçlandırılması, tercihlerindeki sebep ve hikmetlerin insanlara açıklanması şeklinde olmuştu. Her mü'min erkek ve kadının velisi olduğunun ilan edilmesi şeklinde tecelli etmişti. Şimdi gelin haberin izini, haberi meydana getiren rivayetlerde ve bağlamın diğer tamamlayıcı unsurlarında sürelim, süreci birlikte takip edelim.(1)

Resûlullah (s.a.v.) Halid b. Velid'i (r.a.) Hevâzin Gazvesi ve Taif Savaşı'nın ardından, düşmanlık gösteren bazı kabilelerle savaşmak üzere Yemen'e göndermişti. Halid onları alt edip zafer kazandı; çeşitli mal, esir ve ganimetler elde etti. Sonra, Peygamberimiz'e, ganimetten humusu ayırmak üzere birisini yollaması için haber gönderdi. Peygamberimiz, fethi devam ettirerek tamama erdirmesi ve ganimetleri alarak humusu ayırması(2) üzere Ali'yi (r.a.) gönderdi. Beraberinde,

(1) Bkz. Tayâlîsî, *Müsned* (1773); İbn Hişâm, *Siyer*, 2/603; Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (1374, 2359, 33036, 22967); a.mlf., *Fedâilu's-Sahâbe* (989, 1177, 1179, 1180); Buhârî, *Sahîh* (2299, 4349, 4350); Müslim, *Sahîh* (1218, 1317); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1866, 1905); Tirmizî, *Câmi'* (1704, 3712); İbn Mâce, *Sünen* (3074); Nesâî, *Sünen* (8428); Rûyânî, *Müsned* (308); Taberî, *Târîhu't-Taberî*, 3/149; İbn Hibbân, *Sahîh* (3944, 6929); Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*, 2/129-130, 3/110; İbn Hazm, *Haccetu'l-Vedâ'*; Beyhakî, *Sünen*, 2/516; Beyhakî, *Delâilu'n-nübüvve*, 5/398-399; İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 42/189-200; Süheylî, *er-Ravdu'l-Enîf*, 7/505, İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 7/295, 390-392, 665-666, 11/59-64; İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 8/66; Elbânî, *es-Silsiletü's-Sahîha*, 2223; Abdülvehhab Tarîrî, *Keenneke me'ah: Sıfetu Hacceti'n-Nebî (sav)*.

(2) Dilde beşte bir anlamına gelen humus, ganimet orduya bölüştürülmeden önce beşte birinin ayrılması anlamına gelir. Heyet, *el-Mevsûatu'l-Fıkhiyyetu'l-Kuveytiyye*, 11/59.

savaş açmadan önce kabilelere tebliğ etmek üzere götürdüğü bir mektup da vardı. Ayrıca Hz. Ali, Halid'in (r.a.) ordusuna tercih hakkı sunacaktı. Buna göre ashab-ı kiramdan dileyenler Hz. Halid (r.a.) ile birlikte dönebilecek, dileyenler de Hz. Ali (r.a.) ile birlikte kalıp fethi tamamlayabilecekti. Bu, ordu yönetiminde bilinen bir yöntemdi. Ve bu yöntem askerlerin sırayla savaşmasına imkân veriyordu. Kendilerine ağır gelecek kadar uzun müddet evlerinden uzakta kalmalarının önüne geçiyordu. Hz. Ali (r.a.) görev yerine gitti. Ordunun yönetimini ve ele geçirdiği ganimetleri Hz. Halid'ten (r.a.) teslim aldı. Dileyenin dönebileceğini, dileyenin kendisiyle birlikte devam edebileceğini söyledi. Dönen döndü, kalmak isteyenler kaldı.

Hz. Ali (r.a.) ganimetleri teslim aldıktan sonra fethe devam etti. Hemdân'a yaklaştığında kabile önüne çıktı ve savaş düzeni aldı. Hz. Ali, arkasındakilere namaz kıldırdı ve onları tek saf halinde dizdi. Sonra ordunun önüne geçerek Hemdânlılar'ın önüne kadar geldi. Onlara, Resûlullah'ın (s.a.v.) mesajını iletti; kendilerini İslâm'a davet edince hepsi birlikte Müslüman oldular. Ali (r.a.) bir mektup yazarak onların İslâm'a girdiği haberini Peygamberimiz'e (s.a.v.) ulaştırdı. Mektup kendisine okunduğunda Peygamberimiz (s.a.v.) secdeye kapandı ve *"selam olsun Hemdân'a"* buyurdu.

Hz. Ali (r.a.) ordunun ele geçirdiği ganimetlerden humusu ayırdı. Esirler arasında güzel bir cariye vardı ve bu cariye de humusun içindeydi. Tekrar bir humus ayırdığında cariyeyi bu sefer ehl-i beytin hakkı içine aldı. Bir humus daha ayırdığında cariye Ali'nin (r.a.) ailesine dâhil oldu. Ali (r.a.) onunla halvete girdi. Ordudan bazıları onu, yıkanmış ve başını örtmüş bir şekilde çadırından çıkarken gördü. Başından sular damlıyordu. Bu durum ordudaki bazı insanların ağrına gitti ve bunun, Ali'nin (r.a.) kendisini onlara yeğ tutması anlamına geldiğini düşündüler.

Büreyde b. el-Huseyb el-Eslemî'nin (r.a.) içinde genel olarak Ali'ye (r.a.) karşı bir kızgınlık vardı. Aynı hissiyata sahip olan Halid b. Velid'e *"Şunun ne yaptığını görmüyor musun"* dedi. Bunun üzerine Halid (r.a.) Ali'ye *"Ebu'l-Hasen, bu yaptığın iş nedir"* dedi. Hz. Ali (r.a.) "Esirlerin arasındaki o genç kız vardı ya, ganimetleri böldüğümde humusun içine düştü. Sonra Muhammed'in (s.a.v.) ehline dâhil oldu, sonra Ali'nin ehline dâhil oldu ve onunla birlikte oldum" dedi. Bunun üzerine Halid (r.a.), Hz. Ali'nin yapığını anlatmak üzere Peygamberimiz'e (s.a.v.) bir mektup yazdı. Büreyde "Mektubunu onaylayacak biri olarak beni gönder" dedi ve Halid, mektubu onunla gönderdi. Büreyde şöyle anlattı: "Resûlullah'ın (s.a.v.) yanına geldiğimde Ali'yi andım ve ayıbını anlattım. 'Ali, humusun içinden kendisine bir cariye aldı' dedim ve mektubu okumaya başladım. Okurken de 'Halid doğru söylüyor, doğru söylüyor' diyordum. Konuşurken başı öne eğik duran biriydim. Sonra başımı kaldırdım. Resûlullah'ın (s.a.v.) yüzü değişmiş, kızarmıştı. Elimi ve mektubu tuttu ve *'Büreyde, Ali'ye nefret mi besliyorsun'* buyurdu. 'Evet ya Resûlullah' dedim. *'Ona nefret besleme, eğer sevgi besliyorsan daha çok sev. Ben kimin dostu isem Ali de onun dostudur. Nefsimi elinde tutana yemin olsun ki Ali'nin humustaki payı bir genç kızdan çok daha değerli ve çok daha fazladır'* buyurdu." Büreyde daha sonra şöyle dedi: "Resûlullah'ın (s.a.v.) o sözünden sonra insanlar içinde Ali'den daha fazla sevdiğim biri olmadı."

Anlaşılan o ki, Büreyde'nin ve Halid'in hissettiği şeyi orduda bulunan başkaları da hissetmişti ve Halid'in yazarak ifade ettiği şey, başkalarının konuştuğu şey olmuştu.

Ali'nin ordusundakiler develerinin yorulduğunu fark etmişti. Bu nedenle Ali'ye (r.a), binek ve yük hayvanı olarak sadaka develerini kullanma isteklerini ilettiler. O sırada kendi hayvanları dinlenecekti. Ali isteklerini reddetti ve "B*ütün Müslümanların onlarda ne kadar hakkı varsa sizin de o kadar hakkınız var"* dedi. Muhtemeldir ki bu olay da

içlerinde bir rahatsızlık oluşturdu. O sırada Resûlullah (s.a.v.) veda haccı için Medine'den Mekke'ye gitmişti. Ali (r.a.) de görevini bitirip Yemen'den dönmek üzere yola çıkmıştı. Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte haccedebilmek ve Peygamberimiz'in kurbanlarından kendisinde olanları da götürmek için acele ediyordu.

Ordunun başına arkadaşlarından birini geçirdi ve kendisi Resûlullah'a (s.a.v.) yetişerek onunla birlikte haccetmek için hızlandı. Resûlullah (s.a.v.) ihrama girdiği gibi o da girdi ve "Allah'ım, Resulün hangi niyet ile ihrama girdiyse ben de o niyet ile ihrama giriyorum" dedi. Mekke'ye ulaştığında Resûlullah (s.a.v.) tavafını ve say'ını yapmış ve Ebtah'a gelmişti. Kurbanları olmayan ashabı da ihramdan çıkmıştı. Ali (r.a.) eşi Hz. Fatıma'nın (r.a.) yanına gitti. O da ihramdan çıkmıştı. Ali, onun renkli elbiseler giyinmiş, sürmelenmiş, çadırını güzel kokularla kokulandırmış olduğunu gördü. Ahvali, ihramdan çıkmış olması Ali'ye ilginç geldi. Sorduğunda Fatıma "Babam böyle yapmamı emretti" dedi. Bunun üzerine Ali Resûlullah'a gitti. Fatıma'nın (r.a.) renkli elbiseler giyinip sürme ve koku sürdüğünü ve aralarında geçen konuşmaya aktardı.

Resûlullah (s.a.v.) *"Doğru söylemiş, doğru söylemiş, doğru söylemiş, bunu ona ben emrettim"* buyurdu. Sonra Ali'ye *"Ne ile ihrama girdin ey Ali"* diye sordu. Ali *"Allah'ım, Resul'ün ne ile ihrama niyet ettiyse ben de aynı şekilde niyet ediyorum, dedim"* şeklinde cevap verdi. Ali'nin beraberinde kurban bulunmaktaydı. Resûlullah (s.a.v.) ona *"İhramdan çıkma"* dedi. Ali (r.a.) Peygamberimiz (s.a.v.) ile birlikte hac menasikine devam etti.

Kurban bayramının birinci günü olduğunda Resûlullah (s.a.v.) kurbanlarının kesilmesini emretti. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) Medine-i Münevvere'den beraberinde getirdiği ve Ali'nin Yemen'den getirdiği kurbanların toplamı yüz deveye bâliğ olmuştu. Resûlullah (s.a.v.) *"Bana Ebû Hasan'ı çağırın"* buyurdu. Ali (r.a.) geldi.

Peygamberimiz (s.a.v.) ona süngünün alt ucundan tutmasını söyledi. Kendisi de üst kısmından tuttu ve hayvanların boğazlarına geçirmeye başladı. Hayvanlar adeta bıçağa doğru yarışıyordu. Peygamberimiz, mübarek yaşının sayısınca yani almış üç adet kurban kestikten sonra Ali'ye geri kalanları tek başına kesmeye devam etmesini söyledi. Ali'yi kendi kurbanlarına ortak kıldı ve onları insanlara dağıtmasını emretti: *"Etlerini, üstlerindeki şeyleri ve derilerini insanlara dağıt. Kasaba kurbanlardan herhangi bir şey verme, onun hakkını ayrıca veririz. Her deveden bir parça et al. Parçaların hepsini bir tencerede topla ki etlerinden yiyelim, suyundan içelim."* buyurdu.

Hz. Ali'nin (r.a.) Resûlullah'ın (s.a.v.) arkasında süngüyü tuttuğu sahnede, iki pak bedenin birbirine yakınlığı ruhlarının yakınlığına ve kalplerinin birbirine sevgi dolu olduğuna işaret eder. Bu öyle bir yakınlık tablosudur ki dostlar ve arkadaşlar şöyle dursun, kardeşler arasında bile kolay kolay benzerine rastlanmaz. Allah Teâlâ Ali'nin (r.a.) değerini yüceltti, Resûlullah'ın (s.a.v.) yakını ve sevdiği olarak onu bu mertebeye eriştirdi. Resûlullah (s.a.v.) yaşının sayısınca kurban keserken arkasında süngünün ucunu tutuyor olmasında, Hz. Ali'nin Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte hayatının adeta bir yorumu vardır. Resûlullah (s.a.v.) ömrünü peygamberlik göreviyle geçirmiş, Ali de gerekirse onun arkasına siper olmuş, icabında önünden savunmuştur. Bu nedenle Ali, Sevgili Peygamberimiz'in ömrü boyunca davet ve cihatta ortağı olduğu gibi ömrünün sayısına denk gelen kurbanların kesiminde de ona ortak olmuştur. Yine burada dikkat çekici bir husus da şudur ki, Peygamberimiz (s.a.v.) kızını, yakınlıklarına rağmen eşlerini veyahut ashabını ortak etmediği halde Hz. Ali'yi kurbanlarına ortak etmiştir.

Aşağıda anacağımız rivayetler ışığında Peygamberimiz ile Ali (r.a.) arasındaki bu anlam yüklü sahneyi muhayyilelerimizde canlandırmaya çalışacağız. İkisi, içinde kurbanlarının eti ve suyu bulunan tencerenin etrafında oturmuşlar; yemeğin etinden yeyip suyundan içiyorlar. Dikkat

edilirse bu sahne, herhangi bir sofraya, herhangi bir ziyafet ikramına oturmaya benzemez. Çünkü onlar, Allah'a yaklaşmak için birlikte sundukları kurbanların etini tadıyorlar. En büyük günde, en şerefli mekânda en yüce ibadeti birlikte tamamlamışlar. Haccı tamamlamış olmanın ferahlığı mübarek gönüllerini mesrur eylemiş. Sevinçleriyle harmanladıkları bir muhabbet sofrasına oturmuşlar.

Ya Rab! Allah Resûlü'nün en yakını ile karşılıklı yaşadıkları, asil ve seviyeli bir sevgiyle ızhar eyledikleri bu yüksek duyguları nasıl tasavvur edebilirim? Vallahi, o sahneyi hayal ederken adeta o zamana o mekâna intikal ediyor gibiyim. Gözlerim, hayal ettiklerimi görüyor sanki. Basit ve sıradan gibi duran ayrıntılar hayalimde derinleşiyor ve benliğimde etkileri artıyor. Kalbimin, bir duygu ordusuyla kuşatıldığını hissediyorum. O sebeple ben bu duygu sarmalını tasvire kalkışmayacağım. Arzu ederim ki, sizler de o sahneyi tasavvur etmeye çalışın. Bakın, belki görüyor gibi olacaksınız. Umulur ki, siz de o duyguyu tadıyor gibi olacaksınız, o hissiyata âşinâ olacaksınız.

Bu sahnelerin hepsinin bize söylediği şey şudur: Hz. Ali (r.a.), Peygamberimiz (s.a.v.) için özeldi. Ve o gün orada yaşananların hepsi, Allah Resûlü'nün (s.a.v.) Hz. Ali'ye (r.a.) *"Sen bendensin, ben sendenim"* ifadesinin uygulaması hükmündeydi. Salat-u selam Peygamberimiz'in ve ehlinin üzerine olsun.

Şimdi gelin, Ali'nin (r.a.) arkada bıraktığı orduya dönelim. Ordu, Ali'yi (r.a.) takip ederek Mekke-i Mükerreme'ye doğru yola devam etmişti. Öyle zannediyoruz ki Ali'nin (r.a.) ordunun başına geçirdiği adam, ordunun isteklerini kendisine dayatabildiği yumuşak tabiatlı biriydi. Bu nedenle Ali'nin (r.a.) kendilerini alıkoyduğu şeyi bu adamdan isteyebildiler. İstedikleri, sadaka develerine binmek ve kendi develerini dinlendirmekti. Ali'nin (r.a.) bunu yasakladığını bilmeyerek onların isteklerini kabul etti ve sadaka develerine bindiler. Ayrıca onlara, daha önce Ali'nin (r.a.) beraberinde bulunan kıyafetlerden de

giydirdi. Ali (r.a.), haccını bitirdiğinde Peygamberimiz (s.a.v.) ona *"Çık, arkadaşlarının yanına var"* buyurdu. Ali (r.a.) onları karşılamak üzere çıktığı. Üzerlerinde kıyafetler olduğu halde Ali'nin (r.a.) karşısına geldiler. Ali (r.a.) vekiline; "Yazıklar olsun sana, bu da ne" dedi. Bunun üzerine vekili; "Gelip insanların önüne çıktıklarında güzel görünsünler diye giydirdim onları" şeklinde cevap verdi. Ali (r.a.) tekrar; "Yazıklar olsun sana. Onları Peygamberimiz'in yanına götürmeden üzerlerindeki elbiseleri çıkar." dedi. Böylece Ali (r.a.), onlardan kıyafetleri geri alıp bulundukları yere koydu. Sonra sadaka develerinde bir dengesizlik ve yorgunluk fark etti. Binek olarak kullanıldıklarını anladı, bunun izlerini gördü. Vekilini bunun için de kınadı. Askerler, Ali'nin (r.a.) bu davranışlarını sert ve hoyratça buldular. İçlerinden bazıları gidip Resûlullah'a söylemek istediler. Ali'nin (r.a.) yaptıklarını anlatmak, kendilerine sert ve hoyratça davrandığını aktarmak istediler. İnsanlar, Ali'nin (r.a.) yaptığından şikâyetçiydi. Askerlerin Ali'ye (r.a.) sitem etmelerinin ve şikâyetçi olmalarının sebebi öyle görünüyor ki kendilerine bağışlanan şeylere gönüllerinin bağlanmış olması idi. Verilenlerin ellerinden alınmasının kendilerine ağır gelmesiydi. Anlaşılan o ki, sitem sadece Büreyde ve Halid'den gelmiyordu. Ebu Saîd el-Hudrî'den de şikâyetler duyulmaktaydı ve bu sefere katılanların çoğunun bakışı yukarıda anlatılanlar doğrultusunda idi. Dillerinde dönen ifadeler bu yöndeydi.

Ali'ye (r.a.) yönelik sitemin muhtemel nedeni, bu sefere iştirak edenlerin ekseriyetle İslâm'la yeni tanışmış olması idi. Ali'nin (r.a.) sahip olduğu cihat ruhuna, fıkıh bilgisine ve ganimet hükümleri bilgisine sahip değillerdi. Bu nedenle Peygamber Efendimiz bu durumu açıklığa kavuşturma lüzumu hissetti. İnsanların kalplerindeki kırgınlığı söküp alacak ve Ali'nin (r.a.) kıymetini ortaya çıkaracak bir açıklama yapmayı arzu etti. Nitekim orada bulunanlara Hz. Ali'nin değerini artıracak bir beyanat verdi. Onun konumunda bulunan bir kimsenin haksız itham ve sitemlerin üstünde olduğunu gösterecek şekilde sözler söyledi.

Nitekim biz de Hz. Ali'nin (r.a.) o zamanki davranışını incelediğimizde her yönden isabetli ve doğru olduğunu görüyoruz.

(i) Hz. Ali (r.a.) kendisiyle birlikte olduğu cariyeyi, ganimetlerin içinden ganimetler bölünmeden önce rastgele almadığı gibi, başkasının payına düştüğü halde onun elinden çekip alması da söz konusu değildi. Bilakis ganimetleri beşe bölmüş ve cariye beşte birin içinde kalmıştır. Sonra beşte biri tekrar beşe bölmüş, bu sefer de cariye Resûlullah'ın (s.a.v.) ailesinin payına düşmüştür. Ardından yeniden beşe böldüğünde cariye Ali'nin (r.a.) ailesinin payına düşmüştür. Ali (r.a.), bundan sonra kendi payı üzerinde tasarrufta bulunmuştur. Bu nedenle Peygamberimiz Büreyde'ye (r.a.) şöyle demiştir: *"Muhammed'in nefsini elinde tutana yemin olsun ki, Ali'nin beşte birdeki payı bundan daha fazladır. Ali'nin payı, bir cariyeden daha fazladır."* Bu durumda Ali'ye kınama ve sitem yöneltmeye mahal yoktur.

(ii) Hz. Ali'nin (r.a.) vekili tarafından sefere katılanlara giydirilen elbiselere gelince, bunlar henüz ordu içinde bölüştürülmemişti. Dolayısıyla yolculuk esnasında kullanılmaları onları yıpratırdı. Ali (r.a.) ganimetle ilgili hükümleri onlardan daha iyi bilmekte ve tahlil edebilmekteydi. Nitekim Peygamberimiz'in çıktığı ilk gazadan beri ona eşlik etmekteydi. Genel olarak ganimetlerin ve henüz taksim edilmemiş ganimetlerin dokunulmazlığını o, Resûlullah'tan (s.a.v.) öğrenmişti. Bu nedenle Ali (r.a.) elbiseleri hemen çıkarttırdı. Çünkü onlar henüz taksim edilmemişti, başkalarının da hakkını da alâkadar ediyordu.

(iii) Sadaka develerinin taşıma ve binişle yorulmaması için korunması da bu nedenle alınmış bir tedbir idi. Bu develerde fakirlerin, düşkünlerin ve hak sahibi başkalarının payı vardı. Ali (r.a.), uzakta olmaları ve zayıf olmaları sebebiyle haklarını koruyamayan bu insanların hukukunu gözetiyordu. Ordu, sadaka develerini yormak pahasına kendi develerini dinlendirmemeliydi. Bu nedenle "Onlarda bütün Müslümanlar kadar hakkınız var" demişti. Kastı, develerin onlara

has olmadığı, onları hak eden Müslümanların çiğnenmesi caiz olmayan haklarının bulunduğu, hak sahiplerine develerin zayıf ve yorgun bir şekilde dağıtılmasının caiz olmadığı gibi bir gerçek vardı.

Allah Ebu'l-Hasen Hz. Ali'den (r.a.) razı olsun. Elbiseleri kendisi sahiplenmek veya ticaret yapmak için çıkarttırmadı. Daha fazla hak eden ve muhtaç olanın payı olduğu için böyle yaptı. Sadaka develerini de kendi ihtiyacı veya maslahatı olduğu için dinlendirmedi. Zira kendisi, sadaka alması haram olanlardandı.

Orduda bulunan sahabilerin Ali'ye (r.a.) sitemleri, Ehl-i beyt'in, Huneyn ganimetlerini taksim ettiğinde Resûlullah'a (s.a.v.) sitemine benzemektedir. Resûlullah, Müellefe-i Kulûb'e beşte birlik kısımdan yüzlerce deve vermiş, Ehl-i beyt'e vermemişti. Ehl-i beyt buna içerlemişti. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) onları toplamış, kalbinde iman sağlamca yerleşmemiş olanları ısındırmak istediğini söylemişti. Onları, Allah'ın kalplerine koyduğu iyilik hissine havale etmişti. Develeri dağıttığında kendisi dağıtmaktaydı. İnsanlar yollarını kaybettiğinde o kendileriyle beraber olacaktı. Başkaları deve ve koyunlarını alıp gittiyseler, onların yanlarında götürdükleri de Peygamber'in kendisiydi. *"Allah'a yemin olsun ki, sizin yanınızda götürdüğünüz, onların yanında götürdüğünden daha hayırlıdır".*[1] buyurdu. Bunun üzerine sahabeler hoşnut oldular ve yapılan taksimata rıza gösterdiler. Allah da onlardan razı olsun.

O gün orada Peygamberimiz (s.a.v.), malı kalplerini ısındırmaya çalıştığı kişilere vermişti. Akrabalarına, ailesine değil, dostlarından İslâm'a önce girenlere de değil. Bunu yaparken kendisi için bir şey de bırakmamıştı.

Allah Teâlâ Ebu'l-Hasen'den razı olsun. Onun ömrü ihtiyacını giderecek kadar olanla yetinmekle ve yaşam zevklerinde kanaatkârlıkla

(1) Buhârî, *Sahîh* (37778, 3147, 4330-4334); Müslim, *Sahîh* (1059).

geçti. Onun özlemi Mele-i A'lâ idi. Yaşam tarzı bakımından Resûlullah'a (s.a.v.) en çok benzeyen o idi. Evi, Peygamber'in (s.a.v.) evleri gibiydi; duvarları birbirine yakın, tavanı alçak ve az eşyalı. Evinde hizmetçi yoktu. Âlemin kadınlarının efendisi olan eşinin değirmende un öğütmekten elleri nasır bağlamıştı.[1] Evi süpürdüğü için üstü başı kirlenmekteydi. Tandırda ekmek yapmaktan yüzü yalazlanmakta, kırbayla su taşımaktan omzu incinmekteydi. Resûlullah (s.a.v.) onların durumunu bilmekteydi. Buna rağmen mal ve hizmetçi vermek için onları öncelemedi. Onlara herhangi bir mal ayırmadı. Bilakis, zevale mahkûm dünya malına mukabil kalıcı olan ahiret ecrini onlar için özellikle diledi.

Muhammed Mustafa'nın (s.a.v.) kızı, Ali'nin eşi, bütün kadınların efendisi Fatıma'nın (r.a.) bir isteği var. Savaş esirlerinden birisini, iş yükünü hafifletmesi için kendisine hizmetçi olarak vermesini istemek üzere Aişe'nin (r.a.) evinde bulunan babasının yanına gidiyor. Peygamberimiz'i (s.a.v.) orada bulamıyor. Aişe (r.â.) ile aralarında olan sevgi, muhabbet ve sırdaşlık sebebiyle ona gelme sebebini söylüyor. İhtiyacını anlatıp evine dönüyor. Sonra Peygamberimiz gelir gelmez doğruca eşinin evinde bulunan Fatıma'nın yanına gidiyor. Peygamberimiz geldiğinde Ali ve Fatıma'yı uyur halde buluyor. Ali şöyle anlatır: "Üzerimizde bir örtü vardı ki dikey kullansak yanlarımız, yatay kullansak ayaklarımız açık kalıyordu. Kalkmak istedik. Bize 'Yerinizden kalkmayın' dedi. Biz uzanmaya devam ederken Peygamber (s.a.v.) aramıza oturdu." Ali bu anı (r.a.) "Ayağının soğukluğunu göğsümde hissettim" şeklinde anlatır. "Sonra şöyle dedi: 'Size, benden istediğinizden daha hayırlı bir şey öğreteyim mi?' 'Evet' dedik. 'Yatağa girdiğinizde otuz üç kere Subhanallah, otuz üç kere Elhamdülillah, otuz üç kere Allahu ekber deyin. Bu, sizin için bir hizmetçiden daha hayırlıd*ır. Vallahi, Suffa ashabının karnı açlıktan ikiye katlanırken onları bırakıp*

(1) *en-Nihâye*, 4/300; Sindî, *Hâşiye 'alâ Müsned-i Ahmed*, 1/414.

da size vermem. Onlara infak edecek bir şey bulamıyorum. Esirleri satıp kendi bedellerini onlara harcarım."[1] Ali ve Fatıma (r.a.) bu nebevi öğretiyle yetişti ve terbiye gördü.

Sonra Allah Teâlâ, Peygamberine fetihler nasip etti, ganimetler ihsan etti. O da develeri yüzer yüzer dağıttı. Ama Ali'ye (r.a.) bunlardan pay ayırmadı, onu yeğlemedi, ona özel muamele yapmadı. Malları eteğine doldura doldura dağıttı. Ama Ali (r.a.) için etek doldurmadı. Bazı sahabelere toprak ve maden ikta etti. Ama Ali'ye (r.a.) bir asa koyacak kadar bile yer ayırmadı. Ali (r.a.) Resûlullah'la (s.a.v.) beraber onun yaşadığı sadelik, tevazu ile yaşadı; kifayet miktarı bir geçimlik ile yer yer cefakâr bir hayat yaşadı. Ali (r.a.) Resûlullah'tan (s.a.v.) sonra da ömrünün geri kalanını onunla birlikte olduğu hal üzere yaşadı. Oysa Resûlullah'tan (s.a.v.) sonra artık dünya genişlemiş, fetihlerle alanlar açılmış, dünyanın bolluğu insanlara fazla fazla ulaşmaya başlamıştı. İnsanlar bu bolluğun semerelerini toplamaya başlamıştı. Ancak Hz. Ali (r.a.) hariç. O, Resûlullah (s.a.v.) ile ayrıldıkları hal üzere kalmıştı. Hilafeti teslim alıp Beytülmâl onun tasarrufuna geçtiğinde Müslümanlara refahlarını çok görmedi ve onların mallarına müdahale etmedi. Mal mülk hususunda Ali'den (r.a.) nakledilenler, haksızlık kabilinden değil ihtiyat kabilinden olmakla sınırlı kaldı.[2]

Nitekim Kûfe'de Beytülmal'de bir birikme oluştuğunda muhakkak insanları toplar ve malları taksim ederdi. Bir seferinde insanlara bir yılda üç kez dağıtım yapmıştı. Ardından İsfahan vergileri geldi. Ali (r.a.) insanların içine çıktı. Allah'a hamd u sena ettikten sonra şöyle dedi: "Ey insanlar, varın dördüncü hibeyi de alın. Vallahi ben sizin mallarınızın bekçisi değilim." Sonra malları taksim ederek dağıttı. Ardından emretti, Beytülmal süpürüldü, su ile ıslatıldı. Ali (r.a.) içinde iki rekât namaz kıldı. Namazın ardından "Ey dünya! Var, benden başkasını ayart." dedi.

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (3113, 3705, 5361, 6318); Müslim, *Sahîh* (2727, 2728); Ebû Dâvûd, *Sünen* (2988, 5026, 5063); vd.

(2) İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 12/309.

Dünyayı en iyi tanıyan insan Hz. Ali (r.a.) idi. aynı zamanda dünyaya en uzak duran da o idi. Bu nedenle şöyle derdi: “Ey dünya! Bana gözlerini diktin, beni çeldirmeye çalıştın, git başkasını ayart. Üç talakla boşadım seni. Ömrün kısa, ortamların değersiz, hatırın kıymetin pek az.”[1]

Hz. Ali'nin (r.a.) dünyaya karşı zühdü, nimetten istifade etme yollarını bilmemesinden veya acizliğinden kaynaklanmıyordu. Bilakis onun yaptığı, ahireti dünyaya tercih etmekti. Malla ilgili hususlarda insanların haklarını gözetmek, kendi hakkını ikinci derecede saymaktı. Bu nedenle ***Nehcü'l-Belâğa***'da onun şöyle dediği nakledilmiştir: “İstesem şu balın en halisine, şu buğdayın hasına, şu ipeğin özüne erişirim. Ama Hicaz'da veya Yemâme'de bir dilim ekmekten neredeyse ümidini kesmiş, tam doymayı ise hayal bile edemeyen insanlar olma ihtimali varken arzularıma yenik düşmem ve açgözlülüğün beni yemek seçmeye sürüklemesi benim için çok uzak.[2]

Allahu ekber! Şu söze dikkat edin lütfen: “Hicaz veya Yemâme'de bir dilim ekmekten neredeyse ümidini kesmiş, tam doymayı ise hayal bile edemeyen insanlar varken…” Ve bu sözü Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) *“Vallahi, Suffa ashabının karnı açlıktan ikiye katlanırken onları bırakıp da size vermem.”* sözüyle kıyaslayın. Hz. Ali'nin (r.a.) Resûlullah'ın (s.a.v.) kastını nasıl kavradığını, peşinden gidip yolunu nasıl titizlikle takip ettiğini görürsünüz. Bu nedenle onun hilafet yılları, Beytülmâl'de hiçbir şey bırakmayacak şekilde mal bölüştürmekle geçtmiştir.

O, kendisi için saray yapmadı. Arazi edinmedi. Miras olarak mülk de bırakmadı. Beytülmâl'den sadece halife için ayrılmış az miktarda

---

(1) Bk. İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (32900); Ahmed b. Hanbel, *Fedâilu's-Sahâbe* (882, 884, 905); Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Vesît* (3934); İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 24/401, 42/477-478.
(2) Şerîf er-Radî, *Nehcu'l-Belâğa*, 16/369.

bağış alıyordu. Şehit olduğunda Müslümanların efendisi, Emirü'l-Mü'minîn Hasan b. Ali (r.a.), babası Ali'nin hesap ayrıntılarını paylaştı. Şöyle dedi Hasan: "Beytülm*â*l bağışından ailesine hizmetçi satın almak için biriktirdiği yedi yüz dirhemden başka ne bir dirhem ne bir dinar bıraktı."[(1)] Allahu ekber! Bu meblağı kendisine ayrılan bağıştan yani Beytülmâl'deki maaşından elde etmişti. Yoksa bu miktar başka türlü kendisinde birikmez ve eline geçmezdi.

Ömrünün son zamanlarında yaşadığı hilafet yıllarında herhangi bir saltanat gücü ve gösterişi ya da iktidar refahı veya lüksü yoktu. Bilakis bu yıllar onun için mücadele, gayret ve çile yılları olmuştu. Bakıldığında ömrünün en zor yılları olduğu bile düşünülebilir. O, bu yılları tefrikayı ortadan kaldırmak, fitneyi bertaraf etmek, dağınıklığı toplamak için mücadele ederek geçirmiştir. Kendisinin Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte iken yaşadıklarını yaşamayan bir nesli yönettiğinin bilincinde idi. Bu sebeple fitnelere ve keyfî davranışlara göğüs geriyordu.

Ali (r.a.) Resûlullah'ın (s.a.v.) dostluğuna mazhar olmanın şerefini, akrabası ve damadı olma sorumluluğunu taşıyordu. Allah yolunda onunla birlikte savaşma ve ondan sonra dinin muzaffer olması için çalışma şerefine nail olmuştu. Allah Teâlâ, Haricîlerin alt edilmesini de onun hilafeti zamanında ve onun eliyle gerçekleştirmiştir. Yazık ki Haricîler, Müslümanların içinden Müslümanların aleyhine türeyen en kötü oluşum olarak ortaya çıkmıştır. Çünkü Peygamberimiz (s.a.v.), *"Benim zamanımda ortaya çıkarlarsa Ad kavminin öldürülmesi gibi öldüreceğim onları."* sözüyle Haricîlerle savaşmanın ve onları öldürmenin lüzumuna işaret buyurmuştu. Nitekim Efendimiz'in (s.a.v.) bu tehdit ve uyarısı Hz. Ali'nin (r.a.) elinde gerçek olmuştur.

(1) İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/37; Ebû Dâvûd, *Sünen* (105); Bezzâz, *Müsned* (1339); Nesâî, *Sünen* (8354); Ebû Ya'lâ, *Müsned* (6758); İbn Hibbân, *Sahîh* (6936); Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* (2719, 2722, 2723); İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 42/580, 581; vd.

Ali (as) onların ileri sürdükleri iddiaları kendileriyle münazara ederek çürütmüştür. Savaşarak da batıl varlıklarını yok etmiştir. Böylece Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) *"Onları öldürün; onları öldürmek, öldüren için kıyamet gününde ecre dönüşür"*(1) sözüyle bildirdiği ecre nail olmuştur. Nehrevan'da onlarla savaşmıştır. Çünkü onlarda Resûlullah'ın (s.a.v.) bahsettiği belirtiyi görmüştü.

Süveyd b. Ğafele şöyle demiştir: "Ali (r.a.) şöyle buyurdu: Resûlullah'tan (s.a.v.) size bir şey aktardığımda, gökten yere çakılmak benim için ona söylemediği bir şeyi isnat etmekten daha sevimlidir. Ama benimle sizin aranızdaki şeylerden bahsedecek olursak… Savaş hiledir. Resûlullah'ın (s.a.v.) şöyle söylediğini işittim: '*Benden sonra yaşları küçük, akılları yetersiz bir topluluk gelecek. Sözleri, insanların en hayırlısının sözleri (gibi)dir. Ama okun yaydan fırlaması gibi İslâm'dan fırlayıp çıkarlar. İmanları gırtlaklarından öteye geçmez. Onları nerede bulursanız öldürün. Onları öldürmek, öldüren için kıyamet gününde ecirdir.'*(2)

Habib b. Ebî Sâbit'in şöyle dediği rivayet edilir: "*Şakîk b. Seleme'ye Bana Zü's-südeyye'den bahset dedim. Şöyle dedi: Onlarla savaştığımızda Ali (r.a.) 'Şu şu belirtileri taşıyan adamı bulun' dedi. Aradık, bulamadık. Ali'ye bulamadığımızı söyledik. Bunun üzerine ağladı ve 'Bulun onu' dedi. 'Vallahi ne ben yalan söyledim ne de bana yalan söylendi.' Aramaya devam ettik, bulamadık. Ali yine ağladı ve 'Bulun onu' dedi. 'Vallahi ne ben yalan söyledim ne bana yalan söylendi.' Yine aradık, bulamadık. Ali (r.a.) boz katırına bindi, aramaya*

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (3611).
(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (912); Buhârî, *Sahîh* (3611).

devam ettik ve onu uzun bir çalılığın altında bulduk. Ali (r.a.) onu görünce secdeye kapandı."[1]

Onun hilafeti; ümmeti korumak, ümmetin maslahatını gözetmek ve ayrılıkları gidermek için baştan başa cihad idi. Bir gün sabah namazına giderken fitnenin kılıcı yüzünü kana bulayıncaya kadar böyle olmaya devam etti. Ali (r.a.), Allah'a verdiği sözde ölünceye kadar durdu. O, sözünde değişiklik yapmayanların yüz akıdır. Peygamberimiz'in (s.a.v.) terbiyesinin en güzel eseridir. Gözü gibi itina gösterirdi ona Sevgili Peygamberimiz. Ali (r.a.) onun evinde büyüdü. Onun aklı Allah'ın kirden arındırdığı ve tertemiz kıldığı evde yetkinleşti ve bedeni güçlendi. Cebrail'in indiği, vahyin nâzil olduğu, Allah'ın ayetlerinin ve hikmetin tilavet edildiği evde büyüdü. Peygamberimiz'in (s.a.v.) sevdiğidir o. Resûlullah'ın (s.a.v.) hoşnut olduğudur. Bilinmelidir ki, Peygamberimiz sadece pak olanı sever, sadece Allah'ın rızasına mazhar olandan hoşnut olur. Ali'ye (r.a.) yöneltilen her itham –haşa-, onu yetiştiren, seven ve ondan razı olan Peygamber'e yöneltilmiş demektir. Ali (r.a.) cihat edip her şeyini Allah yolunda harcayan ve Rabbine tüy gibi hafif varanlardandır. Böyleleri ecirlerini almak için acele etmedi. Bilakis mükâfatlarını ahirette, kerem sahibi Mevlâ'dan keremine layık bağış olarak almak istediler.

Biz Ali'yi (r.a.) sevdiğimizde Allah'ın yüce melekûtunda sevdiğini sevmiş oluruz. Ali'yi (r.a.) sevdiğimizde Resûlullah'ın (s.a.v.) sevip sevgisini ilan ettiği kişiyi sevmiş oluruz. Ali'yi (r.a.) sevdiğimizde Resûlullah'tan bir parça olanı ve Resûlullah'ın kendisinden bir parça olduğu kişiyi sevmiş oluruz. Zira Resûlullah (s.a.v.) Hz. Ali'ye; *"Sen bendensin, ben de sendenim"* buyurmuştu. Dolayısıyla Ali'yi (r.a.) sevip dost bildiğimizde Resûlullah'ın (s.a.v.) velâyetini temessül etmiş oluruz.

(1) Bezzâz, *Müsned* (564).

Aynı şekilde *"Ben kimin dostu isem Ali onun dostudur"* buyurmuştu. Biz de Ali'yi (r.a.) sevdiğimizde bu sevgiyle imanımızı teyit etmeyi ümit ederiz. Çünkü Resûlullah (s.a.v.) onun hakkında *"Mü'minden başkası onu sevmez, münafıktan başkası ondan nefret etmez"* buyurmuştur. Hz. Ali'yi (r.a.) sevdiğimizde Resûlullah'ın (s.a.v.) hakkında cennet ehlinden olup yeryüzünde yürüyen kişi olduğuna tanıklık ettiği kişiyi sevmişizdir. Allah'ın Resulü onun için; *"Ali, cennettedir."* buyurmuştu.[1] Ona olan sevgimiz sayesinde cennette ona yoldaş olmaktır dileğimiz. Zira *"Kişi sevdiğiyle beraberdir."*[2]

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (1629, 1631); Ebû Dâvûd, *Sünen* (4649); Tirmizî, *Câmi'* (3748); İbn Mâce, *Sünen* (133); vd.

(2) Buhârî, *Sahîh* (6168-6171); Müslim, *Sahîh* (2640); vd.

GADÎR-İ HUM'DA ZAMAN VE MEKÂN

Bir Pazar günü; 16 Mart 632'ye denk gelen, hicretin onuncu yılı Zilhicce ayının on sekizi. Peygamberimiz (s.a.v.) veda haccını tamamlamış, insanlara veda etmiş. *"Bu yıldan sonra sizi bir daha göremeyebilirim"* buyurmuştu.[1] İnsanlar dağılmış, herkes kendi yoluna gitmişti. İbn Abbas'ın bahsettiği gibi "*İnsanlar Mina'dan kendi ta*raflarına doğru hızla ayrılmıştı."[2] Kendi taraflarına, yani kendi bölgelerine ve kabilelerinin bulunduğu mahallelere gitmişlerdi. Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) yanında Medineliler ve evleri yol üzerinde olan insanlar kalmıştı. Resûlullah (s.a.v.) 14 Zilhicce Çarşamba günü sabahında Mekke'den yola çıktı, Pazar günü Gadîr-i Hum'a ulaştı.

Mekân, Gadîr-i Hum. Mekke-i Mükerreme ile Medine-i Münevvere arasında. Mekke-i Mükerreme'nin 159 km kuzeyinde, Medine-i

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (14553); Müslim, *Sahîh* (1297); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1970); Tirmizî, *Câmi'* (886); İbn Mâce, *Sünen* (3023); vd.

(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (1936); Buhârî, *Sahîh* (1755 [özetle]); Müslim, *Sahîh* (1326, 1328); Tahavî, *Şerhu Meâni'l-Âsâr*, 2/233; İbn Huzeyme, *Sahîh* (3000); İbn Hibbân, Sahîh (3897); Darekutnî, *Sünen* 3/73; Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*, 1/476.

Münevvere'nin 196 km güneyinde bulunan bir yer. Cuhfe'nin 6.5 km, Râbiğ'in 18 km doğusuna düşer. Bugün buraya "Gurebe" denir.[1]

Mekke-i Mükerreme ile Medine-i Münevvere arasında yolculuk eden Gadîr-i Hum'a ulaştığında iki şehir arasındaki mesafenin yaklaşık yarısını kat etmiş demektir. Gadîr, Medine'ye giden kafilelerin geçtiği yol üzerinde değildir ama o yolun doğusunda, yola çok uzak olmayıp yolcuların uğradığı bir yerdir. Çünkü Gadîr'de su birikintileri bulunur. Zemini düzlük olduğundan kolay yürünebilir. Koruluk benzeri bir yerde birbirine dolaşık ağaçlar vardır. Buraya Hum denir. Gadîr, bu Hum'un adıyla bilinmiş ve Gadîr-i Hum denilmiştir. Zikredilen sebeplerden dolayı burası yolcuların su doldurmak, gölgelenmek ve düz arazide konaklamak için uğradıkları bir yer olmuştur. Muhtemeldir ki Resûlullah'ın (s.a.v.) hutbesi için burayı seçmesinin nedenlerinden biri de budur. Yeri düz ve geniştir. Çünkü böyle bir arazide insanların Peygamber'in (s.a.v.) etrafında toplanması ve oturması kolaydır. Bu haliyle Gadîr-i Hum, Peygamberimiz'in (s.a.v.) arefe günü hutbe verdiği[2] Urane vadisine benzemektedir. Orası da ferah, geniş, arazi yapısı çetin olmayan bir yerdir.[3]

Gadîr'i hicrî 1437 yılında ziyaret ettim. Cuhfe vadisinde, Gadîr'in etrafında doğup büyümüş yaşlılarla görüştüm. Gadîr arazisi değmeden, karakteristik özellikleri gitmeden önceki halini görmüş olanlardan dinledim. Anladım ki vadide önceden akarsular, sık ağaçlar, koruluklar, çiftlikler ve hurmalıklar vardı. Gadîr, vadinin kıyısında olup çok da geniş bir yer değildi. Kenarları birbirine yakındı. Uzunluğu ve genişliği

(1) Yâkût el-Hamevî, *Mu'cemu'l-Buldân*, 2/11, 389; Âtik b. Ğays el-Belâdî, *Mu'cemu Meâlimi'l-Hicâz*, 1243.

(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (18966, 20695, 2226, 23497); Buhârî, *Sahîh* (4403); Müslim, *Sahîh* (1218); Ebû Dâvûd, *Sünen* (1905); Tirmizî, *Câmi'* (1163); İbn Mâce, *Sünen* (1851, 3057, 3074); İbn Huzeyme, *Sahîh* (2808-2810); İbn Hibbân, *Sahîh* (1457).

(3) *en-Nihâye*, 3/484, 2/132.

birkaç yüz metreden ibaretti. Kayalık bir pınardan fışkıran su, kıvrılıp Gadîr'e dökülmekteydi. Su belli bir sınırda dururdu. İçine sürekli su akmasına rağmen Gadîr ne tamamen kurur ne de yükselip taşardı. Fakat yağmur yağıp vadiden sular aktığında Gadîr yükselir, alanı enden ve boydan onlarca metreye ulaşacak kadar genişlerdi. Sonraları zamanla su çekildi ve Gadîr kurudu.

Hicrî 1406 yılında vadide büyük bir sel oldu ve vadinin toprağı Gadîr'i doldurdu. Yeri olduğu gibi kaldı. Bazı kalıntılar önceki halini göstermekte, kalıntılar eskinin haberlerini vermektedir. Şimdi üzerine topraktan bir set yapılmış ve beton bir köprü inşa edilmiştir. Köprüden tren yolu geçmektedir. Geride ne hatırlanacak bir şey kalmış ne de hatırlatacak bir şey. Sadece köprünün köşesinde, vadinin kenarında toprağa gömülmüş bir tahta parçası görünüyor. Bir hayırsever üzerine Gadîr-i Hum yazmış. "Gadîr-i Hum buradaydı" yazsaydı daha yerinde olurdu.

MEKÂNIN HAFIZASI

Mekân hatırlayacak olsa neleri hatırlar? Yer konuşacak olsa neler anlatır? Gadîr-i Hum'un toprağını adımlarken zihnimde buna benzer sorular dolaşıyordu. Sanki dağlarda, taşlarda, ağaçların dallarında, vadinin düzlüğünde bir canlılık vardı; etrafta hâlâ ayak sesleri vardı. O günkü tarihî konuşmanın yankısı kulaklarımda çınlıyordu.

Gadîr'i ziyaret ettiğimde vakit gün ortasına yakındı. Peygamberimiz'in hutbesini verdiği vakitti. Gadîr'in yakınında durdum, etrafında dolandım. Hayal, zaman perdelerini yırtıp aştı. Öyle ki yürürken kendi kendime "Bakarsın ayağım birinin ayağın*ın bastığı yere* denk gelir." diyordum. Ömer'in (r.a.) "Bakarsın devemin ayağı, devesinin ayağının bastığı yere denk gelir." demesi gibi.[1]

Resûlullah (s.a.v.) burada mıydı? Mübarek ayakları buraya mı basmıştı? Nefesinin kokusu buraya mı yayılmıştı? Acaba burada mı oturdu, burada mı namaz kıldı? Nerede hutbe verdi? **"Ey dağlar,**

(1) İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (34648); Buhârî, *Sahîh* (483); Ebû Nuaym, *Hilyetu'l-Evliyâ*, 1/310; İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 3/428; vd.

onunla birlikte tesbih edin”[1] fehvasınca şu dağlar o nebevî nidayı işitip namazına, tilavetine ve zikrine eşlik ettiler mi?

Gadîr’in etrafında yürüyüp vadideki semure ağaçlarına bakarken sahabenin siluetleri göründü sanki gözüme. Onları ağaçların gölgeleri altına dağılmış otururken hayal ettim. “Cemaatle namaza!” nidası duyuldu birden. Hızla fırladılar yerlerinden.

Gözlerimin önünde uzanan vadiye bakıyorum. Hepsi sıkı sıkı yan yana durmuş, Resûlullah’ın (s.a.v.) etrafında ağır ağır ilerleyen binlerce sahabe geldi gözümün önüne. Hepsi ona daha yakın olmaya çalışıyordu. Ama en yakınları Ali (r.a.) idi.

Resûlullah’ın (s.a.v.) hutbesini, gözlerini kırpmadan ona bakarak dinlerken hayal ediyorum sahabeyi. Hepsi kulak kesilmiş pür dikkat söylenenleri dinlemekte; gözlerinden sevgi ve hürmet bakışları saçılıyor. Allah’ın Resûlü’ne eşlik etmenin sevinci ve mutluluğu yüzlerine dalga dalga yayılmış. Onun (s.a.v.) sözleri, kulaklarından önce iman dolu kalplerine ulaşıyordu sanki. Mekânın dağları ve taşları neredeyse dile gelip haberleri anlatacak, olanları bizlere aktaracak.

Olayı yerinde yaşadım sanki. Bu yüzden mekân başka bir değere sahip oldu benim nazarımda. Manzara bir heybete büründü, zaman ürperdi.

Ya Rab, Gadîr’de her şey “Resûlullah buradaydı” diyor.

(1) Bkz; Sebe’, 10.

GADÎR HUTBESİ

Gadîr'deki hutbe, insanlar için bir hazırlanma ve motivasyon sürecinin ardından gelmişti. Gadîr düzlüğü gibi uygun bir mekân, Zilhicce'nin on sekizinci günü gibi bir gün seçilmişti. İnsanlar haclarını bitirmiş, istekle yönelip meşgul oldukları görevleri sona ermişti. Mekke'den ayrılmış ama henüz Medine'ye girmemişlerdi. Dolayısıyla kendilerini bekleyen dünya meşgalelerine henüz dalmamışlardı. Söylenen sözü algılamak için zihinleri dingin ve hazır idi. Seçilen vaktin öğleden sonra olması da önemliydi. Çünkü bu vakit dinlenip kendini toparlama vaktinden sonra uyanıklık ve ayıklık vaktidir; bu yönden Cuma hutbesi vaktine benzer. Peygamberimiz Medine'deki önemli hutbelerinin çoğunu bu vakitte, öğle namazından sonra verirdi.(1) Orada "Cemaatle namaza!" çağrısı vardı hutbenin öncesinde. Bu çağrı, teyakkuz sağlayan bir çağrıydı ve insanların toplanmasını gerektiren bir şeyin olduğunu bildirmekteydi.

Resûlullah'ın (s.a.v.) hutbe vereceği yer hazırlandı. İki Semure ağacının arası onun için süpürülüp temizlendi. Ağaçlardan düşen dal ve dikenler yerden kaldırıldı. O gün hava çok sıcak olduğu için ağaçların

(1) *el-Yevmu'n-Nebevî: Umsiyyâtu'r-Rasûl (sallallahu aleyhi ve sellem).*

üstüne, Peygamberimiz'i gölgeleyecek bir örtü atıldı. İnsanlar toplandı. Önden yürüyenler geri döndü. Geride olanlar koşup yetişti.

Peygamberimiz (s.a.v.) Ali'yle beraber –o anda elinden de tuttuğunu zannediyorum- insanların önüne çıktı. Öğle namazını kıldırdı. Ali, hemen arkasındaydı. Sonra hutbe için ayağa kalktı. Ali, hemen önündeydi. Allah'a hamdüsena ettikten sonra öğüt ve hatırlatmalarını yaptı ve *"Ey insanlar, ben size tebliğ ettim mi"* dedi. İnsanlar *"Evet"* dediler. Resûlullah *"Şahit ol Allah'ım, şahit ol Allah'ım, şahit ol Allah'ım"* buyurdu ve sonra şöyle devam etti: *"İmdi, ey insanlar! Ben, Rabbinin meleği (Azrail aleyhisselam) kendisine gelmek üzere olan bir beşerim. Geldiğinde ona icabet edeceğim. Size iki rehber* bırakıyorum. Biri Allah'ın kitabıdır. Onda hidayet ve aydınlık vardır. Ona tutunan ve bırakmayan hidayet üzerine olur. *Onu terk edip yanından dolanan dalalette olur. Allah'ın kitabını bırakmayın, ona tutunun."*

Allah'ın kitabı hususunda insanları teşvik edip kalplerinde istek oluşturduktan sonra şöyle buyurdu: *"Ve* (bir de) *ehl-i beytim. Ehl-i beytim hakkında size Allah'ı hatırlatırım, ehl-i beytim hakkında size Allah'ı hatırlatırım, ehl-i beytim hakkında size Allah'ı hatırlatırım."*

Sonra Ali'nin elini tuttu. Kendisine en yakın bulunan oydu. *"Benim mü'minler için canlarından daha değerli olduğumu bilmiyor musunuz?"* dedi. *"Evet, biliyoruz."* dediler. *"Benim mü'minler için canlarından daha değerli olduğumu bilmiyor musunuz?"* dedi. *"Evet, biliyoruz."* dediler. *"Benim mü'minler için canlarından daha değerli olduğumu bilmiyor musunuz?"* dedi. *"Evet, biliyoruz."* dediler. Son kez *"Benim mü'minler için canlarından daha değerli olduğumu bilmiyor musunuz?"* dedi. *"Evet, biz senin her mü'min için canından daha değerli olduğuna şahidiz"* dediler. Sonra Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: *"Ben kimin dostu isem Ali de onun dostudur. Allah'ım, Ali'ye dost olanın sen de dostu ol. Düşmanlık yapanın düşmanı ol."*[1]

(1) İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (32118); Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (18479, 19279, 19265, 19325); a.mlf, *Fedâilu's-Sahâbe* (992, =

Ya Rab! Binlerce insanın bulunduğu ortamda Resûlullah'a (s.a.v.) en yakını olmak ve yanında bulunan olmak Ali için nasıl bir duyguydu? Resûlullah (s.a.v.) binlerce insanın önünde elini alıp yukarı kaldırırken Ali (r.a.) ne hissediyordu? Kulakları ve kalbi Peygamberimiz'in (s.a.v.) *"Ben kimin dostu isem Ali de onun dostudur"* sözlerini doya doya tadarken Ali'nin duyguları nasıldı?

Şimdi Hz. Ali'yi (r.a.) hayal edip onun yaşadığı duyguları hissetmeye çalışıyorum. Adeta Mele-i Â'lâ'ya yükseliyor, Resûlullah (s.a.v.) mübarek elini onun eliyle beraber kaldırdığında, Ali'nin eli adeta semanın derinliklerine ulaştırıyordu. Aşağıda kalan dünyaya bakıyordu Ali ve dünyadaki her şey, Resûlullah'ın (s.a.v.) sözleriyle yükseldiği makamın ve ulaştığı derecenin altında kalıyordu.

Ali'nin (r.a.) nasıl bir psikolojik gücü vardı ki bu duyguları taşıyabildi ve sonrasında kendine hâkim olabildi. Sağlam durmaya devam etti, duygu patlaması yaşamadı, gözlerinden yaşlar da boşalmadı. Oysa Peygamberimiz'inin (s.a.v.) beyanını duyuyordu; iman ettiği, sevdiği, sevgisini gördüğü Peygamber'inin sözlerini en yakınında olarak işitiyordu. Arzusunca konuşmayan ve söylediği her şey ilâhî vahyin murakabesinde bulunan Resûlullah'ın (s.a.v.) sözleri bunlar; sadece hakkı söyleyen ve konuştuğu her şey doğru olan İki Cihan Serveri'nin sözleri.

= 1016, 1017, 1048); Abdullah b. Humeyd, *Müsned* (265); Dâremî, *Müsned* (3359); Müslim, *Sahîh* (2408); Tirmizî, *Câmi'* (3713); İbn Mâce, *Sünen* (116); İbn Ebî Âsım, *es-Sünne* (1550-1552); Bezzâz, *Müsned* (4324-4327, 4336); Nesâî, *Sünen* (8119, 8410, 8415); İbn Huzeyme, *Sahîh* (2357); Tahavî, *Şerhu Müşkili'l-Âsâr*, 3464; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* (5028); Ebû Nuaym, *Fedâilu'l-Hulefâi'r-Râşidîn*, 17-19; Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*, 3/109, 116, 533; Beyhakî, *Sünen*, 2/212, 7/48, 10/194; Elbânî, *es-Silsiletu's-Sahîha*, 1750.

O anda Ali'nin (r.a.) eriştiği ufuk nasıl bir ufuktu? O söz ile tüm benliğini dolduran sevinç nasıl bir sevinçti? Şüphesiz şân şerefe dair her şeyin yanında değersiz kaldığı bir şerefti bu. Bütün iftihar vesilelerinin önünde ezildiği bir iftihar tablosu idi.

Ali'nin (r.a.) hayatındaki bu anı her hatırlayıp duygularını hissetmeye çalıştığımda ve hissiyatını tahayyül etmeye gayret ettiğimde ifadelerim kifayetsiz kalıyor. Tasvir etmeye çalıştığında beyanın gücü nihayete ediyor. Çünkü kalbe dolan duygular, ifadenin kalıplarının kuşatıp dile getirebileceğinden veya sözün vasfedebileceğinden çok daha büyük, çok daha fazla. Şöyle bir tahayyül edin ve sonuçlarını yüreğinizde yaşamaya çalışın. Dilinizden şunlar dökülüversin:

"Allah'ın selamı üzerine olsun ey Ebu'l-Hasen. Allah sana büyük bir ikramda bulundu. Sevinmek ve mutlu olmak hakkın.'De ki Allah'ın fazlı ve rahmeti… Bunlarla sevinsinler. Toplayabildikleri her şeyden daha hayırlıdır bu.'"

Allah'ın selamı üzerine olsun ey Ebu'l-Hasen. Allah'ın üzerindeki ikramı ve sana verdiği değer sana kutlu olsun. Resûlullah'a (s.a.v.) yakınlığın ve akrabalığın kutlu olsun.

"Allah, peygamberliğini kime vereceğini iyi bilir."[1] **"Allah, şükredenleri en iyi bilen değil midir?"**[2]

Ayrıca ne dersiniz, Resûlullah (s.a.v.) vedanda iç burkan bir vurgu ile söylediği; *"Ben, Rabbinin elçisi kendisine gelmek üzere olan ve geldiğinde onun davetine icabet edecek olan bir beşerim"* sözlerini duyduklarında sahabe-i kiramın duyguları nasıldı? Ona derin bir muhabbetle bakan gözler nasıl da donup kalmıştı; sevgiyle çarpan kalpler nasıl hüzne garkolmuştu? Çünkü o anda işittikleri, veda edenin

(1) En'âm, 124.
(2) En'âm, 53.

vasiyeti ve veda ahitleşmesiydi. Sevenler, sevdikleriyle son demlerini yaşarken, sevdiklerinin bıraktığı vekili nasıl karşılayabilirdi?

Hz. Ali'nin (r.a.) Resûlullah (s.a.v.) tarafından böylesi bir değere ve teveccühe mazhar kılındığını gören sahabe neler hissediyordu? Peygamberimiz'in (s.a.v.) ona saygı çağrısını, hakkına yaptığı dostluk vurgusunu nasıl anlıyorlardı. Herhalde bu durum, bazılarının içindeki kızgınlığı çekip alıyor, sitemin yerini muhabbet dolduruyordu; kızgınlığın yerini sevgi, sevginin yerini daha fazla sevgi alıyordu. Dikkat edilirse, Hz. Ali'ye (r.a.) gösterilen bu muhabbetle karışık saygı, Arap yarımadasının tamamının İslâm'la şereflenmiş olduğu bir zamanda gerçekleşiyordu ki, yarımada halkının hepsi artık İslâm ile şereflenmişti. Nitekim o sene gerçekleşen veda haccında Resûlullah'la (s.a.v.) beraber yüz binden fazla insan bulunmuştu. Tabi oldukları tek kişi Resûlullah (s.a.v.) idi; tabi oldukları tek din onun diniydi.

Yukarıda anlatılan hâdisede Resûlullah'ın (s.a.v.) tavrı, insanlar tereddüt ederken herkesten önce Müslüman olan Hz. Ali'ye (r.a.) bir vefa duruşuydu. İnsanlar bir adım geri atarken o öne çıkmıştı. Peygamberlik ilk ışıltısını gösterdiğinde İslâm'a ilk giren yedi kişiden biri de Hz. Ali (r.a.) idi. Hâlbuki o zaman bu yüce dinin ne öbek öbek tabileri vardı ne de güçlü bir cemaati. Şirk etrafını kuşatmışken, putlar önünde dimdik dururken Hz. Ali (r.a.) Müslüman olmuştu. Dikkat buyrunuz; o esnada yeryüzünde kendisiyle beraber sadece üç Müslüman vardı. Güneşin yeryüzünü aydınlattığı bir sabah, Ali (r.a.) İslâm'ın dörtte biri olmuştu. Onun Müslümanlığı artan bir imandan oluşuyordu. Dine ve dinin peygamberine sunduğu şey, sunulabilecek en büyük şeydi ve Hz. Ali (r.a.) değerli varlığı yani canını cömertçe sunmuştu din uğruna. Dine destek olmak, peygamberi ve peygamberliği korumak için kendisini tehlikeye atmış, ölümle burun buruna gelmişti. Bedir'de düşmanla birebir karşılaşma (mübareze) için meydana inen ilk yiğit o olmuştu.

Hendek'te zafere götüren hücum onun hücumuydu.[1] Hayber'de fethin yolunu açan girişim onun girişimi.[2]

Dolayısıyla yapılan konuşmada, Ali'nin (r.a.) geçmişine vefa vardı. Zira Ali, davetin başlamasıyla birlikte yola çıkmıştı. Peygamberliğin gelmesiyle onun İslâm'a girmesi, adeta yarışmıştı. İşte o gün Gadîr'de Peygamberimiz'den (s.a.v.) sadır olan sözlerde, Ali'yle olan hatırasına vefakârlık vardı. Nitekim *"Vefa imandandır"* diyen oydu.[3]

Çeşitli topluluklar, kabileler ve milletler Müslüman olmuştu. Ancak bunların hepsi sonradan İslâm'a girerken Ali (r.a.) ilk Müslümanların dördüncüsü idi. Dolayısıyla bu konuda diğerlerinin hepsine ve herkese önceliği vardı. Nitekim ayet-i kerimede; **"İçinizden fetihten önce infak edip savaşanlar başkalarıyla aynı olmaz. Bunların derecesi, fetihten sonra infak edip savaşanlardan daha yücedir. Her iki gruba da Allah güzellik vaat etmiştir"**[4] buyrulmuştur. Gadîr günü, Ali (r.a.) için bir vefa ve iyiliğe iyilikle mukabele (redd-i cemîl) günüydü.

(1) İbn Hişâm, *Sîyer*, 2/224-225; İbn Sa'd, *Tabakât* 2/64; Taberî, *Tarîhu't-Taberî*, 2/574; Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*, 3/32; Beyhakî, *Sünen*, 6/502; İbn Esîr, *el-Kâmilu fi't-Târîh*, 2/67; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 6/41-43; Sallâbî, *Esma'l-Metâlib fî Sîreti Emîri'l-Mü'minîn Ali b. Ebî Tâlib*, 130.
(2) Müslim, *Sahîh* (1807).
(3) Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, 23/14, 23; Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*, 1/15-16; Beyhakî, *Şu'abu'l-Îmân*, 9122, 9123; Elbânî, *es-Silsiletu's-Sahîha*, 216.
(4) Hadîd, 10.

HER MÜ'MİNİN DOSTU

Mü'minlerin birbirlerine dost olarak gerektiğinde yekdiğerini himaye etme (velâ) düşüncesi kuvvetli bir bağdır, sağlam bir irtibat kanalıdır. Bun anlamda her mü'min, diğerinin dostu ve himaye edeni(mevlâsı)dir. Nitekim Allah Teâlâ ayet-i kerimede; **"Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar birbirlerinin dostlarıdır"**[1] buyurmaktadır. Buradaki "velâd"nın anlamı; birbiriyle dayanışma hâlinde olma, himaye etme, destekleme, karşılıklı muhabbet ve sevgi demektir.

Peygamberimiz (s.a.v.) beyan ettiği "velâ" bütün mü'minleri kapsayan genel bir anlam olsa da onu burada Ali'ye (r.a.) mahsus kılmıştır. Bu hususileştirmenin son derece önemli bir işareti ve yüce bir hikmeti vardır. Ve Gadîr'daki hususileştirme, velânın pekiştirildiğine ve güçlendirildiğine delalet eder. Dolayısıyla Peygamberimiz'in (s.a.v.) sözünün anlamı şudur: "Beni dost bilip yanımda olan, Ali'ye dostluk göstersin ve onun yanında olsun." Bu şüphesiz büyük bir ayrıcalıktır. Zira dostluk (velâ) derece derece olup bazısı daha yüksek ve güçlüdür. Bu, ashab-ı kiram arasında derecelerin olması gibidir. Nitekim birisi *"Resûlullah'ın yoldaşı Ebu Bekir"* dediğinde, bu sözüyle diğer sahabelerinin yoldaşlığıyla aynı anlamı kastetmemektedir.

(1) Tevbe, 71.

Hâlbuki onların hepsi sahabedir. Bu bakımdan Ebu Bekir'in nasıl bir üstünlüğü olabilir? Bilakis bunu söyleyenin kastı, Ebu Bekir'in (r.a.) Peygamberimiz (s.a.v.) için en özel insan olduğudur.

Resûlullah (s.a.v.) ile mü'minler arasındaki dostluk (velâ), mü'minlerin kendi aralarındaki dostluktan daha kuvvetlidir. İşte Resûlullah (s.a.v.), kendisinde bulunan böylesine yüce ve güçlü bir dostluk (velâ) derecesini Ali'ye (r.a.) vermiştir. Şayet kastı bu olmasa, Ali'nin (r.a.) bu söz ile kazandığı bir üstünlük olmazdı. Hatta bu sözün gösterdiği herhangi bir şey de olmazdı. Zira umumî olarak mü'minler birbirlerinin dostudur. O halde bu tahsiste dostluğun pekiştirilmesi, güçlendirilmesi ve derecenin yükseltilmesi söz konusudur.

Dostluk mü'minler arasında umumî olmasına rağmen Ali'nin (r.a.) bu bakımdan hususi kılınması onu üstün şereflendirme gayesine matuftur. Ayet-i kerimede **"Namazlara devam edin. Ortada olan namaza da…"**[1] buyurulması bu ifade tarzına örnek verilebilir. Orta namaz diğer namazlara dâhil olsa da, değerine işaret etmek için ayette özellikle zikredilmiştir. Benzer şekilde başka bir ayette **"Kim Allah'a, meleklerine, Cebrail'e ve Mikail'e düşmanlık ederse…"** buyrulmuş, Cebrail ve Mikail genel olarak meleklere dâhil oldukları halde özellikle zikredilmişlerdir. Böylece hususileştirmede makamlarını üstün ve şerefli kılma amacı olduğu için söz konusu iki meleğin özellikle adları anılmıştır. Hz. Ali'nin (r.a.) dostluk (velâ) konusunda hususen zikredilmesi de makamını üstün ve şerefli kılmaya, onun mevlâ oluşunun değerini yükseltmeye matuftur.

Hz. Ali'nin (r.a.) hususi kılınmasının nedeni, hayatı boyunca koruduğu ahlâkî nezafet, yüreğindeki temizlik, hak üzere sabitkadem oluşu, İslâm'a girişindeki ve cihat meydanlarındaki önceliği, Resûlullah (s.a.v.) ile arasındaki yakınlık ve akrabalıktı. Bütün bunlar sebebiyle

(1) Bakara, 238.

dünya ve ahiret şerefi onundu. Onun hususi kılınması, keyfine göre konuşmayan birinden gelen nebevî bir tezkiye idi.

Hz. Ali'nin (r.a.) içinde saklı duran imanı ve hem zahirde hem de batında dostluğu hak ettiğine dair nebevî tanıklığı ispat etmekteydi. Evet, zahirinde iman görünen herkese dostluk gösterilmeli, kalbi Allah'a bırakılmalıdır, bu doğru. Ancak burada Peygamberimiz'in Ali'yi (r.a.) dostluğu hak ediş bakımından hususi kılması ise Ali'nin imanına dair bir işaret hükmündeydi. Buradaki amaç insanların, Ali'nin (r.a.) içinin dışı gibi olduğunu, bu dostluğu hak ettiğini ve layık olduğunu bilmesiydi. Bunu destekleyen başka bir şey de Peygamberimiz'in (s.a.v.) *"O, Allah'ı ve resulünü sever, Allah ve resulü de onu sever"* buyurmuş olmasıdır. Aslında her Müslüman Allah'ı ve resulünü sever. Ancak bu ifade Ali'nin Allah'a ve resulüne sevgisini tezkiye hükmündedir. Bu sevgide onun samimiyet, ihlas ve tahkik bakımından zirveye ulaştığını ifade eder. Delili ise Allah'ın ve resulünün de onu sevmesidir.

Hz. Ali'ye (r.a.) mahsus olan bu dostluk, zaman üstü olup o hayatta iken ve öldükten sonra, aynı şekilde Resûlullah (s.a.v.) hayatta iken ve vefatından sonra Ali için sabit bir niteliktir. Ali (r.a.) bugün dostumuz ve efendimizdir, Bu bizim için bir onurdur. O, babalarımızın ve çocuklarımızın, her bir mü'min erkek ve kadının kıyamet gününe kadar mevlâsı kalacaktır. Hakkın kendisini yalnız bıraktığı kişiden başkası Ali'ye (r.a.) dostluk göstermekten vazgeçmez. Münafıktan başkası ona nefret beslemez. Mü'min olan, onun üstünlüğünü inkâr etmez. Resûlullah (s.a.v.) ve Allah'ın dini için öncelik sahibi biri olduğunu bilgiden nasibi olan bilir. Ali kimin dostu değilse kaybetmiştir o kişi, ziyandadır.[1]

(1) İbn Kuteybe, *Te'vîlu Muhtelefi'l-Hadîs*, 92-93; Mekkî b. Ebî Tâlib, *el-Hidâye ilâ Bulûği'n-Nihâye*, 4/2985; Maverdî, *Tefsîr*, 1/163; İbn Cevzî, *Zâdu'l-Mesîr*, 1/91; Kurtubî, *Tefsîr*, 2/51; Hâzin, *Tefsîr*, 1/63; İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 7/72.

Allah'ın selamı ve bereketi, rızası ve hoşnutluğu Hz. Ali efendimizin ve cennet kadınlarının efendisi, zevcesi Fatıma-i Zehra'nın ve nesilleri devam ettikçe zürriyetlerinin üzerine olsun. *"Ey ehl-i beyt, Allah'ın rahmeti, bereketleri sizin üzerinizdedir. Şüphe yok ki o, asıl hamde layık, hayr u ihsanı çok olandır."*[1]

Allah'ım, senin yolunda onlara olan sevgimiz hürmetine bizden de razı ol. Âmin.

(1) Hûd, 73.

GADÎR HUTBESİNİN ETKİSİ

Sahabe-i kiram, Resûlullah'ın (s.a.v.) Gadîr'de söylediklerini hüsnükabul ve sevinçle karşıladı. Sözü kavradılar, korudular ve başkalarına aktardılar. Bu durum, onların Hz. Ali'yi (r.a.) üstün tutmalarında, onu sevmelerinde ve erdemlerini aktarmalarında kendisini göstermiştir. Bunun böyle olduğu öyle açıktır ki, hadis imamları şöyle demişlerdir: "Ali b. Ebî Talib'in (r.a.) faziletleri hakkında sağlam senetlerle aktarılanlar, Resûlullah'ın (s.a.v.) başka herhangi bir sahabesi hakkında aktarılmamıştır."[1]

1. Mesela bunlardan Hz. Ömer'i (r.a.) görüyoruz. Hz. Ali'nin (r.a.) yanına geliyor ve onu, ulaştığı makamdan dolayı tebrik ediyor. "Kutlu olsun sana ey Ebû Talib'in oğlu" diyor. "Bundan böyle artık her mü'min erkek ve kadının efendisisin."[2]

---

(1) Bu anlama gelen ifadeler İmam Ahmed, Nesâî, İsmail b. İshak el-Kâdî'nin eserlerinde geçmektedir. Bkz. Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*, 3/116; İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 3/1115; İbn Ebû Ya'lâ, *Tabakâtu'l-Hanâbile*, 2/120; Taberî, *er-Riyâzu'n-Nedıra fî Menâkıbi'l-'Aşera*, 3/188; Birrî, *el-Cevhera fî Nesebi'n-Nebiyyi ve Ashâbihi'l-'Aşera*, 2/254; İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 7/74.

(2) İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (32118); Ahmed b. Hanbel, *Müsned* =

Bunun üzerine Hz. Ömer'e (r.a.) "Resûlullah'ın (s.a.v.) ashabından hiç kimseye yapmadığın bir şeyi Ali için yapıyorsun." denildiğinde "o benim efendimdir" dedi.[1]

2. Peygamberimiz'in konuşması, sahabe-i kiram arasında Ali (r.a.) sevgisi oluşturmuştu. Nitekim daha önce Ali'ye (r.a.) karşı kalbinde soğukluk duyan Büreyde (r.a.) şöyle demiştir: "Resûlullah'tan (s.a.v.) sonra insanlar içinde Ali'den daha fazla kimseyi sevmedim."[2]

3. İçlerinde Ebu Eyyûb el-Ensârî'nin de bulunduğu ehl-i beya'tten bir grup Rahabe'de Hz. Ali'ye (r.a.) gelip "Es-selâmu aleyk yâ mevlânâ" dediler. Ali "Siz asil bir Arap topluluğusunuz, ben sizin efendiniz nasıl olabilirim" diye sordu. Bunun üzerine şöyle dediler: "Biz Resûlullah'ın (s.a.v.) Gadîr-i Hum günü 'Ben kimin dostu isem Ali de onun dostudur' dediğini duyduk."[3]

4. Hz. Ebû Bekir Sıddîk'tan Allah razı olsun. O şöyle demişti: "Nefsim kudreti elinde olana yemin olsun ki Resûlullah'ın (s.a.v.) akrabasının sıla-i rahmini gözetmek, benim için kendi akrabamın sıla-i rahmini gözetmekten daha sevimlidir."[4]

= (18479); a.mlf., *Fedâilu's-Sahâbe* (1016, 1042); İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 42/221, 233, 234; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 11/74; Reşîd Rızâ, *Tefsîru'l-Menâr*, 6/385.

(1) İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 42/235; Taberî, *er-Riyâzu'Nedıra fî Menâkıbi'l-'Aşera*, 3/128; Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, 6/217.
Bu hadisin isnadında bir zayıflık vardır. Bu nedenle Elbânî hadisi *es-Silsiletu'd-Daî'fe*'ye almıştır. Bkz. Elbânî, *es-Silsiletu'd-Daî'fe*, 10/693, 4961.
Ne var ki hadisin anlamı, Ali (r.a.) ve ehl-i beytle ilgili Ömer'den (ra) nakledilen diğer rivayetlerle uyum göstermektedir. Bu bakımdan hadisin kuvvetli görülüp kabul edilmesi daha uygundur.

(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (22967); Nesâî, *Sünen* (8428).

(3) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (23563); a.mlf., *Fedâilu's-Sahâbe* (967); Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* (4052, 4053).

(4) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (55); Buhârî, *Sahîh* (3712, 4035,

Hilafeti teslim aldığında, minberdeyken şöyle demişti: *"Ey insanlar, Muhammed'i (s.a.v.) ehl-i beytinde gözetin."*[1] İfade, ehl-i beytini tazim ederek, onlara değer verip muhabbet ve sevgi göstererek onu ehl-i beyti içinde korumaya devam edin, anlamına gelmektedir.[2]

Peygamberinin *"Ehl-i beytim hususunda size Allah'ı hatırlatırım"* çağrısını duyup, buna rağmen ehl-i beyte muhabbet ve ilgi göstermeyen Müslüman olur mu? Peygamberinin *"Ben kimin dostu isem Ali de onun dostudur"* beyanını duyup da Ali'ye (r.a.) velâ ve destek göstermeyen Müslüman olur mu?

İmam İsmail b. İshak el-Kâdî şöyle demiştir: "Ali kimin dostu ve efendisi (mevlâ) değilse kaybetmiştir ve o kişi ziyandadır."[3]

5. Resûlullah'ın (s.a.v.) konuşmasını, orada bulunan ashabı ezberlemiş, sabitlemiş ve gelecek kuşaklara aktarmaya özen göstermiştir. Bu itinadan dolayıdır ki Zeyd b. Erkam yaşı ilerlediğinde Resûlullah'tan (s.a.v.) duyduğu bir şeyi anlatmasını istediklerinde, ilk önce yaşının ilerleyip pek çok şeyi unuttuğunu beyan ederek kendisini mazur görmelerini istemişti. Zira tam olarak sabitlemediği bir şeyi aktarmaktan endişe ediyordu. Bu itibarla kendisinden hadis soranlara; "Kardeşimin oğlu yaşım ilerledi, olaylar çok eskide kaldı, Resûlullah'tan (s.a.v.) hafızamda olan bazı şeyleri unuttum, size aktardığım şeyleri alın, aktarmadığım bir şey için üzerime yük yüklemeyin" diye cevap verirdi.

Fakat öyle görünüyor ki bu temkinlilik ve unutma korkusu, Gadîr vakasını kapsamıyordu. Zeyd (r.a.) bu olayı, aktardıklarını o

---

4240); Müslim, *Sahîh* (1759).

(1) Ahmed b. Hanbel, *Fedâilu's-Sahâbe* (971); Buhârî, *Sahîh* (3713, 3751); Merzevî, *Müsned-i Ebî Bekr es-Sıddîk* (24); Ebû Bekr Neccâd, *Meclisun min Emâlî Ebî Bekr en-Neccâd*, 6.

(2) İsfahânî, *Metâliu'l-Envâr*, 3/181; *Keşfu'l-Müşkil*, 1/33; İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 7/79; İbn Allân, *Delîlu'l-fâlihîn*, 3/202.

(3) Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, 13/341.

anda görüyormuş gibi anlatabilmiştir. Mekânı ve içinde olan şeyleri hatırlamış, sonra olayın ayrıntılarını zikretmiştir. Hutbeyi ve gayesini rivayet etmiştir. Kendisine "Bunu Resûlullah'tan (s.a.v.) mı işittin?" denildiğinde "Gadîr-i Hum gölgeliklerinde kim varsa onu gözleriyle gördü, kulaklarıyla işitti" şeklinde cevap vermiştir.[1]

Çünkü o sahne Zeyd'in hafızasına kazınmıştı. Yaşı ilerleyip olaylar eskide kalmasına ve hafızasındaki birçok şeyi unutmasına rağmen, Gadîr'deki sahne bilincinde ve yüreğinde hazır halde duruyordu. Zira ne kadar eskide kalsa da, kalplerde bıraktığı hüsn-i tesir ve hoş hatıra sebebiyle bu sahne unutulacak bir şey değildi.

6. Nitekim sair sahabe-i kiram da bu olayı aktarmışlar ve Hz. Ali (r.a.) onlardan tanıklık etmelerini istediğinde tanıklık etmişlerdir. Hz. Ali (r.a.) ömrünün son zamanlarında Kûfe Rahabe'de insanları toplayıp şöyle demiştir: "Resûlullah'ın (s.a.v.) Gadîr-i Hum gününde söylediklerini duyan her Müslüman Allah için ayağa kalksın." Bunun üzerine otuz kişi ayağa kalktı ve Resûlullah'ın (s.a.v.) sözlerini duyduklarına tanıklık ettiler. Resûlullah şöyle demişti: *"Ben mü'minler için kendi canlarından daha kıymetliyim bunu biliyor musunuz?"* Bunun üzerine kendileri "Evet" demişlerdi. Sonra Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştu: *"Ben kimin dostu isem Ali de onun dostudur. Allah'ım, ona dost olanın dostu ol, ona düşmanlık edenin düşmanı ol."*[2]

Hz. Ali (r.a.) Kûfe minberinden, etrafında bulunan Resûlullah'ın (s.a.v.) ashabına seslenip bunu Peygamber Efendimiz'den kimlerin

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (19265, 19279); Müslim, *Sahîh* (2408); Nesâî, *Sünen* (8092, 8410); Tahavî, *Şerhu Müşkili'l-Âsâr* (1765); Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr* (4969, 4970); vd.

(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (641, 950, 961, 19392); Nesâî, *Sünen* (8416, 8424, 8430); Ebû Ya'lâ, *Müsned* (567); İbn Hibbân, *Sahîh* (6931); Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kubrâ* (4985); Nîsâbûrî, *el-Müstedrek, 3/109; vd.*

duyduğunu sordu: "Sadece Muhammed'in (s.a.v.) ashabına sesleniyorum. Resûlullah'ı (sav) Gadîr-i Hum günü 'ben kimin mevlâsı isem Ali de onun mevlâsıdır' derken işitenler kimler?" dedi. Minberin bir tarafından altı, diğer tarafından da altı kişi kalktı ve Resûlullah'ı bunu söylerken işittiklerine tanıklık ettiler.(1)

7. Bu sözü Resûlullah'tan (s.a.v.) çok fazla sayıda sahabe aktarmıştır. Ali b. Ebu Talib, Büreyde b. el-Huseyb, Zeyd b. Erkam, Sad b. Ebû Vakkâs, Talha b. Ubeydullah, İbn Abbas, Ebû Hureyre, Enes b. Malik, Ebû Saîd el-Hudrî, Malik b. el-Huveyris, Hubşî b. Cünâde, İbn Ömer, Câbir b. Abdullah, Ebû Eyyûb el-Ensârî, Berâ b. Âzib, Huzeyfe b. Esîd el-Gıfârî, Ammar b. Yasir, Ya'lâ b. Murra (ra) ve daha başkaları bu sözü rivayet etmişlerdir.(2)

Bu nedenle Hz. Ali (r.a.) hakkında sadır olan velâyet hadisi, Resûlullah'tan (s.a.v.) tevatürle gelen haberlerden kabul edilmiştir. Zehebî ***Siyer-i a'lâmi'n-nübela*** adlı eserinde; Suyûtî ***Kutûfu'l-ezhâri'l-mütenâsira fî ahbâri'l-mütevâtira*** adlı eserinde; Kettânî ***Nazmu'l-mütenâsir***'de, Aclûnî ***Keşfu'l-hafâ***'da, Elbânî ***es-Silsiletu's-sahîha***'da ve daha başka birçok âlim bu hadisi mütevatir kabul etmişlerdir.(3) Hafız İbn Hacer şöyle demiştir: "Bu hadisin ulaştığı yollar çok fazladır. Çoğunun da senedi sahih ve hasendir."(4) Gadîr hadisi için bazı âlimler

---

(1) İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (32091); İbn Ebî Âsım, *es-Sunne* (1373, 1374); Nesâî, *Sünen* (8419); Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Evsat* (2254); İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 42/209; vd.

(2) Elbânî, *es-Silsiletu's-Sahîha*, 1750; Yakub Bassâre, *Enîsu's-Sârî*, 7/5266-5301.

(3) Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, 8/335; Suyûtî, *Kutûfu'l-Ezhâri'l-Mütenâsira fi'l-Ahbâri'l-Mütevâtira*, 100; Münâvî, *et-Teysîr bi-Şerhi'l-Câmii's-Sağîr*, 2/442; *Keşfu'l-Hafâ*, 2/329; Kettânî, *Nazmu'l-Mütenâsir*, 232; Elbânî, *es-Silsiletu's-Sahîha*, 1750. Son eserde Elbânî, hadisi zayıf kategorisinde konumlandıranlara reddiye de sunmuştur.

(4) İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 7/74.

hususi eser telif etmişler, hadisin ulaştığı yolların ve rivayetlerin izini müstakil kitaplarda sürmüşlerdir. İmam İbn Cerîr et-Taberî, İbn Ukde, Zehebî ve daha başkaları bu âlimler arasında sayılabilir.(1)

(1) İbn Teymiye, *Minhâcu's-Sünneti'n-Nebeviyye*, 7/319-320; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, 17/169; Kettânî, *er-Risâletu'l-Müstatrafe*, 112; Zehebî, *Tezkiretu'l-Huffâz*, 3/164; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 7/666; İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 7/74.

GADÎR HADİSİNİN BAŞKA BİR RİVAYETİ

İmamiye Şiası'ndan bir grup kardeşimizde ise Gadîr hadisinin farklı bir rivayeti bulunur. Rivayetle ilgili anlatılar uzunluk-kısalık ve içerdiği ayrıntılar bakımından çeşitlenmektedir. Öyle ki Ebu Mansur Ahmed b. Ali et-Tabersî'nin İhticac adlı eserinde Gadîr hutbesinin on bir sayfa uzunluğa ulaştığını görüyoruz.[1]

Ve onlardaki bütün bu rivayetler, Ali'nin (r.a.) imametini bildiren nas hükmünde olmak bakımından uzlaşmaktadır. Buna göre Resûlullah'tan (s.a.v.) sonra halife odur ve Allah Teâlâ, peygamberine (s.a.v.) bunu vahyederek insanlara tebliğ etmesini emretmiştir. Ancak Peygamberimiz (s.a.v.) insanların buna tepki gösterip kabul etmemelerinden korkmuştur. Bunun üzerine **"Ey peygamber, Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer yapmazsan** (Allah'ın) **elçiliğini tebliğ** (ve ifa) **etmiş olmazsın. Allah seni insanlardan koruyacaktır."**[2] ayeti inmiştir. Buna binaen Peygamberimiz (s.a.v.) Gadîr-i Hum hutbesini vermiş, Ali'nin (r.a.) elini tutarak şöyle demiştir: *"Ali b. Ebî Talib kardeşim, vekilim, halifemdir ve benden sonraki imamdır. Onu dinleyin, ona itaat edin."*[3]

(1) Hadis, *İhticâc* kitabının birinci bölümünde, 55-66 sayfaları arasında bulunmaktadır.
(2) Mâide, 67.
(3) Emînî, *Ğadîr*, 1/215.

Resûlullah'ın (s.a.v.) yanında olan, içlerinde Ebu Bekir, Ömer ve Osman, Muhacir ve Ensar'ın da olduğu bütün sahabe, buna bağlı kalmak üzere Ali'ye biat etmişler, bu vasiyet ve ahit ile din tamama ermiştir. Bundan sonra Allah Teâlâ **"Bugün sizin dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve size din olarak Müslümanlığı (verip ondan) hoşnut oldum."**[1] ayeti inmiştir.

Bu rivayete göre Gadîr biatında bulunan sahabeler büyük bir topluluk oluşturuyordu. Yetmiş bin kişi oldukları söylendiği gibi daha fazla oldukları da söylenmektedir. İçlerinde Muhacir, Ensar, Resûlullah'ın (s.a.v.) ehl-i beyti, eşleri ve Medine etrafında yerleşmiş olan kabileler bulunmaktadır. Bu ahitleşmenin ve vasiyetin akıbeti şöyle olmuştur:

Biattan seksen dört gün sonra Resûlullah (s.a.v.) vefat ettiği gün ahit bozulmuş, vasiyet çiğnenmiş, Ali'nin (r.a.) hakkı gasp edilmiştir. Böylece Peygamberimiz'in (s.a.v.) vasiyetine ihanet edilmiş, verilen sözden dönülmüştür. Hilafete Ali'den (r.a.) önce, Resûlullah'ın ashabından, onların rivayetine göre Ali'ye Gadîr'de biat eden üç kişi, bilinen sırası ile gelmiştir. Kendisine biat edilen kişi olan Ali (r.a.) ise bu üç kişinin hepsine biat edip vezirleri olmuştur.

Yukarıda sözü edilen Gadîr kıssasıyla ilgili bu bağlamda çok sayıda müstakil kitap telif edilmiştir. Abdulhuseyn Ahmed el-Emînî en-Necefî'ye (ö. 1390 h.) ait ***el-Ğadîr fi'l-kitâbi ve's-sünneti ve'l-edeb*** adlı eser bunlardan biri olup on cilttir ve bu bağlamda Gadîr'le ilgili yazılmış belki de en geniş kitaptır.

Doğrusu şu ki, yukarıda bahsedilen anlatım tarzı bütün Şia'nın görüşü değildir. Eskiler arasında birçok kişi, Gadîr hadisinde Emir'ül-Mü'minîn Ali'nin (r.a.) vasiyetle vekil kılındığına dair açık bir hüküm görmemektedir. Şerif el-Murteza bunlardan biri olup, hadisi, Ali'nin hilafetine dair örtük, delaleti açık olmayan bir hüküm olarak

(1) Mâide, 3.

görmektedir. Şöyle demektedir: "Biz ilgili metinde ne kendimiz ne de muhaliflerimiz için bağlayıcı kesin bir bilgi olduğunu iddia etmiyoruz. Bizim ekolümüzden bu iddiayı açıkça dile getiren birini de bilmiyoruz."[(1)]

el-Murteza bu sözleriyle Mutezile'den Kadı Abdulcebbar Hemedânî'ye karşı çıkmaktadır. Kadı Abdulcebbar, Şeyh el-Müfîd'in, hadiste Ali'nin (r.a.) halifeliğine açıkça hükmedildiği iddiasını reddetmekte ve bu iddianın Şia'nın mütekaddim nesillerinde dolaşımda olmadığını; kimsenin böyle bir düşünceye istinat etmediğini, Ali'nin hilafetini kanıtlamak için bu görüşü kullanmaya cesaret eden ilk kişinin İbnu'r-Râvendî ve onun akımı olduğunu belirtmektedir.[(2)] İbnu'r-Râvendî denen ve ismi Ahmed b. Yahya er-Râvendî (ö.290 h) olan zât herhangi bir mezhebe bağlı olmayıp görüş olarak da istikrarlı değildi. Önce Mutezili iken sonra Mutezile'ye reddiyeler yazdı. Şia'ya intisap etti ve İmamet kitabını yazdı. Bu kitapta Resûlullah'ın (s.a.v.) Gadîr hadisinde kendisinden sonra hilafeti Ali'ye verdiğini söyledi. Bundan sonra dinden çıktı ve ateist oldu.[(3)]

Mütekaddim Şia'dan Gadîr hadisinde imamete dair açık bir hüküm olmadığını belirtenler arasında muhakkik Hıllî'yi,[(4)] Tabersî'yi,[(5)] Tûsî'yi[(6)] ve daha başkalarını saymak mümkündür.

(1) el-Murteza, *eş-Şâfî*, 128; Ahmed Kâtib, *Tatavvuru'l-Fikri's-Siyâsî eş-Şîî*, 57.
(2) Kâdî Abdulcebbâr, *el-Muğnî*, 20/125.
(3) Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, 14/59; a.mlf., *Lisânu'l-Mîzân*, 1/323.
(4) Hıllî, *el-Meslek fî Usûli'd-Dîn*, 209.
(5) Tabersî, *İ'lâmu'l-Verâ bi-A'lâmi'l-Hüdâ*, 1/324.
(6) Tûsî, *Telhîsu'ş-Şâfî*, 2/56.

VASİYET RİVAYETİ ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Gadîr-i Hum'da olanları Ali'nin (r.a.) imameti ve Resûlullah'tan sonra hilafetiyle ilgili bir vasiyet ve ahitleşme olarak tasvir eden rivayet Gadîr'i Hum'u şöyle yansıtır:

Ümmetten bağlı kalmaları gereken bir söz alınmış, bu hususta pekiştirme ve kati vurgu yapılmıştır; bu bağlılık din, misak ve ahit olarak konumlandırılmış ve oradakiler Ali'ye (r.a.) Resûlullah'ın (s.a.v.) huzurunda biat etmişlerdir. Sonra bu biatın akıbeti, kırk sekiz gün sonra bozulmak olmuştur. Verilen söz çiğnenmiş, orada bulunan, tanık olan, ahde ve sözleşmeye katılan herkes tarafından vasiyet değiştirilmiştir.

Ancak bu noktada hakkı bulma isteği bizi duraklayıp düşünmeye sevk ediyor. Zira Peygamberimiz'in (s.a.v.) bize bıraktığı vasiyete uymak, emrini yerine getirmek, ahde vefa göstermek istiyoruz. Baktığımızda, olayların tarihi bağlamının bize sunduğu birtakım tanıklıklar görüyoruz. Aklî düşüncenin varıp durduğu kanıtlar fark ediyoruz. Bunların üzerinde durmak ve düşünmek gerekir ki kalbî sevginin ve aklî incelemenin hakkını vermiş olalım; imkân ölçüsünde tarihî hakikate yaklaşalım. Nitekim allame İbn Haldun, o muhteşem ***Mukaddime***'sinde, haber aktarımında aklı devrede tutmanın

zorunluluğunu açıklar.[(1)] Vasiyet rivayetine bakıldığında bir tarihçiyi duraksatan, düşünen insanın ilgisini çeken ve yok sayılması mümkün olmayan kanıtlardan bazıları şunlardır:

1. Bilinmektedir ki Gadîr hadisindeki dost yani mevlâ kelimesi, İmam Ali'nin siyasî imameti anlamına gelmemektedir. Çünkü hadiste geçen bu kelimenin, bağlam birliğinden açıkça anlaşıldığı şekilde, hadis içinde tek anlamda kullanılmış olması gerekir. Resûlullah (s.a.v.) hadiste, dost (mevlâ) sıfatını Ali'ye (r.a.) vermeden önce bir hazırlık olarak şöyle demiştir: *"Allah mevlâmdır, ben de mü'minlerin mevlâsıyım."* Açıktır ki buradaki dost (mevlâ) kelimesinin Allah için kullanılması siyasî imamet ve toplumsal liderlik anlamında değildir. Bu da dost (mevlâ) ifadesiyle İmam Ali için olumlanmak istenen anlamın, hazırlık kısmında zikredilen anlamla aynı olduğunu gösterir. Olumlanmak istenen anlam, siyasî anlamdan başka bir şeydir. Nitekim o aşamada dost (mevlâ) kelimesi henüz siyasî anlam kazanmamıştı. Taşıyıcısının dini değerine delalet eden bir lafızdı. Sahabenin hadisten anladığı da buydu. Onlar mevlâ kelimesinden siyasî önderliği anlamamışlardı. Nitekim Ömer b. Hattab'tan (r.a.) rivayet edilen ifade bunu desteklemektedir. Gadîr hutbesinden sonra Ali'ye *"Mübarek olsun Ali, benim ve her mü'min erkek ve kadının dostu (mevlâsı) oldun."* demişti. Ömer, Ali'yi, Peygamberimiz'in beyanının ardından mü'minlerin içinde kendisi için oluşan dini mertebe sebebiyle kutluyordu; siyasî liderliği sebebiyle bir kutlama söz konusu değildi. Çünkü eş zamanlı olarak birden fazla siyasî liderin bulunması makul değildir. O anda siyaseti ve diğer yönleri kapsayan fiilî lider, Peygamberimiz (s.a.v.) idi. Aynı anda İmam Ali (r.a.) de nasıl lider olabilirdi? Ömer b. Hattab, nebevî ilandan, Ali'nin her mü'min erkek ve mü'min kadının efendisi olduğunu anlamıştı. Resûlullah'ın vefatından sonraki siyasî velâyetin ona verildiğini anlamamışı. Bu nedenle "mevlâsı oldun" demişti. Bu, "Ey Ali, hal-i

(1) İbn Haldûn, *Mukaddime*, thk. eş-Şeddâdî, 1/13 ve devamı.

hazırda sen mü'minlerin mevlâsı oldun. Onların destekçisi, yardımcısı ve koruyucusu oldun" anlamına gelir. Bu ifadede Ömer'in Ali'ye sevgisini, tazimini ve düşman olmamasını gerektiren yakın anlamlar vardır ancak siyasî bir anlam bulunmamaktadır.(1)

2. Hz. Ali (r.a.), kuvvet söz konusu olduğunda insanların en güçlüsü, cesaret söz konusu olduğunda insanların en yiğidiydi. Şayet Peygamberimiz (s.a.v.) onu vasiyet edip başa geçirdiyse ve insanlardan bu hususta ahit aldıysa Ali'yi insanların içinde kalkıp haykırmaktan, verdikleri ahdi ve Peygamber'in (s.a.v.) vasiyetini onlara hatırlatmaktan ne alıkoyabilirdi? Eğer bir ahit ve misak olsaydı, ölüm pahasına onu yerine getirmekten Ali'yi alıkoyabilecek ne vardı?

Ölmekten korktuğunu ya da öldürülmekten sakındığını mı zannediyorsunuz? Hâlbuki herkesin tereddüt ettiği ya da aciz kaldığı anlarda ölümün üstüne yürüyen odur. O, hicret gecesi Peygamberimiz'in (s.a.v.) yatağında uyumuştu.(2) Ve o gece geçen her dakika, evi kuşatanların kılıçlarının onu paramparça edebileceği bir andı.

Bedir'de ölümün yoluna çıktı o; sahaya mübareze için çıkan ilk kişiydi. Uhud'da ölüme yürüdü; ilk ölümüne savaşan ve müşriklerin sancağını düşüren o oldu. Hendek'te ölüme yürüdü; Amr b. Abduved'le mübarezeye tutuşup onu öldüren, Ali'den başkası değildi.

Hayber günü dilinde ezgiyle ölüme yürüyordu:

Anam bana vermiş Haydar(3) *adını*

Benim, görüntüsü bile korkutan orman aslanı

---

(1) Seyyid Ali el-Emîn, *es-Sünnetu ve'ş-Şîatu Ummetûn Vâhide*, 78-79.

(2) Abdurrezzak, *Musannef* (9743); İbn Hişâm, *Siyer*, 1/482-483; İbn Sa'd, *Tabakât*, 1/194; Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (3061); Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*, 3/4-5; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 2/465-470; vd.

(3) Haydar, aslanın isimlerinden biridir. *en-Nihâye*, 1-354.

Elim boldur, esirgemem, öldürürüm düşmanı

Hz. Ali (r.a.) Merhab'la mübarezeye tutuştu ve başkalarının yaklaşamadığı kalenin fethi müyesser oldu.[1] Ali (r.a.), Resûlullah'la (s.a.v.) birlikte ve onun önünde savaşma fırsatını kaçırdığında üzüldüğü kadar başka hiçbir şeye üzülmezdi. Bu nedenle Peygamberimiz'in (s.a.v.) Tebuk gazvesinde onu Medine'de bırakmasına üzülerek "Ya Resûlullah, beni kadınlar ve çocuklarla mı bırakıyorsun?" demişti. Resûlullah da (s.a.v.) ona *"Benim için Mûsâ'nın Hârun'u yerinde olmak seni hoşnut etmiyor mu?"* buyurmuştu.

Şimdi siz kendisine ait olan akdin bozulduğunu, Resûlullah'ın (s.a.v.) vasiyetinin heder edildiğini görüp de Ali'nin (r.a.) yüreğindeki yiğitlik meşalesinin sönüp gideceğini mi zannediyorsunuz? Böyle bir şeyi gördüğünde o gücüne rağmen hiçbir güç göstermeyeceğini, o yiğitliğe rağmen kimseyle yüzleşmeyeceğini mi zannediyorsunuz? Haşa, Ebu Hasan bir hak peşinde aciz durmaz, o hakkı zayi etmez. Bu nedenle çocuğu Abdullah b. Hasan b. Hasan b. Ali şöyle diyordu: "Kimmiş, Ali'nin ezildiğini söyleyen? Kimmiş Resûlullah'ın (s.a.v.) emirleri olup da Ali'nin (r.a.) onları yerine getirmediğini söyleyen? Resûlullah'ın (s.a.v.) kendisine bir emir verip de Ali'nin o emri yerine getirmediğini iddia etmek, bir topluluğun Ali'yi küçük görmesi ve ona nakısa atfetmesi olarak yeter."[2]

Şeyh Ali Tantâvî, Hz. Ali'nin (r.a.) Ebu Bekir'e (r.a.) biatından bahsederken şöyle demiştir: "Ali (r.a.) Ebu Bekir'e nasıl bir durumda biat etti? İsteyerek mi zorla mı? Şayet zorla biat ettiği söylenirse bu

(1) Müslim, *Sahîh* (1807); Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*, 3/437; Beyhakî, *Sünen*, 6/504; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 4/214; Nevevî, *Şerhu Sahîh-i Müslim*; 12/186; vd.

(2) Dârekutnî, *Fedâilu's-Sahâbe* (40); Beyhakî, *el-İ'tikâd*, 355; İsbehânî, *el-Hucce fî Beyâni'l-Mehacce*, 2/377-378; İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 27/375.

doğru değildir. Zira Ali (r.a.), birisi tarafından istemediği bir şeyi yapmaya zorlanamayacak kadar izzetlidir. Altı ay biat etmeden beklemesi ve kimsenin ona bir şey dememesi bunun delilidir." Şayet isteyerek biat ettiyse şu soruları sorarız: Hilafet için ehliyet sahibi olan birine biat ettiğini ve bu şekilde Allah'ı hoşnut ettiğini bilerek mi biat etti? Yoksa dünya maslahatı için mi biat etti? Ali (r.a.) hilafet ehli olmadığını ve biatı hak etmediğini düşündüğü birine biat etmeyecek kadar Allah korkusuna sahipti. Tantâvî'nin özetle sunduğumuz ifadeleri burada sona eriyor.(1)

1. Hz. Ali'nin (r.a.) tahkimi kabul etmesi ve Ebû Mûsâ el-Eş'arî'yi kendi tarafından hakem olarak göndermesi, Resûlullah'tan kendisi hakkında hilafete dair bir vasiyet ve ahit olmadığını gösterir. Zira Resûlullah (s.a.v.) ile sözleşmenin olduğu bir hususta hakem tutmak ve Resûlullah'ın (s.a.v.) akdi üzerine pazarlık etmek Ali'nin (r.a.) yapacağı bir şey değildir.

Hz. Ali'yi (r.a.) halife ve Emir'ül-Mü'minîn olduğu halde mecburen geri adım atmak ve tahkime mecburiyetten ve kerhen boyun eğmekle nitelemek(2) onu küçük görmektir, makamını, yeteneklerini ve imkânlarını hafife almak demektir. Resûlullah (s.a.v.) zayıf düşürülüp çaresiz bırakılacak birine hilafeti vasiyet eder miydi? Hz. Ali'yi (r.a.) de Resûlullah'ı da (s.a.v.) böyle bir şeyden tenzih ederiz.

2. Hilafet Ali'ye (r.a.) geldiğinde, o anı bekleyen biri yoktu ortada. Ne gözleri parladı ne de yüzü güldü. Bilakis "Beni bırakın, başkasını arayın" dedi.(3)

---

(1) Ali et-Tantâvî, *Zikrayât*, 3/386-388.
(2) Âyetullah Cafer Subhânî, 5/415-417.
(3) Taberî, *Tarîh*, 4/434; *el-Muntazam*, 5/65; İbn Esîr, *el-Kâmil fi't-Târîh*, 2/556; Şerîf er-Radî, *Nehcu'l-Belâğa*, 7/23; Sallâbî, *Esma'l-Metâlib fî Sîreti Emîri'l-Müminîn Ali b. Ebî Tâlib*, 20/851.

3. İmam Ali (r.a.) siyasî imamlığa karşı isteksizliğini ve gönülsüzlüğünü birçok yerde dile getirmiştir. Bunlardan biri, halife Osman'ın (r.a.) vefatından sonra insanlar biat etmek için yanına geldiklerinde 'Beni bırakın, başkasını arayın' şeklindeki ifadesidir. Şunu da söylemiştir: "Halifelik hususunda benden sarfı nazar ederseniz sizden herhangi biri gibi olurum. Başınıza getireceğiniz kişiye karşı en fazla söz dinleyip itaat edeniniz olurum. Sizin için bir vezir olmam, bir halife olmamdan daha hayırlıdır."

Hz. Ali'nin (r.a.) İbn Abbas'a söylediği söz de bu kabildendir. İbn Abbas nalınını diktiği bir sırada Ali (r.a.) onun yanına girer ve "Bu nalının kıymeti nedir" diye sorar. İbn Abbas "Hiçbir şey, ey Emir'ül-Mü'minîn" diye cevap verir. Ali İbn Abbas'a şöyle der: "O nalın, benim için size emir olmamdan daha değerli bir şeydir. Hakkı yerine getirdiğim ve batılı uzaklaştırdığım durumlar istisna olmak üzere…"

Onun başka bir ifadesi de şöyledir: "İnsanlar beni isteyene kadar ben onları istemedim. Onlar bana biat edene kadar ben onlarla biata başlamadım. Bana biat ettiklerinde ne baskın bir güç sebebiyle ne de geçici bir maslahat sebebiyle biat ettiler."

Yine şöyle demiştir: "Vallahi ne hilafeti istiyordum ne de velâyette bir hedefim vardı. Siz beni ona davet ettiniz ve üzerime yüklediniz."

Bunlar, siyasî imamet hakkında İmam Ali'den (r.a.) nakledilen metinlerdir ve bu anlamda çok sayıda başka metinler de vardır. Hepsi birlikte açıkça şunu gösterir:

Bu siyasî makam, insanların Hz. Ali'ye kendi isteğiyle sundukları biatla alakalıdır. İnsanlar umumun işlerini tanzim ve tedvir etmesi için ona biat etmişlerdi; topraklarını savunmak, yol güvenliğini sağlamak, gelirleri dağıtmak, haraç toplamak, anlaşmazlıkları sona erdirip sorunları çözmek, suçlunun peşinde olup zalimden mazlumun hakkını almak gibi dünyevî meselelerini yönetmesi için onun imam seçmişlerdir.

Bu durum, bize, siyasî imametin oluşum, rol ve sorumluluk bakımından dînî imametten farklı olduğunu göstermektedir. Siyasî imamet, tercihe bağlı olarak, gözeten ve gözetilen, yöneten ve yönetilen arasında gerçekleşen toplumsal bir uzlaşıyla alakalıdır. Nitekim Hz. Ali'nin (r.a.) bazı sözleri buna işaret etmektedir: "İnsanlar bana zorlama altında olmadan ve mecburiyet hissetmeden, kendi istekleriyle gönüllü bir şekilde biat ettiler." "Siz benim elimi açtınız, ben kapattım. Elimi tutup uzattınız, ben kendime çektim." "İnsanlar bana biat ettiklerinde o kadar sevindiler ki küçüğü neşe, yaşlısı coşku yaşadı."[1]

4. Şia âlimlerinden duyduğum en güzel şeylerden biri şudur: "İmam Ali'nin yönetimde olduğu dönem sadece halifelik süresiyle sınırlı değildir. Bununla beraber aynı zamanda kendisinden önceki halifelerin yönetiminde ortak olduğu süre de söz konusudur."

Bu, doğru bir ifade… Ebu Bekir'in (r.a.) Ali'yi (r.a.) Ridde Savaşları'nın yönetimi için, Ömer ve Osman'ın (r.a.) da fetih savaşlarını komuta etmesi için ordularla göndermemesi de yukarıdaki ifadeyi destekler. Ali (r.a.) ıskalamayan kılıcıyla, kırılmayan mızrağıyla savaş eriydi. Ancak onu daha önemli olan şeyler için Medine'de tuttular. Ali'nin (r.a.) onlara göre yeri, kontrol odası ve yönetici kürsüsüydü. Bu nedenle kendinden önceki halifelerin bütün icraatlarında, görüşü ve yöneticiliğiyle onun bir payı bulunmaktadır.

Hz. Ali (r.a.) bu konuma ve değere sahip ise yapılmasını işaret edeceği ve görüş bildireceği ilk şey Resûlullah'a (s.a.v.) verilen ahde uymak ve onun vasiyetine riayet etmek olmaz mıydı? Ortada bir ahit ve akit olsaydı insanlardan Allah'ın Resulü (s.a.v.) ile yaptıkları ahde vefa göstermelerini istemez miydi?

(1) Seyyid Ali el-Emîn, *es-Sünnetu ve'ş-Şîatu Ummetûn Vâhide*, 25-26.

5. Hz. Ali (r.a.) halife olmadan önce nerede namaz kılıyordu? Camide mi kılıyordu yoksa tek başına evde mi? Hakeza Hasan ve Hüseyin nerede namaz kılıyorlardu? Hepsi Müslümanlarla beraber Resûlullah'ın (s.a.v.) mescidinde, imamlarının arkasında, yani önce Ebu Bekir, sonra Ömer, sonra Osman'ın arkasında kılıyorlardı. Şayet imamın gaspçı ve mürted olduğunu düşünselerdi arkalarında namaz kılarlar mıydı?

6. Hz. Ali (r.a.) gün geldi, hilafeti teslim aldı ve artık güçlü konumuna geçti. Şayet bahsedilen durum gerçeklikte zikredilen bir şey olsaydı bunu açıkça dile getirir ve kendisine karşı savaşan Şamlılar'a karşı bunu delil olarak kullanırdı.

7. İmam Ali (r.a.), hilafeti teslim aldıktan sonra kendisine karşı ayaklanan Muaviye'ye şöyle yazmıştır: "Şam'da olduğun halde, Medine'de bana biat etmen gerekmektedir. Zira Ebu Bekir'e, Ömer'e ve Osman'a biat eden topluluk bana biat etmiştir. Hazır bulunanın seçme, orada bulunmayanın da reddetme durumu olmamıştır. Şûrâ, Muhacirlerin ve Ensar'ındır. Onlar bir adamda uzlaşıp onu imam olarak biat ettiklerinde bunda Allah'ın rızası vardır."

Dikkat edilirse Hz. Ali (r.a.) sözlerinin arasında ne ahit ne vasiyet ne de Resûlullah'ın (s.a.v.) arkasından kendisinin halife olmasını istediğine dair bir şey zikretmiştir. Bilakis istinat ettiği ve delil olarak getirdiği tek şey, kendisinden önce halifelerin seçilme yöntemi olan şûrâdır. Şûrâ, İmam Ali'ye göre yönetimde esastır. Şûrâ ise nassın ve imam atamasının olmadığı yerde geçerlidir ve İmam Ali'de herhangi bir yerde böyle bir nassın ve atamanın olduğuna işaret etmemiştir.[1]

8. İmam Sâdık babasından, o da dedesinden şöyle rivayet etmiştir: "Ebu Bekir halife olduğunda Ebu Süfyan İmam Ali'ye geldi ve şöyle

---

(1) İbn Abdurabbih, *el-'Ikdu'l-ferîd*, 5/80; İbn Ebi'l-Hadîd, *Şerhu Nehci'l-Belâğa*, 3/75; Ahmed el-Kâtib, *Tetavvuru'l-Fikri's-Siyâsi eş-Şîî*, 59.

dedi: 'Ey Abdümenaf oğulları, Teymliler'in sizi yönetmesine razı mı geliyorsunuz? Uzat elini sana biat edeyim. Vallahi Ebu Bekir'e karşı her yeri atla ve adamla doldururum.' Ali ondan uzaklaştı ve 'Yazıklar olsun Ebu Süfyan!' dedi; 'Bela arayıp duruyorsun, insanlar Ebu Bekir'i seçmiş. Sen Cahiliye döneminde de Müslümanken de İslâm'a zarar vermeye çalışıyorsun. Vallahi, yaptığın İslâm'a zarar vermez. Sen fitneci olarak kalırsın.'"[1]

9. İmam Ali (r.a.) kendisinin halife olması gerektiğine dair bir nass ve belirleme görmediği gibi böyle bir şeyi kendisinden sonra gelen zürriyeti için de istememiştir. Bu nedenle oğlu Hasan'ı vasiyet etmemiştir. Hâlbuki Muaviye oğlu Yezid için biat almıştır. Ancak Ali (r.a.) böyle bir şey yapmamıştır.

Hafız Ebu Bekir b. Ebi'd-Dünyâ, Abdullah b. Cündüb'den, o da babasından Ali'ye (r.a.) şöyle dediğini aktarmıştır: "Ey emir, eğer seni kaybedersek –ki hiç kaybetmeyelim- oğlun Hasan'a biat edelim mi? Ali 'Bunu size emretmem, yapmaktan alıkoymam da. Aynı soruyu ben tekrar sordum, aynı şekilde cevap verdi."

Ali (r.a.) şehit olduğunda Abdullah b. Abbas b. Abdulmuttalib insanların yanına çıktı ve şöyle dedi: "Emir'ül-Mü'minîn vefat etti. Arkasından biri kaldı. Eğer isterseniz huzurunuzda öne çıkar. İstemezseniz kimse kimsenin önderi değil." İnsanlar ağlayarak "Öne çıksın" dediler.[2]

10. İmam Ali (r.a.), oğlu İmam Hasan'a ve diğer çocuklarına kapsamlı, büyük bir vasiyet bıraktı. Fakat vasiyetinde imametten veya hilafetten bahsetmedi. Dînî ve ahlâkî nitelikte olan vasiyeti şöyleydi:

(1) Murtezâ, *eş-Şâfî*, 3/237, 252; İbn Ebi'l-Hadîd, *Şerhu Nehci'l-Belâğa*, 1/222.
(2) Mes'ûdî, *Murûcu'z-Zeheb*, 2/44; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 8/13; İbnu Ebi'l-Hadîd, *Şerhu Nehci'l-Belâğa*, 4/8, 16/22.

"Bu, Ali b. Ebî Tâlib'in vasiyetidir. Allah'tan başka ilah olmadığına, onun hiçbir ortağı olmadığına tanıklığını vasiyet bırakır. Muhammed'in onun kulu ve elçisi olduğuna, Allah'ın onu, müşriklerin hoşuna gitmese de diğer bütün dinlerden üstün kılmak üzere hidayet ve hak din ile gönderdiğine tanıklığını da… Sonra, namazım, ibadetlerim, yaşamım ve ölümüm âlemlerin Rabbi olan Allah içindir. Böylesiyle emrolundum ve ben Müslümanlardanım... Oğlum Hasan! Sana, bütün çocuklarıma, aileme ve bu vasiyetimin ulaştığı herkese vasiyetim şudur: Rabbiniz Allah'tan korkun. Sadece Müslümanlar olarak ölün. Allah'ın ipine sımsıkı sarılın ve dağılmayın. Zira ben Resûlullah'ı (s.a.v.) şöyle söylerken işittim: 'İnsanların arasını düzeltmek, nafile na*maz ve oruçtan daha hayırlıdır.'* Dini güdükleştiren kusur, insanların arasını bozmaktır. Allah'tan başkasından güç istimdat edilmez. Yakınlarınızı gözetin. Sıla-i rahme riayet edin ki hesabınız kolay olsun. Yetimlere gelince… Onlar hakkında Allah'tan korkun… Sizi hep var bilsinler ve siz varken yitip gitmesinler. Komşularınıza gelince… Onlar hakkında Allah'tan korkun… Zira Resûlullah'ın emanetidir onlar. Resûlullah (s.a.v.) komşularımız hakkında bize o kadar nasihat etmişti ki, onları mirasçılar arasına dâhil edecek zannetmiştik. Kur'ân-ı Kerim hakkında Allah'tan korkun… Kur'ân ile amel etmekte başkaları sizi geçmesin. Rabbinizin evi hususunda Allah'tan korkun... Siz var olduğunuz müddetçe orası boş kalmasın. Şayet boş kalırsa sizin de değeriniz kalmaz. Ramazan hakkında Allah'tan korkun... Ramazan orucu ateşe karşı kalkandır. Elleriniz, mallarınız ve dillerinizle cihat hususunda Allah'tan korkun… Zekât hususunda Allah'tan korkun… Zekât, Rabbin gazabını söndürür. Peygamberinizin emanetleri hususunda Allah'tan korkun… Sizin içinizde zulme uğramasınlar. Köle ve cariyeleriniz hususunda Allah'tan korkun... Etrafınızı gözetin ve Allah için hiç kimsenin kınamasından korkmayın. O, kötülük yapmak isteyene ve haddini aşana karşı size yeter. Allah'ın size emrettiği gibi insanlara güzel olanı söyleyin. Emr-i bi'l Ma'rûf ve Nehy-i ani'l-Münkeri terk etmeyin. Ederseniz

kötüleriniz başınıza geçer. İyileriniz dua eder, dualarına icabet edilmez. Birbirinizi gözetin, birbirinize karşı âlicenap olun. Sakın birbirinizden kopmayın, birbirinize karşı çoklukla övünmeyin, dağılmayın. 'İyilik etmek, fenalıktan uzak durmak hususunda birbirinizle yardımlaşın. Günah işlemek ve haddi aşmak üzerinde yardımlaşmayın. **"Allah'tan korkun. Şüphesiz ki Allah, cezası çok çetin olandır."**(1) Allah sizi korusun ey ehl-i beyt! İçinizdeki Peygamber sevgisini de korusun. Sizi Allah'a emanet ediyorum. Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketiyle selamlıyorum."(2)

Nübüvvet evinin kandilinden ışıldayan bu nuranî kelam, bütün toplayıcı iyi hasletleri içine almaktadır; imanın ve güzel davranışın temel ayrıntılarını kapsamaktadır. Nasıl olur da Ali (r.a.) vasiyetinde bütün bu ayrıntıları sonuna kadar zikreder fakat kendisine bırakılmış bir vasiyeti zikretmez? Bunun, ortada zikredilecek bir halifelik vasiyeti olmamasından başka bir açıklaması olabilir mi?

Bu nedenle Ali'nin (r.a.) vasiyetinin İmam Hasan'ın halife olarak seçilmesinde hiçbir etkisi olmamıştır. Çünkü onun vasiyeti hilafete dair herhangi bir işaret barındırmamaktaydı. Dolayısıyla sözkonusu vasiyet, ehl-i beytin Müslümanlar için anayasal bir yöntem olarak benimsedikleri şûrâ sistemine alternatif herhangi bir şey de içermiyordu.(3)

11. Kur'ân-ı Kerim'de sahabenin ahvalini anlatan ve onların erdemlerinden bahseden, Allah'ın onlara övgüsünü aktaran dikkat çekici ayetler bulunur. Rıdvan Biatı'na katılanlar için Allah'ın şu tezkiyesinden daha büyük bir aklama olabilir mi: **"Andolsun ki Allah mü'minlerden –seninle o ağacın altında biat ederlerken- razı olmuştur da kalplerindekini bilerek üzerlerine kuvve-i maneviyyeyi**

(1) Mâide, 2.
(2) İbn Ebî Dünyâ, *Maktelu Emîri'l-Müminîn Ali*, 41-42.
(3) Ahmed el-Kâtib, *Tetavvuru'l-Fikri's-Siyâsî eş-Şîî*, 61.

indirmiş ve onları yakın bir fetih ile ve alacakları birçok ganimetle mükâfatlandırmıştır."[(1)]

Allah Teâlâ bu ayette onların amellerini ve sözlerini aklamamıştır. Bilakis sadece kendisinin muttali olduğu, kalplerin gizlediklerini bilenden başka kimsenin bilmediği, sırrı ve sırdan da gizlisini bilenin bildiği şeyi akladı. **"Kalplerindekini bilerek üzerlerine kuvve-i maneviyyeyi indirmiş…"** buyruğunda belirtildiği üzere onların kalplerinde barındırdıkları şeyi tezkiye etti. Nitekim başka bir ayet-i kerimede; **"Onlardan evvel** (Medine'yi) **yurt ve iman** (evi) **edinmiş olan kimseler, kendilerine hicret edenlere sevgi beslerler. Onlara verilen şeylerden dolayı göğüslerinde bir ihtiyaç** (meyli) **bulmazlar. Kendilerinde fakr u ihtiyaç olsa bile** (onları), **öz canlarından daha üstün tutarlar. Kim nefsinin** (mala olan) **hırsından ve cimriliğinden korunursa işte muradlarına erenler onların ta kendileridir**."[(2)] buyrulmuştur.

Allah'ın tezkiye ettiği ve övdüğü sahabenin tamamı ya da bir kısmı nerede? Peygamberimiz'e (s.a.v.) verdikleri sözü, yaptıkları akdi ve aralarındaki misakla ilgili tutumları neydi? Resûlullah'ın (s.a.v.) yanında Allah'ın bu şekilde anlattığı insanların bulunması, sonra bu insanların Resûlullah'a (s.a.v.) verdikleri ahde vefa göstermemeleri mümkün mü?

Ne güzel söylemiş söyleyen: "Allah Kur'ân'da sahabeyi anlattı ve övdü. Bu insanlar eğer gerçekten vardıysalar kimdiler? Şayet yok idiyseler Allah'ın kelamı böylesi bir boş laftan münezzehtir."[(3)]

Üstad Haydar Ali Kalemdârân el-Kummî şöyle demiştir: "Başta Muhacir ve Ensar olmak üzere Resûlullah'ın (s.a.v.) ashabını övmek ve yüceltmek için inen bu ayetler, Resûlullah (s.a.v.) vefat edip dünyadan

---

(1) Fetih, 18.
(2) Haşr, 9.
(3) Haydar Ali Kalemdârân, *Şâhrâh-ı İttihad/Tarîku'l-İttihad*, 83-98.

ayrılır ayrılmaz bütün Müslümanların irtidat edip küfre döndüklerini iddia eden hadislerle şiddetle çelişmektedir. Bu hadislere göre, Hz. Ali (r.a.) için nass ile sabitlenmiş hilafet hususunda sadece üç kişi iman üzere kalmıştır."

Şu bir gerçek ki, Allah'a, Resulüne, Kur'ân'a ve kıyamet gününe inanan bir mü'minin yukarıda sözü edilen rivayetlere inanması mümkün değildir. Zira Kur'ân-ı Kerim Allah katından indirilmiştir. Allah Teâlâ gaybı ve şehadeti bilir. Kalplerde olanı elbette bilir. Kitabında kimi övdüğünü ve kurtuluş ve kazançla müjdelediğini bilir. Bu durumda birçok ayetle ilgili duruşumuz net olmalıdır: **"İman edip de Allah yolunda hicret ve cihat edenler, onları barındıranlar, yardım edenler; işte gerçek mü'min olanlar bunlardır. Mağfiret ve uçsuz bucaksız rızık da onlarındır."**[1] **"Kurtuluşu bulanlar bunların ta kendileridir."**[2] **"Onlar** (imanlarında) **sâdık olanların ta kendileridir."**[3] **"Bütün hayırlar onlarındır. Onlar, umduklarına kavuşanların ta kendileridir."**[4] **"Siz, en hayırlı ümmetsiniz."**[5] **"Onları takva sözü üzerinde durdurdu. Onlar da buna çok layık ve ehil idiler."**[6] **"**İslâm**'da birinci dereceyi kazanan Muhacir ve Ensar ile onlara güzellikte tabi olanlar** (yok mu?), **Allah onlardan razı olmuştur. Onlar da Allah'tan razı olmuşlardır.** (Allah) **bunlar için – kendileri içinde ebedî kalıcı olmak üzere- altlarından ırmaklar akar cennetler hazırladı. İşte bu, en büyük bahtiyarlıktır."**[7] Bu minvalde daha onlarca ayet-i kerime var… Şimdi dönüp sorumuzu tekrarlayalım; Bu ayetlerin gerçeklikte karşılığı var mıydı? Var idiyse kimdi bunlar?

---

(1) Enfâl, 74.
(2) Nûr, 52.
(3) Hucurât, 15.
(4) Tevbe, 88.
(5) Âl-i İmrân, 110.
(6) Fetih, 26.
(7) Tevbe, 100.

Halife belirlemek için Benî Sâide Sakifesi'nde toplananlarla bunlar aynı kişiler değil miydi? Onları öven ve güzel hasletlerle zikreden Allah Teâlâ, kalplerini ve niyetlerini biliyor muydu? Geçmişlerine ve geleceklerine muttali miydi? Aşikârdır ki sorunun ikinci kısmını Allah'a inanan bir mü'minin dikkate alması mümkün değildir. **"O, söylemekte oldukları şeylerden tamamıyla münezzehtir, yücedir, büyüktür."**(1) Şayet Allah Teâlâ bunları biliyor ve hakkıyla muttali ise ki kesinlikle böyledir, alîm ve habîr olan Allah'ın onları övdüğünü, güzel hasletlerle andığını, imanlarını ilan ettiğini, onlara cennet ve hoşnutluk vaat ettiğini ama sonra onların, peygamberleri vefat eder etmez dinden çıkıp, gerisin geriye dönerek kafirler ve hainler olduklarını, Allah Teâlâ'nın Hz. Ali'yi emir kılmayla ilgili emrini inkar ettiklerini kim iddia edebilir?

"Peygamber vefat ettiğinde üç veya yedi kişi hariç herkes dinden çıktı" şeklindeki rivayetlere ve benzerlerine inanmak, yukarıda geçen bütün Kur'ân ayetlerini yalanlamaya yol açar. Bundan da Kur'ân'ın bu ayetlerini ya yanlış ya da anlaşılmaz kabul etmek lazım gelir. Böyle bir düşünceden Allah'a sığınırız.(2)

12. Ahzap savaşında Müslümanlar Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte şiddetli zorluklar yaşadılar. Daha zor günler hiç yaşamamışlardı. Soğuk, açlık, korku ve yorgunluk bir araya gelmişti. Allah onların halini şöyle anlatır: **"O vakit onlar hem üstünüzden hem altınızdan size gelmişlerdi. O zaman gözler yılmış, yürekler ağızlara gelmişti ve siz Allah'a karşı** (türlü) **zanlarda bulunuyordunuz."**(3) Allah Teâlâ, dünya zorlukları için ahiret zorluklarına benzer şekilde sadece bu ayette nitelemede bulunmuştur. Ahzap gününü anlatırken adeta ahireti anlatmaktadır. **"Hem haber ver onlara o yaklaşan felaket gününü: O dem ki yürekler gırtlaklara dayanmış yutkunur da yutkunurlar."**(4)

(1) İsrâ, 43.
(2) Haydar Ali Kalemdârân, *Şâhrâh-ı İttihad/Tarîku'l-İttihad* [özetle], 97-83.
(3) Ahzâb, 10.
(4) Mü'min, 18. Buhârî, *Sahîh* (2834); Müslim, *Sahîh* (1788); Taberî, Tefsîr, 3/636.

Sahabeyi (r.a.) hisar günlerinde Resûlullah (s.a.v.) ile beraber açken hayal edin. Yemek az, üstlerinde elbise yok ve hava şiddetli soğuk, hendek kazmaktan ve savaş için teyakkuzda durmaktan bitkin düşmüşler, karşılarındaki düşmanın çokluğu sebebiyle korku yaşıyorlar. Karşılarında bulunanlar da teyakkuz hâlindeler ve savaşa hazırlanıyorlar. İhanet eden Yahudiler arkadan gelebilir. Yokluk ve yorgunluk içindeler. Münafıklar ortalıkta cirit atıyor ve münafıklıkları artık ortaya çıkmış: **"Allah ve Resulü bize bir aldanıştan fazlasını vaat etmemiş diyorlardı."**[1]

Ne büyük bir çile; en güçlü iradelerin zayıf düşeceği ve en kuvvetli kalplerin titreyeceği bir çile…

Resûlullah'ın (s.a.v.) beraberindeki Muhacirler eğer şüpheye düşseler veya kuşku duysalar böylesi bir vakitte Resûlullah'ın (s.a.v.) yanında olmaktan vazgeçerlerdi. Hendeğin karşısına atlarlar ve müşrik aşiretlerine katılırlardı. Hz. Ebu Bekir (r.a.) Kureyş'ten Benî Teym'e, Hz. Ömer (r.a.) Benî Adiyy'e, Hz. Osman (r.a.) müşriklerin komutanı ve amcasının oğlu Ebû Süfyân'a katılırdı. Biz Muhammed ile birlikteydik onu bıraktık, size katıldık derlerdi. Şayet böyle bir şey yapsalardı kavimlerinden değer ve hoşnutluk görürlerdi. Onları kabileye tekrar dâhil ederler ve kendilerinden alınan bütün malları geri verirlerdi.

Fakat böyle bir şeyi niyet edip yapmak şöyle dursun akla bile getirmektense yanıp kömür olmak onlar için daha basitti. Bilakis, o şiddet anında ağızlarından dökülen cümleyi Allah Teâlâ kitabında ebedileştirmiştir: **"Bu, işte, Allah'ın ve Resulü'nün bize vadettiği. Allah ve Resulü doğru çıktı dediler ve onların imanını ve teslimiyetini artırmaktan başka bir şey yapmadı."**[2]

(1) Ahzâb, 12.
(2) Ahzâb, 22.

Böylesi bir zorluk gününde Resûlullah'la (s.a.v.) birlikte sabitkadem durup, dar zamanda ona vefa gösterenlerin Resûlullah (s.a.v.) öldüğünde onun ahdini bozacaklarını, akdi çiğneyeceklerini düşünür müsünüz?

13. Uhud günü Müslümanlar yenilgiye uğramış, Resûlullah'ın (s.a.v.) öldürüldüğü haberi yayılmıştı. Müslümanlar kedere boğulmuş, tepelere ve ara yollara dağılmış, içlerinden bir grup savaş meydanından kaçmıştı. Kaçanlar arasında Osman b. Affân (r.a.) da vardı.[1] Peki, nereye kaçmışlardı? Medine'ye. Orada kalan Müslümanlarla bir araya gelmek ve Resûlullah'ın (s.a.v.) hatırasına sığınmak için Medine'ye kaçmışlardı. Zira Peygamberimiz'in (s.a.v.) mescidi, evi ve namazgâhı oradaydı.

Osman'ın (r.a.) o anda müşriklerin yanına kaçma imkânı vardı. Nitekim müşriklerin komutanı, amcasının oğlu Ebû Süfyân'dı. Onların yanına gitseydi değer ve hoşnutluk görürdü. Aynı şey diğer Muhacirler için de geçerliydi. Her birinin, yanlarına kaçması durumunda kendisini koruyacak müşrik tanıdıkları vardı. Fakat böyle bir ihtimal hiç birinin aklına düşmüyordu. Resûlullah'ın (s.a.v.) öldüğünü zannettiklerinde bile onun dini ayakta kalmıştı ve kendileri o dine sıkı sıkıya bağlıydı.

Bu nedenle kaçanlar hakkında Kur'ân ayeti inmiş ve ayet, Allah'ın onları affettiği müjdesiyle devam etmiştir: **"Hakikat, iki ordu karşılaştığı gün içinizden geri dönenler yok mu? Onları, irtikab ettikleri bazı şeyler yüzünden, ancak şeytan kaydırmak istedi. Andolsun Allah** (yine) **onları affetti. Çünkü Allah şüphesiz çok bağışlayıcıdır, halimdir."**[2] Savaştan kaçmışlardı ama o kritik, sarsıntılı anda dinden çıkmamışlardı.

Peygamberlerinin öldürüldüğü, ordusunun yenildiği haberleri ortalığa yayıldığı anda Peygamberlerinin dini üzerine sabit duran

(1) Buhârî, *Sahîh* (3698, 4066).
(2) Âl-i İmrân, 155.

insanların, o öldükten sonra ahdi bozup dininden çıkmaları mümkün mü? O zor vakitte dinden çıkmalarını engelleyen şey dine bağlılıklarıydı. Peygamberi kaybetmiş olsalar bile, savaşı bırakıp meydandan kaçmış olsalar bile… Böyle bir durumda dinine bağlı kalanın sonraki herhangi bir şartta dininden vazgeçmesi akla yatkın değildir.

14. Sahabenin hakkı başka şeylere üstün tutmalarıyla ilgili hatıraları göz kamaştırıcıdır. Bu hatıralar arasında bazı sahneleri anabiliriz. Birinci sahnede, Ebu Huzeyfe b. Utbe b. Rabîa var. Bedir savaşına katılan Ebu Huzeyfe, babasının ve amcasının Müslümanlar tarafından kılıçtan geçirilerek öldürüldüğüne, sonra babasının sürüklenerek Bedir kuyusuna atıldığına şahit oldu. Böyle bir sahnenin karşısında en güçlü ve katı kalpler bile sınanıp elenir. Fakat sahabenin hakka bağlılığı her şeyden güçlüydü. Babasını Bedir kuyusuna doğru sürüklenirken izledi. İzlerken yüzü değişti. Resûlullah (s.a.v.) *"Ebu Huzeyfe, babanın başına gelenler sanki ağrına gitti?"* buyurdu. "Ya Resûlullah", dedi Ebu Huzeyfe; "Allah'a ve Resulüne iman etmiş biri olmaktan niye vazgeçeyim. Ama şu var ki halk içinde akıl ve şeref bakımından Utbe'ye benzeyen biri daha yoktu. Allah'ın ona Müslüman olması için hidayet vermesini diliyordum. Ölümünü görmek bana ağır geldi."[1] Hakkı, babalarına ve kendilerine en yakın insanlara yeğ tutacak şekilde hakka sarılmış olan insanların Resûlullah'ın (s.a.v.) emrettiği bir haktan, oluşturduğu ve onlara vasiyet olarak bıraktığı bir akitten Ebu Bekir veya bir başkası için vaz geçecekleri düşünülebilir mi? Hayır, vallahi hayır. Şayet ortada bir anlaşma ve akit olsaydı hakkı haykırmaktan geri durmazlardı. Onlar hakkı yeğ tutmak hususunda insanların en doğrusu ve hakkı ilan etmek bakımından insanların en cesuruydu.

15. Şimdi, Resûlullah'ın (s.a.v.) ahdine ve misakına ihanet etmekle nitelenen o insanların halini hayal ediniz. Onlar, Resûlullah'a

---

(1) Vâkidî, *Meğâzî*, 1/111-112; Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*, 3/224; İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 38/260; Makrîzî, *İmtâ'u'l-Esmâ'*, 12/161.

(s.a.v.) Mekke'de davetinde tek başına olduğu bir zamanda tabi olup Müslüman olan insanlardı. Sayılarının azlığına rağmen Peygamberimiz (s.a.v.) ile bir tarafta tek saf olup durmuşlardı. Bütün dünya onların karşısında tek saf olup durmuştu. Tercihlerinden dolayı asla kafalarının karıştığını hissetmemişlerdi. Bilakis tercihleri inançta tam bir kesinlik, görüşte tam bir belirginlikle kararlaştırılmıştı. Zira onlar, bütün dünyayı kaybetseler bile Allah ve Resulü ile birlikteydiler. Bu nedenle yaptıkları fedakârlıklar, iman kuvvetinden ortaya çıkan tabiî sonuçlardı. İman edip tasdik ettikleri ve tabi oldukları bu kişinin Allah'ın hak ve gerçek elçisi olduğuna dair derinleşmiş kesin inanca sahiptiler. Onunla birlikte yürüdükleri yolun sonunun ahiret cenneti olduğuna emindiler. Yolda giderken dünya nimetlerinin hepsini kaybetseler bile…

Bu insanların, daha sonra imanlarını ve kanaatlerini değiştirip, kıymetsiz ve geçici bir dünya maslahatı için Peygamberimiz'in (s.a.v.) ahdini ve misakını bozacaklarını muhtemel görüyor muyuz?

Bu insanların, Resûlullah'ın (s.a.v.) söylediklerine kesin inançları, gözleriyle gördükleri ve duyularıyla idrak ettiklerine duydukları güvenden daha büyüktü. Onlara "Muhammed bir gece Kudüs'e gitti ve aynı gece döndü." dendiğinde tam bir kesinlik içinde şöyle diyen insanlardı: "O diyorsa doğrudur."(1)

Sonra o peygamberin bir akit yapması, onlardan bir ahit alması ve bu insanların ahdi bozması, çiğnemesi mümkün müdür? Ona inandıkları ve vaadinin doğruluğuna güvendikleri için bütün dünyadan yüz çevirmelerine rağmen, bunu yapmaları mümkün mü? Ayrıca Peygamberimiz'in (s.a.v.) vefatından sonra nasıl cihat ettiklerine, özellikle de Ridde olaylarında ve nübüvveti engellemeye

(1) Abdurrezzak, *Musannef* (9719); İbn Hişâm, *Siyer*, 2/245; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, 24/432, 1059; Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*, 3/65, 81; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 2/360, 361; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 4/281.

çalışan hareketlerde mücadelelerine bakın. Ölüme, susuz kalmış bir insanın suya gidişi gibi gidiyorlardı. Böyle yaparak Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte başlattıkları cihadı sürdürdüklerini düşünüyorlardı. **Müseylimetülkezzâb**'a karşı savaşa çıkarken kefenlerini giymişler; bedenlerine ölülere sürülen güzel kokulardan sürmüşlerdi. Resûlullah'ın dini ve elçiliği devam etsin diye şehit olmak için öne çıkmışlardı. Ölüm, en iyilerini kırıp geçirmişti. Şehit olanların çoğu Kur'ân hafızlarıydı. O savaşlarda şehit olan Kur'ân hafızlarının, hakkı gasp ettiğine, ahdi bozarak vasiyeti çiğnediğine inandıkları bir halifenin sancağı altında savaştıklarına inanarak ölüme koştuklarını mı düşünüyoruz?

16. İlk Müslümanların Resûlullah (s.a.v.) ile beraber hallerini hayal edin. Müslüman olduklarında Allah için sıkıntılara maruz kaldılar. Ülkelerinden hicret ettiler. Mallarını kaybettiler. Resûlullah (s.a.v.) ile beraber içinde evleri ve malları olmayan başka bir beldeye gittiler. Bu, meçhule yolculuktu. Allah ve Resulü'nün katında olan şeye kesin inançları, onların vaat ettiklerine kesin güvenleri olmasa bütün bunlardan dünyevî kazanımlar mı ümit ediyorlardı? Ya Rab, ne büyük bir şeydi yaptıkları… Dünyadan Allah ve Resulü için vazgeçtiler. Bu insanların ömürlerinin sonunda, Mustafa (s.a.v.) bu yolculuğu yaptıktan sonra, onu vahiy üzerine inerken, göz kamaştırıcı mucizeler ellerinden dökülürken gözleriyle gördükten sonra dünyevî bir tamah peşinde Allah'tan ve Resulü'nden vazgeçmeleri beklenir mi?

17. Dikkat edilirse bu anlatımda, hatır gözetmekle veya ahdi çiğnemekle itham edilemeyecek bir taraf var; mü'minlerin anneleri. Allah, kitabında şu ayette onlara tercih hakkı sunmuştur: **"Ey peygamber, zevcelerine de ki: Eğer siz dünya hayatını ve onun ziynet ve ihtişamını arzu ediyorsanız gelin size boşanma bedellerini vereyim de hepinizi güzellikle salıvereyim. Eğer Allah'ı, peygamberini ve ahiret yurdunu diliyorsanız şüphe yok ki Allah, içinizden güzel hareket edenler için büyük bir**

mükâfat hazırlamıştır."[1] Bu ihtimaller karşısında onlar hiç kararsız kalmamışlar; hiç tereddüt etmemişler ve dünya malından az bir miktar ile yetinmeyi isteyerek tercih etmişlerdi. Dünyadan az, değersiz meta ile geçip gitmiş olsalar da Allah'ı, Resulünü ve ahiret yurdunu seçmişlerdi. Bu kararlarından sonra Allah'ın onları peygamberine karşı aklamış olmasında, onlardan razı olup peygamberine başka kadınları yasaklayıp onlarla sınırlandırmasında şaşılacak bir şey yoktur. Nitekim ayet-i kerimede; **"Bundan sonra güzellikleri hoşuna gitse bile başka kadınlarla evlenmek, eşlerini boşayıp başka kadınlar almak sana helal değildir."**[2] buyrulmuştur. Peygamberimiz (s.a.v.) onların yerine başkasıyla evlenmedi ve onların hiçbirinden de ayrılmadı. Allah, onları kıyamet gününe kadar mü'minlerin anneleri olarak belirledi ve şöyle buyurdu: **"O peygamber, mü'minlere kendi canlarından daha yakındır, onun hanımları da mü'minlerin anneleridir."**[3] Resûlullah'tan (s.a.v.) sonra onlarla evlenilmesini yasaklamak üzere şöyle buyurdu: **"Allah Resulünü üzmeniz de onun ölümünden sonra hanımlarını nikâhlamanız da size ebediyen yasaklanmıştır."**[4] Bunlarla birlikte anlaşılmıştır ki, onlar –Allah onlardan razı olsun–, Resûlullah'ın (s.a.v.) dünya ve ahirette eşleridir.

Bilindiği üzere Resûlullah'ın (s.a.v.) eşleri, çeşitli kabilelerdendir. Bazıları Kureyşli'dir. İçlerinden Cüveyriye binti Haris Mustalikli'dir. Benî İsrail'den Nadirli de vardır; Safiye binti Huyeyy b. Ahtab. Hilalli de vardır; Meymune binti'l-Hâris.

İçlerinden Kureyşli olanlar da Kureyş'in farklı boylarındandır. İçlerinde Teymli, Adiyli, Mahzumlu, Amirli, Esedli ve Emevîler vardır. Bu eşlerin hepsi, veda haccında Resûlullah (s.a.v.) ile birlikteydi ve

(1) Ahzâb, 28-29.
(2) Ahzâb, 52.
(3) Ahzâb, 6.
(4) Ahzâb, 53.

insanların Gadîr-i Hum'da duyduklarını onlar da duydular. Allah'ın tezkiye ettiği bu insanların hak tanıklığını gizlemeleri, ahdi çiğneyip misakı bozmaları ve bir vefasızlık karşısında susup kabul etmeleri mümkün mü?

Ortada bir ahit ve misak olsa, dünyadan ve dünya refahından vazgeçip Allah'ı ve Resulünü seçen mü'minlerin annelerinin Peygamberimiz'in (s.a.v.) sözünün çiğnendiğini, ahdine vefasızlık edildiğini görüp de bunu kınamamaları, değiştirmeye çalışmamaları, hiçbir görüş ve duruşlarının olmaması mümkün mü?

Çeşitli kabilelerden ve aşiretlerden gelen bu insanların hepsinin Ali'ye (r.a.) karşı bir boyla veya bir aşiretle ittifak etmiş olmaları da, Resûlullah'ın yeğlediği ve kendisi için söz aldığı birine başkasını yeğ tutmaları da makul değildir.

18. Peygamberimiz'in (s.a.v.) İslâm'a davet tarihini beşeriyet tarihinin en muhteşem ve devasa başarısı olarak sunup, kısa bir müddet içinde insanları karanlıklardan aydınlığa taşıdığını söyleriz. O, insanları fevç fevç Allah'ın dinine sevk etmiştir. Etrafındakileri, bütün nesiller içinde ideal bir nesil olarak yetiştirmiş, İslâm'a girip ona tabi olan ve onu destekleyenler ona gerçek anlamda ve kalpten inanmışlardır. Peygamber'i (s.a.v.) anne babalarından daha çok sevmişlerdir. Bu nedenle, onun vefatından sonra Arap yarımadasının bazı bölgelerinde başlayan Ridde hareketleri sönüp gitmiştir. Çünkü kısa soluklu, sınırlı sayıda kalan bir başkaldırıydı. Bundan sonra onun dostları insanlığa, onun tebliğ ettiği dini tebliğ etmeye başlamışlar; dünyaya onun getirdiği mesajı ulaştırmaya koyulmuşlardır.

Bugün kelime-i şehadetin "ve Muhammed'in Allah'ın elçisi olduğuna şehadet ederim" kısmını dünyanın dört bir yanından, her farklı bölgeden, her farklı ırktan duyduğumuzda içimizdeki yakîn derinleşir ve "Bu peygamber Rabbi katında ne kadar değerli" deriz.

Nitekim ayet-i kerimede; **"Senin ismini ve şanını yüceltmedik mi?"**[1] buyrulmuştur.

Hâlbuki Gadîr kıssasının, ortada bir vasiyet ve halife atamanın bulunup sonrasında vasiyetin çiğnendiği ve sözden dönüldüğü, anlaşmanın bozulup insanların gadrine uğradığı şeklinde anlatılması, Resûlullah'ın (s.a.v.) insanlığa gönderilme misyonunun başarısızlığa uğradığını, semere vermeyip sonuçlarının gerçekleşmediğini anlamına gelir. Şayet bu elçiye davetinin başında inanmış olup başkalarının Müslüman olmasına vesile olan, nübüvvet dönemi boyunca Allah Resûlü ile birlikte yaşayan, onunla hicret edip onunla cihat eden, yoldaşlıklarının sonunda onunla birlikte hacceden bu insanlar elçinin kendilerinden aldığı misaka ihanet edip onu çiğniyor ve imanlarının altında gizli duran bir nifak ortaya çıkıyorsa, bunun anlamı Peygamber'in (s.a.v.) yetiştirdiği topluluğun kendisine ihanet edecek münafıklar olduğunu iddia etmek olur ki, böyle bir şeyi düşünmek kadar büyük tutarsızlık olamaz. Böyle bir iddia, Peygamberimiz (s.a.v.) vefat ettiğinde içlerindeki istekler ortaya çıkmış demek olur. Peygamber'in (s.a.v.) ahvalinden tanık oldukları, mucizelerinden gördükleri hiçbir şey onları, Peygamber'in (s.a.v.) hak elçisi olduğuna, ahdine vefa ve dinine bağlılık gerektiğine ikna edemediğini savunmak gibi olur. Dolayısıyla bu yöndeki bir anlatım, Peygamberimiz'in (s.a.v.) ümmetiyle birlikte geçirdiği sabır, davet ve terbiye sürecinde gerçekleştirebildiklerine dair oldukça bayağı bir tablo sunmaktadır. Kanaatimizce böyle bir ahde vefasızlığın olduğunu savunanları, kendi tutarsızlıklarıyla başbaşa bırakmak lazımdır.

Şayet durum bu anlatımda olduğu gibiyse, Muhammed'in (s.a.v.) ardından herhangi bir zamanda insanları onun dinine davet etmeye kim cesaret edebilir? Bu tabloya ve bu anlatıya göre insanları dine çağırdığımızda bize nasıl karşılık verirler? Zira onlara sunacağımız

(1) İnşirâh, 4.

mesaj, elçinin en yakınındaki insanların ikna olmadığı bir mesaj olacaktır. O mesaja inanmış görünen kimse doğru sözlü olmaktan uzak, Peygamber'i (s.a.v.) kandıran, onun aleyhine fırsat kollayan insanlar olacaktır. Bu nedenle vefat ettiği gün ahdi bozmuşlardır. Eğer onun peygamberliğinin gerçek olduğuna, mesajının doğru olduğuna inansalardı o hayattayken de öldükten sonra da vefa gösterirlerdi.

Kıymetli üstat Ebu'l-Hasen Ali el-Hasenî en-Nedevî'nin bununla ilgili yazdıkları için adı verilen kitabına bakılsa yeterlidir. Sözkonusu kitabın adı şöyledir; ***"Rasul-i a'zam'ın (s.a.v.) davet ve terbiye için gayretlerinin sonuçlarına ve ilk örnek neslin yaşam öyküsüne dair Ehl-i sünnet ve Şia İmamiyesi'nin sahip olduğu birbirine zıt iki tablo."***

19. Peygamberimiz'le (s.a.v.) birlikte olan ve farklı kabilelerden, bölgelerden olan onca kalabalığın ilgili ahdi gizlemek, çiğnemek ve vefa göstermemek üzerine ittifak ettikleri düşünülebilir mi? İki kişiyi aşan sır ifşa olmuş demektir. Bu böyleyse, *"Cemaatle namaza!"* nidasıyla başlayan umumî bir hutbede Peygamber'in (s.a.v.) isteği herkes tarafından duyulmadan kalabilir mi? Hem de hutbede güçlü bir ahit almış olsun ve sağlam bir akit yapmış olsun… Sonra insanlar bölgelerine ve aşiretlerine dağılsınlar ama haber yayılmasın, meşhur olmasın. Orada bulunup olanları gören ve duyan kişiler, olaylar Resûlullah'ın (s.a.v.) aldığı söze muhalif bir şeklide seyrettiğinde hiçbir yadırgamada bulunmasınlar! Kimsenin Ebu Bekir'in halife olarak atanmasına itiraz ettiğini neden duymadık? Medine'nin etrafında bulunan kabileler itiraz etmek, açıklama istemek veya kınama bildirmek için neden ortalıkta hiç gözükmediler? Bütün bunların gösterdiği şey, ortada itiraz edecek veya garipsenecek herhangi bir şeyin olmadığıdır!

20. Sahabeden bazıları (r.a.) Ridde Savaşları'nda Ebu Bekir'e (r.a.) önce muhalefet ettiler, sonra uyum gösterdiler.[1] Ömer'e (r.a.) Sevâd

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (1399, 1400, 6924, 6925); Müslim, *Sahîh* (20).

arazilerinin dağıtımında muhalefet edenler oldu.[1] Ali, Osman'a temettu haccı konusunda muhalefet etti.[2] Şayet bu konularda görüşlerini açık açık söyleyip muhalefet ettiyseler, ellerinde Peygamber'in (s.a.v.) vasiyeti ve Ali (r.a.) için yaptığı akit dayanağı varken asıl meselede muhalefet etmeleri mümkün değil miydi? Bilakis, onlar vallahi eğer ortada bir akit, vasiyet ve misak olsaydı, görüşlerini ilan etmek ve inandıkları hakkı söylemek bakımından güçlü insanlardı.

21. Sahabe, çeşitli kabilelerden, aşiretlerden ve ittifaklardan meydana gelen topluluklardı. Onları bir araya getiren ve yakınlaştıran şey, dinden ve Peygamber (s.a.v.) sevgisinden başka bir şey değildi. İçlerinden bir grubun hatır gözetip ayak uydurduğunu ya da gerçeği gizlediğini varsaysak bile geri kalanını hakka tabi olmaktan ne alıkoymuş olabilir? Ahit bir kabilenin gadrine uğradıysa diğer kabileler nerede? Bir bölge göz yumduysa diğer bölgeler nerede?

22. Suffa ashabı, Allah'a ve Resulüne hicret etmiş insanlardı. Vatanlarını ve aşiretlerini bırakıp bu hicret uğruna haşin bir yaşama, açlığa göğüs germişlerdi. Bunun tek nedeni, Resûlullah'a (s.a.v.) tabi olmak, davetini ve rehberliğini kendisinden dinlemekti. Bunu tercih ettikten sonra Resûlullah'ın (s.a.v.) aldığı bir ahdi, yaptığı ve insanları şahit tuttuğu bir akdi gizlemek hususunda onların aklını kim çeldirebilirdi?

23. Ammar b. Yasir'e bakalım. Nübüvvetin ilk zamanlarında kendisi, babası ve annesi Müslüman olmuştu. Elleri güçsüz köleler oldukları halde Kureyş'in önde gelen mütekebbir zorbalarının önünde sabır ve sebatla durdular. Mekke'nin öğle sıcağında işkence gördüler. Dinleriyle

(1) İbn Yûsuf, *el-Harâc*, 36-37, 45-46; Kâsım b. Sellâm, *Emvâl*, 147; İbn Zenceveyh, *Emvâl*, 224; Beyhakî, *Sünen*, 6/517, 9/233; İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 2/196-197; Süheylî, *er-Ravdu'l-Enîf*, 7/132.

(2) Buhârî, *Sahîh* (1563); Müslim, *Sahîh* (1223).

imtihan olundular. Mekke'nin dağları sarsıldı da onlar sarsılmadı. Yasir (r.a.) işkence altında öldü. Sümeyye İslâm'ın ilk şehidi oldu. Peygamber onlara dünya imkânlarından hiçbir şey vaat etmiyordu. Vaat ettiği tek şey, kalplerini yakînle dolduran bahtiyarlıktı: *"Sabredin ey Yasir ailesi, cennetle randevunuz var."*[1]

Bunların ardından Ammar (r.a.) hayatta kaldı ve Resûlullah'la (s.a.v.) birlikte hicret etti. Resûlullah (s.a.v.) onu fitnelere karşı hak üzere kalan kişi olacağı ve azgınlar tarafından şehit edileceği haberiyle müjdeledi. *"Yazık Ammar'a; onu azgın topluluk öldürecek."*[2] buyurdu. Ali'ye (r.a.) hilafet için biat edildiğinde Ammar onunla birlikteydi. Ali savaşa girdiğinde ilerlemiş yaşına rağmen onunla savaştı. Yaklaşık doksan dört yaşındaydı. Hançer, yaşlılığı sebebiyle elinde titriyordu. Ali'yle (r.a.) savaşırken şunları diyordu: "Nefsimi kudret elinde tutana yemin olsun ki bu sancağın altında Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte dört kere savaştım. Bu dördüncü… Nefsimi kudret elinde tutana yemin olsun ki bizi Hecer hurmalıklarına sürecek şekilde kırıp geçirseler bile bizim hak üzere olduğumuzu, onların batıl üzere olduklarını bilirim."[3]

Böylesine yakîni bir imana sahip olan ve Emir'ül-Mü'minîn Ali'ye (r.a.) böylesine sevgi duyan birinin, şayet söz konusu ahdi ve sözleşmeyi görmüş ve duymuş olsa, Peygamberimiz'in (s.a.v.) ahdini işitip ahde bağlı kalacağına dair söz verdikten sonra Ali'den (r.a.) başka birine biat edip tabi olacağını düşünebilir misiniz? Ortada bir

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (439); Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, 24/303, 729; Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*, 3/383, 388; Beyhakî, *Sünen*, 2/282; İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 43/368; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 4/147.

(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (6538); Buhârî, *Sahîh* (447, 2812); Müslim, *Sahîh* (2916).

(3) İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/240; Tayâlisî, *Müsned* (678); Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (18884); İbn Hibbân, *Sahîh* (7080); Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*, 3/384, 386, 392; İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 43/362.

ahit ve sözleşme olsa, Ammar (r.a.), Ebu Bekir, Ömer ve Osman'a (r.a.) "Siz, size ait olmayan bir görevi teslim aldınız, Resûlullah'la (s.a.v.) yaptığımız ahdi ve sözleşmeyi bozdunuz" diyemeyecek biri miydi? Anne babasıyla birlikte, anne babası işkence altında ölene kadar işkenceyi göğüslemiş olan Ammar neden korkuyor olabilirdi? İlerlemiş yaşına ve güçsüzlüğüne rağmen, biat ettiği Ali'ye (r.a.) vefa göstermek için ölümün üzerine yürüyen Ammar neden korkmuş olabilirdi? Resûlullah'ın (s.a.v.) aldığı biata, yaptığı akite ve sözleşmeye daha fazla vefa göstermesi gereken durumda da cesurca öne çıkmaz mıydı? Şayet Ali için (r.a.) alınmış bir ahit olsaydı…

24. Peygamberimiz (s.a.v.) Veda haccında Arafat'ta, bayram günü Mina'da, on birinci günde de katırının üstünde hutbe verdi. Onların hepsinde Hz. Ali (r.a.) katırı tutmaktaydı. Bu hutbelerinde Peygamberimiz dinin bağlayıcı noktalarını, inancı ayakta tutan umdeleri, şeriatın toplayıcı anlamlarını açıkladı.(1) Sonra, Medine'ye dönerken, Medine yakınlarında Gadîr-i Hum hutbesini verdi. Kabileler oradan kendi diyarlarına döndü. İnsanlar dağıldı. Hac için onun yanında toplanan herkes, kendi yurduna doğru arkasını dönüp hızla gittiler. İbn Abbas'ın "İnsanlar Mina'dan arkalarını dönüp hızla uzaklaşırlardı" ifadesinde olduğu gibi… Mekkeliler Mekke'de kaldı. Taifliler Taif'e, Yemenliler Yemen'e, Necdliler Necd'e gittiler. Peygamberimiz (s.a.v.) ile beraber Mekke'den Medine'ye doğru sadece Medineliler ve evleri Medine yolu üzerinde olanlar yol alıyordu. Şayet Hz. Ali'nin (r.a.) hilafetine ilişkin Peygamberimiz'in (s.a.v.) bir vasiyeti olsaydı ve bunu iddia edenlerin söyledikleri gibi dinde bir öneme sahip olsaydı Resûlullah (s.a.v.) daha önceki önemli konuşmalarında da buna işaret ederdi; Gadîr'den önceki üç hutbesinde bunu vurgulardı. Özellikle de *"Muhtemelen bir daha sizinle buluşamam"* dediği hutbesinde… Veya bu mevzuyu Medine'ye döndüğünde tekrar vurgulardı. Özellikle de

(1) *Kenneke me'ah: Sıfetu Hacceti'n-Nebiyyi (sav).*

ölmeden önceki hastalığında… Zira Resûlullah (s.a.v.) o rahatsızlığıyla birlikte emanetin teslim alınacağını biliyordu, Fatıma'ya (r.a.) söylemişti bunu.[1] Hastalığının başlangıcında, başında siyah bir bağ ile insanların yanına çıkmış, minbere oturmuş ve sahabeyi ayrılık için hazırlamıştı. Ümmetinden, kendisinden sonra başa gelen kişilerin Ensar'ı gözetmesini vasiyet etmişti; Mescid-i Nebevî'de Ebu Bekir'in evine bakan geçit hariç bütün geçitlerin kapatılmasını ve yine Ali'nin kapısı hariç bütün kapıların kapatılmasını emretmişti.[2] Allah aşkına, şayet bir hilafet ahdi almış olsaydı, bunu açıklamak söz konusu geçit ve kapıdan daha önemli olmaz mıydı? Çünkü o an böyle bir şey üzerine konuşmak için en uygun zamandı. Son kez namaz kıldırmak için insanların yanına çıktığında niçin anmadı bu meseleyi Peygamberimiz? Ağrısında bir hafifleme hissetmiş, Ali'nin ve Abbas'ın (r.a.) ortasında, insanlara son kez namaz kıldırmak için gelmişti. Zor adım atıyordu. Onu Ebu Bekir'in yanına oturttular. Oturarak insanlara namazı kıldırdı. Sonra Ali ve Abbas, onu evine geri götürdüler.[3] Şayet ortada bir ahit ve vasiyet var ise, tam da o sırada, bir şeyi kurmak veya pekiştirmek için vasiyet bırakma ve ahit alma vakti değil miydi? Hem de Hz. Ali (r.a.) hemen yanında iken, koluna girmiş yanında yürüyor iken, yürümesine yardımcı oluyorken… Bunlar göstermektedir ki Resûlullah (s.a.v.); ehl-i beytini vasiyet olarak bırakırken, ehl-i beyt ile oturup kalkan ve onlarla birlikte yaşayan Muhacirlere, Ensar'a ve o sırada yanında kalmış olan, Medine çevresinde bulunan kabilelere hitap etmiştir. Onlardan

(1) Tayâlisî, *Müsned* (1470); Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (24483, 26413); Buhârî, *Sahîh* (3623-3626); Müslim, *Sahîh* (2450).

(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (1511, 2432, 3061); Buhârî, *Sahîh* (467, 3628, 3800); Tirmizî, *Câmi'* (3732); Nesâî, *Sünen* (4048, 8355); Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*, 3/125; İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 42/99-102; İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, 7/14-15; Elbânî, *es-Silsiletu'd-Daîfe*, 2929, 4953.

(3) Buhârî, *Sahîh* (198, 712, 713, 664, 665, 687); Müslim, *Sahîh* (418).

ehl-i beyti sevmelerini, değer vermelerini, kıymetlerini bilmelerini ve Resûlullah'ı (s.a.v.) onlar aracılığıyla gözetmelerini istemişti. Yoksa orada bir halifelik vasiyeti söz konusu edilmemişti.

25. Peygamberimiz'in (s.a.v.) kendisinden sonra Ali'nin (r.a.) halifeliği için ahit alıp sonra hastalandığında, o günlerde insanlara namazı kıldırması için küçük imamlığı (mihrapta imameti) Ebu Bekir'e vermesi mümkün müydü?[(1)] Şayet bir ahit ve akit varsa, Resûlullah'ın (s.a.v.) mescidinde imam olmaya ve onun insanlara imamlık yaptığı makamda durmaya en layık olan, vefatından sonra yerine bırakılan kişidir. Eğer Ali'den (r.a.) başkası namaz için öne çıkarıldıysa, kimseye hilafetin bırakılmadığı anlaşılır. Kimseye ne büyük imamet (hilafet) ne de küçük imamet (mihrapta imamet) verilebilir. Bu nedenle Ali (r.a.) şöyle demiştir: "Sizin peygamberiniz (s.a.v.) rahmet peygamberidir. Öldürülmedi. Aniden de ölmedi. Ölmeden önce günlerce ve gecelerce hasta yattı. Müezzin gelip onu namaza çağırdı. O da Ebu Bekir'in insanlara namaz kıldırmasını söyledi. O sırada benim durduğum yeri de görüyordu. Resûlullah (s.a.v.) vefat ettiğinde, biz ne yapacağımıza (hilafet işini kime vereceğimize) baktık ve Resullah'ın (s.a.v.) dinimiz için hoşnut olduğu kişiden dünyamız için de hoşnut olduk."[(2)]

26. Ensar Sakife'de içlerinden bir halife seçmek için toplanmışlardı. Çünkü -kendilerine göre- ev sahibi onlardı. Medine onların eviydi. Peygamberimiz'in (s.a.v.) hicretinden önce Medine'nin yöneticileri onlardı. O vefat ettikten sonra da söz hakkı yine onlara geçebilirdi. Şayet Resûlullah (s.a.v.), Ali'nin velâyetiyle ilgili onlardan bir ahit almış olsa böyle bir yönelişte bulunup konu üzerinde görüşme yaparlar

(1) Buhârî, *Sahîh* (664, 679, 713); Müslim, *Sahîh* (418).
(2) Âcurrî, *eş-Şerîa*, 4/1712, 1723, 4/2237; Ebû Nua'ym İsbehânî, *Fedâilu'l-Hulefâi'r-Râşidîn*, 189; İbn Abdilber, *et-Temhîd*, 22/129; İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 42/442; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm*, 3/640; Suyûtî, *Târîhu'l-Hulefâ*, 137.

mıydı? Ebu Bekir ve Ömer (r.a.) yanlarına geldiğinde, Ensar'dan bazıları kendi anlayışlarına göre bir orta yol çözümü teklif ettiler ve şöyle dediler: "Bizden bir yönetici olsun, sizden de bir yönetici olsun."[1] Eğer Resûlullah'ın (s.a.v.) huzurunda şahit oldukları ve kabul edip bağlandıkları bir anlaşma bulunsaydı böyle bir öneride bulunurlar mıydı? Bizim düşüncemiz –ki Ensar hakkında bundan daha farklı bir görüşümüz olamaz- şudur: "Şayet Ali (r.a.) için alınmış bir söz olsaydı Ensar Benî Saide Sakifesi'nde toplanmazdı. Bilakis mescitte Ali'nin (r.a.) yanında toplanırlar ve "Resûlullah'a (s.a.v.) söz verdiğimiz günde olduğu gibi, sana biat ediyoruz." derlerdi. Zira onlar vefa ve sadakat ehlidir. Eğer böyle bir şey yapmadıysalar bu, ortada bir vasiyet veya ahit olmadığındandır.

27. Hz. Ali (r.a.), Hz. Ömer'in (r.a.) kendisi vefat ettikten sonra içlerinden birinin Müslümanlar tarafından halife seçilmesi için aday gösterdiği altı kişilik şûrâ heyetinin içinde bulunmayı kabul etmiştir. Sonraki aşamalarda Abdurrahman b. Avf (r.a.), üç gün boyunca insanlarla istişare etmiş, Osman ve Ali (r.a.) arasında tercihte bulunmalarını istemiştir.[2] Buradan anlaşılan, bırakılmış bir vasiyet ve alınmış bir ahit olmadığıdır. Şayet Ali'nin (r.a.) sahip olduğu bir ahit olsaydı bunu ortaya koyar, yayar ve insanlara hatırlatırdı. Şayet Resûlullah (s.a.v.) Ali'yi (r.a.) vasiyet etmiş olsaydı insanlar Abdurrahman b. Avf'a "Resûlullah'ın (s.a.v.) vasiyet ettiği birini aramızda istişare konusu nasıl yapabiliyorsun!" derlerdi.

28. Ehl-i sünnetten bir grup, Peygamberimiz'in (s.a.v.), Ebu Bekir'in halifeliğini açık olmayan bir şekilde emrettiğini düşünür. Ve buna dair birtakım delilleri vardır. Delillerin öne çıkanlarından biri,

---

(1) Abdurrezzak, *Musannef* (9758); İbn Hişâm, *Siyer*, 2/660; İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (37043); Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (133, 391); Buhârî, *Sahîh* (3667-3670); Taberî, *Tarîh*, 3/218.

(2) Buhârî, *Sahîh* (1392, 3700).

ölümünden önceki hastalığında insanlara namaz kıldırma görevini ona emanet etmiş olmasıdır. Şiilerden bir grup da Peygamberimiz'in (s.a.v.), Gadîr hadisinde açık olmayan bir şekilde Ali'nin halife olmasını emrettiği görüşündedir. Doğru olan şu ki Peygamberimiz (s.a.v.) ne Ebu Bekir'in ne de Ali'nin halife olması için açık veya örtülü herhangi bir emir vermemiştir. Bilakis meseleyi Müslümanların şûrâsına ve görüşlerine bırakmış; kararlarının ve tercihlerinin sorumluluğunu onlara yüklemiştir. Ebu Bekir'in Sakife'de, Ensar'a, Ömer'e veya Ebu Ubeyde'ye biat etmelerini teklif etmiş olması bunu gösterir. Zira açık veya örtük herhangi bir emir olsaydı Ebu Bekir bunu kavramış olur ve o anda delil olarak ortaya koyardı. Peygamberimiz'in (s.a.v.) işaret ettiği şeye muhalefet edip onun açık açık veya ima ile gösterdiği kişiden başkasını teklif etmek Ebu Bekir'in yapacağı bir şey değildi. Aynı şekilde Ali (r.a.) Gadîr hadisinden kendi hilafetine dair açık veya örtülü bir işaret almamıştır. Bu nedenle Ebu Bekir'e biat edildiğinde veya Ömer'e biat edildiğinde veya şûrâ günü Osman'a biat edildiğinde veya Hakem olayında çevresindekilere karşı Gadîr hadisinden bir delil getirmemiştir. Unutulmamalı ki Ali ve Ebu Bekir, Peygamberimiz'in (s.a.v.) kastını, açık veya örtülü emirlerini en iyi anlayan insanlardı. Kendisinden bahsedilen kişilerin de duyan ve tanıklık edenlerin de anlamadığı şu açık ya da örtülü emir neydi? Asırlar sonra, onların gördüğünü görmemiş, bildiğini bilmemiş kişilerin anladığını iddia ettikleri şu emir neydi?

29. Hz. Ebu Bekir, Ömer b. Hattab'ı halife olarak vasiyet ettiğinde, ölüm döşeğindeydi. Yazdırdığı vasiyetinde yönetimi kendisinden sonra Ömer b. Hattab'a emanet ediyordu. Bunun için sahabenin önde gelenleriyle istişare etmişti. Ebu Bekir vefat ettiğinde vasiyeti insanlara okundu. Herkes kabul etti ve tabi oldu. Ömer'in hilafetiyle ilgili görüş ayrılığına düşen hiç kimse olmadı.[1] İnsanların, Ebu Bekir'in vefatından

(1) İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/183; İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (32040, =

sonra kendilerine okunan bir vasiyete riayet edip Resûlullah'ın (s.a.v.) yaşarken onlardan güvenoyu ve tanıklık alarak sabitlediği bir söze, yaptığı bir akde vefa göstermemeleri makul olabilir mi? Hz. Ebu Bekir'in nail olduğu bütün onur, Muhammed'e (s.a.v.) imanı, ona olan yoldaşlığı ve bağlılıkta gösterdiği sadakattir. [Şerefin kaynağı vefa ise] Peygamberimiz'in (s.a.v.) dostuna gösterilen vefa, Peygamberimiz'in (s.a.v.) kendisine gösterilen vefadan daha büyük olabilir mi?

30. Resûlullah (s.a.v.)'ın Hz. Ali (r.a.) için söz almış olduğunu sonra Kureyş'in diğer kollarının bu sözü çiğneyip Ali'ye rekabet etmiş olduğunu var sayacak olsak, Medine'de Kureyş'in kolları arasında tarafsızca duracak bir grup bulunmaktadır. Ensar, Kureyş'in kolları arasında değildir. Onlar, Resûlullah'a (s.a.v.) onu korumak ve yanında durmak üzere biat etmişlerdir; bütün Araplar karşılarında tek saf olarak durduğunda bile Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte durmuşlardır. Onu korumak için savaşlarda ölümü göze almışlardır. Bu sebeple Allah Teâlâ kitabında onları aklamış ve şöyle buyurmuştur: **"Onlardan evvel** (Medine'yi) **yurt ve iman** (evi) **edinmiş olan kimseler, kendilerine hicret edenlere sevgi beslerler. Onlara verilen şeylerden dolayı göğüslerinde bir ihtiyaç** (meyli) **bulmazlar. Kendilerinde fakr u ihtiyaç olsa bile** (onları), **öz canlarından daha üstün tutarlar. Kim nefsinin** (mala olan) **hırsından ve cimriliğinden korunursa işte muradlarına erenler onların ta kendileridir**."[1] Bu insanların, Peygamberimiz'in (s.a.v.) sözünü ve vasiyetini çiğneyip, hilafeti emanet etmediği birine biat etmeleri mümkün müdür? Onlar, Peygamberimiz (s.a.v.) kendilerine hicret ettiğinde ilk verdikleri sözde durdular ve onu, namuslarını korudukları gibi korudular. Sadakat ve vefa örneğiydi onlar… Allah, onların elinde dinini güçlendirdi. Bu

= 37057); Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (259); Ömer b. Şebbe, *Târîhu'l-Medîne*, 2/665-667; Taberî, *Târîh*, 3/428; İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 30/410, 44/257; Suyûtî, *Târîhu'l-İslâm*, 3/116.

(1) Haşr, 9.

insanların Peygamberimiz'in (s.a.v.) ahdini çiğnemeleri ve vasiyet ettiği kişiden başkasına meyletmeleri mümkün müdür? Kendi evlerinde, Medine'deydiler üstelik… Çoğunluk onlardı. Azınlık veya zayıflar değillerdi ki istemedikleri ve doğruluğuna ikna olmadıkları bir şeyi yapmak zorunda kalsınlar… Ayrıca Ali (r.a.) Ensar için tercihe şayandı, onlara başkalarından daha yakındı. Ensar, Ali'nin (r.a.) Abdulmuttalib tarafından büyük dayıları idi. Babaları, Cahiliye döneminde, amcası Nevfel mülküne el koyduğunda Abdulmuttalib'e yardım etmek için Medine'den Mekke'ye gitmiş, Abdulmuttalib'in hakkını Nevfel'den almışlardı. Başka deyişle Abdulmuttalib Hazrec'teki dayılarından yardım istemiş, onlar da Medine'den gelerek Ebtah'ta konuşlanmış ve hakkını geri almışlardır. Bu olayla ilgili şair Şemmer b. Uveymir el-Kinânî'den şu beyitler aktarılır:

Vallahi yüz akı Haşimoğlu'nun dayıları

Daha yakındırlar ona, onun en yakın amcalarından

Uzaklıklarına rağmen icabet ettiler kız kardeşlerinin oğlunun çağrısına

Ki zulmüne ve gadrine uğramıştı Nevfel'in

Koşup geldiler ve geri kazandırdılar ona

Neredeyse yenmek üzere olan hakkı

Hazrecli delikanlılardan razı olsun Allah

İyilikte vefa gösterdiler ki iyilik sahibidir en üstün olan

Bu insanlar, Müslüman olduktan sonra, onun evladı olan Ali'nin daha da çok yardımına koşacaklardır. Zira kız kardeşlerinin evladıdır Ali. "Bir topluluğun kız kardeşinin oğlu, o topluluktandır."[1] Şayet

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (12187, 13574, 19541); Buhârî, *Sahîh* (3528, 6762); Müslim, *Sahîh* (1059).

Ali'nin savunulacak ve alınacak bir hakkı olduğu kanaatine sahip olsaydılar Ali'nin hakkını ne Ebu Bekir'e ne de başkasına bırakırlardı.

31. İnsanlar Hz. Ebu Bekir'e (r.a.) biat ettiler. Ardından Sa'd b. Ubâde'nin olayı konuşulmaya başlandı. Çünkü Sa'd, Hz. Ebu Bekir'e (r.a.) biat etmemişti. Hz. Ebu Bekir (r.a.) ona "Gelip biat et. İnsanlar biat ettiler, senin kavmin de biat etti." diye haber gönderdi. Sa'd "Hayır, vallahi biat etmem." şeklinde cevap vermişti. Bunun üzerine Beşir b. Sad el-Ensârî (r.a.) "Ey Resûlullah'ın halifesi, bu adam reddetti ve inatlaştı. Sizin işiniz istikrar halinde. Bırakın, onu yerinden oynatmayın. Yerinden oynatılmadığı sürece tek bir adam olarak kalır." dedi. Ebu Bekir Beşir'in tavsiyesini kabul etti ve Sa'd, Medine'de, kendi topluluğu içinde sözü dinlenen, onurlu, değerli ve izzetli bir insan olarak hayatına devam etti. Ebu Bekir (r.a.) vefat edip Ömer hilafeti devraldığında Sa'd ona da biat etmedi. Sonra bir gün Ömer'le karşılaştığında ona "Demek bu iş sana kaldı. Vallahi senden öncekini senden daha çok severdim"(1) dedi. Bu olanlara rağmen Sa'd (r.a.), Hazrec'in sözü dinleneni, eşrafı olarak kalmaya devam etti. Kendi zamanında yaşayan iki halifeye biat etmemesine rağmen kimse onun kendi topluluğu içindeki konumuna, efendiliğine ve değerine el uzatmadı.

Burada Sa'd b. Ubade'nin durumunu iki yönden inceleyelim:

Dikkat edilirse Sa'd biat etmedi ancak biatın Ali'ye (r.a.) yapılması gerektiğini söyleyerek itiraz da etmedi. Şayet durum böyle olsaydı görüşünü söylerdi ve Ensar'ın tamamı ona tabi olurdu. Ancak onun biat etmemesinin nedeni, kendisini ve kavmini değerli görmesi, yönetimde söz sahibi olmaya haklarının olduğunu düşünmesiydi. Sa'd, izzet-i nefsi olan lider bir kişilikti. O sebeple biat etmeye gönlü elvermedi.

(1) İbn Sa'd, *Tabakât*, 3/569, 9/394; İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 20/265; İbn Esîr, *Usudu'l-Ğâbe*, 3/329; Suyûtî, *Târîhu'l-İslâm*, 3/148.

Diğer bir husus şudur: Şayet Sa'd biat etmediğini ilan ettiyse, Ali'nin (r.a.) Peygamber'in (s.a.v.) emanetine ve anlaşmasına sahip olup da Sa'd'ın (r.a.) yaptığını yapmaktan aciz kalacağı düşünülebilir mi? Sa'd biat etmediğinde Ebu Bekir ve Ömer Sa'd'a müdahale etmediğine göre Ali (r.a.) biat etmese ona müdahale ederler miydi? Ali'nin kadri kıymeti çok daha fazlaydı. Sa'd'ın görüşü gibi bir görüşe sahip olsa ondan daha cüretkâr ve cesur olurdu. Peki ya Resûlullah'ın (s.a.v.) kendisi için aldığı bir söz, yaptığı bir akit ve anlaşma olsaydı, Ali nasıl davranırdı?

32. Hz. Ebu Bekir (r.a.) Kureyş'in güç, etki ve nüfuz sahibi boylarından birine mensup değildi. Kureyş'in üst tabakasında herhangi bir yeri olmayan Benî Teym'dendi. Kureyş için her biri birer onur vesilesi olan rifade, sikaye, hicabe, sancaktarlık, meclis, cephanelik, at varlığı gibi şeylerden herhangi biri onlarda yoktu. Halife olarak seçilen Hz. Sıddık şayet Benî Mahzûm ve Benî Abdiddâr gibi şeref ve yöneticilik için rekabet eden boyların birinden olsaydı, onun Benî Hâşim'e karşı nefis savaşına girdiğini, aşireti ve adamlarıyla güç sağladığını söyleyebilirdik. Tıpkı Mahzumlu Amr b. Hişam'ın (Ebu Cehil) Peygamberimiz'e karşı bir nefis savaşına girmesi ve ona haset etmesi gibi… Zira Benî Mahzûm Kureyş'in daha şerefli olmasını istemiyordu. Ebu Bekir'in ise arkasına alacağı bir aşiret gücü yoktu. Bütün gücü, Müslümanların şûrâsından, onu seçmiş olmalarından ve rızaya, tercihe ve gönül rahatlığına binaen ona biat etmiş olmasından geliyordu. Aynı şekilde Hz. Ömer (r.a.) de Kureyş'in sayıca çok ve büyük boylarından birinden değildi. Bu nedenle Hudeybiye günlerinde Resûlullah onu Kureyş'e göndermek istediğinde affını dilemiş ve "Ya Rasulellah, Mekke'de Benî Adiy'den beni koruyacak herhangi biri yok" demişti.[1] İki halife, Benî Haşim'le rekabet eden boylardan değillerdi ki

(1) İbn Sa'd, *Tabakât*, 5/189; İbn Hişâm, *Siyer*, 2/315; Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (18910); Taberî, *Tefsîr*, 21/272-273; İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 39/78; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 6/214.

rekabet sebebiyle bir hakkı gasp ettikleri söylensin. Sayıca çok ve güçlü boylardan da değillerdi ki hakkı sayı ve güç üstünlüğü sayesinde gasp ettikleri söylensin. Bilakis, Müslümanların akdini ve biatını onlara sevk eden şey, şûrâları, seçimleri ve rızalarıydı.

33. Hz. Osman (r.a.) kuşatıldığında, İslâm'daki geçmişini ve Resûlullah'ın sözünü hatırlatarak insanlara seslendi ve şöyle dedi: "Allah aşkına hafızanızı yoklayın; Resûlullah (s.a.v.) Zorluk Ordusu (Ceyşu'l-Usre) için herkesin muhtaç durumda ve bitkin olduğu bir zamanda 'Kim kabul edilecek bir infakta bulunmak ister' diye seslendiğinde, o orduyu ben donatmıştım. Bunu biliyor musunuz? İnsanlar 'Evet'" dediler. Sonra devam etti: "Allah aşkına hafızanızı yoklayın; Rûme kuyusundan insanlar sadece para karşılığında su içebiliyordu. Ben onu satın aldım. Zengin, fakir ve yolcu herkesin faydalanması için suyu ücretsiz yaptım. Bunu biliyor musunuz?" İnsanlar "Evet, bunu biliyoruz" dediler. Osman daha başka şeyler de saydı.[1] Nasıl olur, Osman (r.a.) Rûme kuyusunu kendileri için satın almış olmakla insanlara yalvarıp seslenir de Ali (r.a.) herkesin huzurunda Resûlullah'ın (s.a.v.) aldığı sözü hatırlatıp da insanlara seslenmez?

34. Peygamberimiz (s.a.v.) vefat ettiğinde dinden çıkanlar oldu. Bu insanlar Hz. Ebu Bekir'e karşı savaştılar. Savaşma sebepleri, zekât vermek istememeleri ya da yöneticinin Ebu Bekir olmasına karşı çıkmalarıydı. Yönetimin kendilerinde olmasını istiyorlardı. İçlerinden biri bunu şöyle ifade etmiştir: [2]

"Aramızda olduğu müddetçe itaat ettik Resûlullah'a

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (511); Ömer b. Şebbe, *Târîhu'l-Medîne*, 1/152; Tirmizî, *Câmi'* (3699; İbn Huzeyme, *Sahîh* (2487, 2491); İbn Hibbân, *Sahîh* (6916, 6920); Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*, 1/419.

(2) İmâm eş-Şâfiî, *el-Umm*, 4/228; Ömer b. Şebbe, *Târîhu'l-Medîne*, 2/548; Taberî, *Târîh*, 3/246.

Ebu Bekir de kimin nesi, ey Allah'ın kulları

Öldüğünde Ebu Bekir, Bekir'e mi bırakacak hilafeti

O zaman hepten bükülür belimiz vallahi"[1]

Fakat hiç kimse Ebu Bekir'e karşı sancak taşıyıp "Ali'nin (r.a.) yönetici olması için bizim Resûlullah'a (s.a.v.) verilmiş sözümüz var. Bu uğurda seninle savaşacağız." dememiştir. Şayet Ali (r.a.) için alınmış verilmiş bir söz olsaydı Ebu Bekir'e karşı savaşmak ve biatına başkaldırmak için en güçlü sebep bu olurdu.

35. Benî Hanîfe, kabilecilik dürtüsü sebebiyle, yalancı olmasına rağmen Müseylime'nin yanında savaştı. Benî Eser, Tuleyha e-Esedî'nin, Benî Temîm Secâc'ın yanında savaştılar. Bunların hepsinin iddiası yalandı. İyi ve temiz bir insan olan Ali'nin (r.a.) hak üzere olup da onunla birlikte ayaklanıp ona destek olacak, onunla birlikte savaşacak birilerinin bulunmaması makul mü?

36. Sahabe Resûlullah'ın (s.a.v.) hayatındaki ayrıntıları göz kamaştırıcı bir incelikle takip ettiler. Şurası konakladığı yer, şurası geçtiği yol, şu önüne koyup namaz kıldığı direk… Aynı şekilde sözlerini, oturup kalkarken, yürürken ve uyurken duruşunu, hatta uyurken nasıl nefes alıp verdiğini, namazda sakalının nasıl hareket ettiğini vasfettiler. Sözlerini ezberlediler ve aktardılar. Öyle ki Peygamberimiz'den aktarılanlar, bir peygamberden aktarılan en büyük rivayet mirasını oluşturmaktadır. Bütün bunlardan sonra Resûlullah'ın (s.a.v.) bir söz alması, bir anlaşma yapması ama sonra bunun gizli kalması ya da gizlenmesi, açığa çıkıp meşhur olmaması makul mü?

37. İbn-i Zübeyr (r.a.) Yezid'e başkaldırdı. İnsanlar üzerine yürüdü. İbn-i Zübeyr Kâbe'ye sığındı ve öldürülünceye kadar savaştı.[2] Oysa

---

(1) Beyitler, Hutay'e ait bir kasidede geçmektedir. Bkz. Müberrid, *el-Kâmil*, 1/308.

(2) Taberî, *Târîh*, 6/187-193; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 12/177-186.

onun için ne alınmış bir söz ne de yapılmış bir vasiyet vardı. İmam Ali (r.a.) halasının oğlu Abdullah b. Zübeyr'in yaptığını yapmaya muktedir değil miydi? Hasan, vasiyete tanık olan ve ahdi işiten olarak halasının oğlunun yapabildiğini yapamaz mıydı?

38. Hasan b. Ali (ona ve anne babasına selam olsun) Gadîr-i Hum sahnesinde anne babasıyla beraberdi, idraki açıktı, temyiz gücü yerindeydi. Anne babası Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte haccetmişti. Peygamberimiz (s.a.v.) Gadîr'de hutbe verirken, Hasan'ın babasının yakınında bulunuyor olması ve Resûlullah'ın (s.a.v.) söylediklerini işitip kavramış olması kuvvetle muhtemeldir. O gün sekiz yaşındaydı. Sonra hilafet ona ulaştı, altı ay boyunca elinde kaldı. Ardından, kendisi daha evla olduğu halde, Muaviye b. Ebû Süfyân'ın lehine, hilafet hakkından feragat etti. Amacı, Müslümanların arasını düzeltmek, devletin varlığını korumaktı. Hasan'ın Gadîr'e tanıklık edip, vasiyeti duyup sonra Ebû Süfyân'ın oğlu için vasiyetten vazgeçmiş olduğu düşünülebilir mi? Hz. Hasan'ın makamını bundan daha fazla tahkir edici şey ne olabilir? Hatta kendisine ahit emanet bırakılan kişiler ahitten vazgeçtiyse ahde vefa göstermediği için başkaları kınanabilir mi?

Sonra Osman (r.a.) ile kıyas edin. Bir ahit ya da şûrâ olmaksızın, doğrudan Müslümanların şûrâsı ve rızası ile halife olmuştu. Evinde kuşatma altına alınıp hilafetten vazgeçmesi istendiğinde direnmiş, ölümü göze almıştı. Böyle yapmasının nedeni, Müslümanların akdini ve biatını korumaktı. Bu böyleyken Hz. Hasan'ın Peygamberimiz'in (s.a.v.) akdinden çıkıp elinde bulundurduğu hilafeti başkasına vereceği düşünülür mü? Resûlullah'ın (s.a.v.) torununun Peygamberimiz'in (s.a.v.) babası için bir söz bıraktığını duyup da Osman'ın (r.a.) yaptığını yapmaktan aciz kalacağını düşünemeyiz. Şayet Resûlullah'a (s.a.v.) bir ahit ile bağlı olsaydı, bu ahitten dönmektense savaşarak ölmeyi tercih ederdi.

39. Gadîr-i Hum ile Peygamberimiz'in (s.a.v.) vefat edip yerine Ebu Bekir'in geçmesi arasında kırk sekiz gün vardır. Bu, Gadîr'de bulunanların ortadan kaybolmayacağı, hafızası yerinde olanların unutmayacağı kadar kısa bir müddettir. Durumlar değişmemiştir ki Gadîr için "O, başka şartlarda gerçekleşmişti, şimdi biz başka şartlardayız" denilmiş olsun. Çünkü iki olay arasında geçen zaman oldukça kısadır. Bu kalabalıkların Resûlullah'ın (s.a.v.) ahdi ve vasiyeti esnasında hazır bulunup da kısa bir müddetin ardından ahdin bozulması, vasiyetin çiğnenmesi buna rağmen kimseden bir karşı çıkma, red hatta garipseme ve sorgulamanın sadır olmaması nasıl mümkün olabilir? Resûlullah'a (s.a.v.) sevgi, bağlılık, sahiplenme ve teveccüh göstermek için sürekli teyakkuz ve hazırlık halinde olan bu nesil şöyle dursun, herhangi bir neslin bunu yapması beklenebilir mi?

40. Allah Teâlâ, Nasr suresini davetin tamama erdiğinin, yeryüzündeki elçilik görevinin, işaretlerin de gerçekleşmesiyle sona erdiğinin müjdesini vermek için indirdi. Artık refik-i a'laya ve parlak makama kavuşmak üzere hazırlanmanın vakti gelmişti: **"Allah'ın nusreti ve fetih gelince, sen de insanların fevç fevç Allah'ın dinine girdiklerini görünce, hemen Rabbini hamd ile tesbih et. Onun bağışlamasını iste. Şüphesiz o, tövbeleri çok kabul edendir."**[1] Bu ayetler, din olgusunun istikametini ve tamama erdiğini, insanların da bu dini kabul ederek ona intisap ettiklerini müjdeler. Allah aşkına, şayet insanların dine girmesi bir çeşit münafıklık idiyse, dine girip biat ediyor, ahitleşiyor, sonra en büyük akdi ve ahdi Resûlullah (s.a.v.) öldüğü gün çiğniyor idiyseler surenin verdiği müjdenin ne anlamı olabilir? Allah (c.c.) Peygamberine, vefat ettiği gün ahdini çiğneyecek, dinden çıkacak insanların dine fevç fevç girmesine binaen mi böyle bir nimete şükretmesini, tesbih ve istiğfar etmesini emrediyordu? Şayet, kendileri aracılığıyla zaferler ve fetihler gerçekleşen en seçkin

(1) Nasr, 1-3.

sahipleri Peygamberimiz'e (s.a.v.) ahit verecek, akit yapacak, sonra öldüğü gün, henüz mübarek bedeni defnedilmeden önce ahdi ve misakı çiğneyeceklerse bu din için nasıl bir fetih ve nusret söz konusu olabilir? Durum böyleyse, onların arkasından gelenler ve daha sonra Müslüman olanlar için ne düşünülür? Resûlullah'a (s.a.v.) ömrünün, cihadının, tebliğinin ve mücadelesinin sonunda verilen ilâhî müjdenin akıbetinin bu şekilde olmasından Allah'ı tenzih ederiz. Bilakis, o müjde, gece ve gündüz var olmaya devam ettikçe dinin ve elçiliğin ebediyen bekasının müjdesiydi. Muhammed'in (s.a.v.) tebliğ görevi bitmiş, refik-i a'laya gitme vakti gelmişti. Elçi gidecek, elçilik kalacaktır. Davetçi gidecek, davet kalacaktır. Aynı şeyi, dini üstün, Resul'ü (s.a.v.) muzaffer kılmayı vaat eden ayetlerle ilgili de söyleyebiliriz: **"O, peygamberini hidayet ve hak din ile gönderendir. Çünkü o, bunu diğer bütün dinlerden üstün kılacaktır. Müşriklerin hoşuna gitmese de."**[1] Şayet din Resûlullah'ın (s.a.v.) vefat ettiği gün o daha yıkanıp kefenlenmeden ve defnedilmeden önce, söz alıp şahitler tuttuğu ve güvenerek bıraktığı ahdinin ve akdinin bozulmasıyla sönüp gidecekse bu dini ve elçiliği nasıl bir üstün kılmadır? Dinin ilâhî güçle üstün kılınmasının ve Kur'ân'ın müjdesinin böyle bir şey olması mümkün değildir. Fakat o dinin ve elçiliğin, Resûlullah'ın tebliğ ettiği, insanlara ulaştırdığı ve insanlardan biat alıp akit yaptığı hal üzere ebediyen kalacağına dair bir müjdedir.

41. Olayın bu şekilde anlatılması, Peygamberimiz'i (s.a.v.) bir çeşit saflıkla ve kendisine en yakın insanlar tarafından kandırılmış olmakla itham etmek anlamına gelir. O insanlar onun en eski, en yakın dostlarıdır. Onunla, içlerinde aldatma planı barındırarak bir sözleşme yapıp ahitleşmişler, o ise bundan habersiz kalmıştır. Bu, münafıkların Resûlullah'ı (s.a.v.) ithamına benzemektedir. Onun için **"O** (her

(1) Saf, 9.

söyleyeni dinleyen) **bir kulaktır"**[1] demişlerdi. Bunu söylemekle kasıtları, kandırma amacıyla söylenen sözleri duyar ve onlara kanar. Allah, onların bu sözüne **"O, sizin için bir hayır kulağıdır"** şeklinde cevap vermiştir.[2] Oysa biz Resûlullah'ın (s.a.v.) yaşam öyküsünde kimseyi kandırmadığını, kimsenin de onu kandırmadığını okuruz. Onun kendi anlayışıyla bilemediği şeyler için vahiy inmiş ve onu haberdar etmiştir. Kandırmak isteyenlerin ve münafıkların kolayca alt edebileceği, ikiyüzlülükleri ve gizlenen tuzağı fark etmeyecek şekilde saf ve acemi olan birinin insanlığın lideri olması ve o büyük tarihi başarıyı gerçekleştirmesi mümkün değildir.

42. Hz. Ali'nin (r.a.) halifelerle görüştüğü, muhalif olsa bile görüşünü söylediği bilinmektedir. Bu duruma örnek olmak üzere şunlar zikredilebilir:

Hz. Ömer'in (r.a.) bir deliyi recm ettirmesini kınamıştır. Bu durum İbn Abbas (r.a.) hadisinde şöyle geçmektedir: Ali b. Ebî Tâlib (r.a.), zina yapmış ve Ömer tarafından recm edilmesi emredilmiş deli bir kadını gördü. Onu Ömer'in (r.a.) yanına geri götürdü. "Ey mü'minlerin emiri, bu kadını mı recm ettiriyorsun?" diye sordu. Ömer (r.a.) "Evet" dedi. Bunun üzerine Ali (r.a.) "Resûlullah'ın şöyle dediğini hatırlamıyor musun; üç kişiden sorumluluk kaldırılmıştır. Aklı kendi elinde olmayan deliden, uyanıncaya kadar uyuka olandan, büluğa erinceye kadar çocuktan." Hz. Ömer (r.a.) doğru söylüyorsun dedi ve kadını serbest bıraktı.[3]

Hz. Ömer (r.a.), Ali'nin (r.a.) ilgilenmediği büyük bir sıkıntı yaşamaktan Allah'a sığınırdı.[4] Ali'nin (r.a.), Osman'ı (r.a.) temettu

---

(1) Tevbe, 61.
(2) İbn Atiyye, *Tefsîr*, 3/52.
(3) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (1183, 1328, 1362); Ebû Dâvûd, *Sünen* (4399-4403); Tirmizî, *Câmi'* (1423); İbn Mâce, *Sünen* (2041).
(4) İbn Sa'd, *Tabakât*, 2/293; Ahmed b. Hanbel, *Fedâilu's-Sahâbe* =

haccını yasaklaması sebebiyle eleştirmesi de bu kabildendir. Bu durum Said b. el-Müseyyeb hadisinde şöyle geçmektedir: Ali ve Osman (r.anhüma) Usfân'da oldukları sırada temettu meselesinde ihtilafa düştüler. Osman, hac ile umrenin bir arada yapılmasına izin vermiyordu. Ali (r.a.) ise bunu emrediyordu. Osman (r.a.) Hz. Ali'ye "Benim bunu yasakladığımı bilmiyor musun?" dedi. Ali (r.a.) "Resûlullah'ın (s.a.v.) yaptığı bir şeyi yasaklamakla ne elde etmeye çalışıyorsun?" dedi. Osman (r.a.) "Bırak bunu" dedi. Hz. Ali "Bırakamam, zira Resûlullah'ı (s.a.v.) her ikisi için telbiye getirirken işittim. Kimsenin hatırı için Resûlullah'ın (s.a.v.) sünnetini bırakamam." dedi. Bunun üzerine Hz. Osman "Evet" dedi. "Fakat korkuyorduk." Bunun üzerine Hz. Ali her ikisi için telbiye getirdi.[1] Burada Ali'nin (r.a.) cesurca söylenmiş şu sözüne bir bak: "Kimsenin hatırı için Resûlullah'ın (s.a.v.) sünnetini bırakamam." diyordu. O halde Ali'nin (r.a.), herhangi birisi için Resûlullah'ın (s.a.v.) ahdinden ve vasiyetinden vazgeçmesi mümkün mü?

Hz. Ali'nin bu tür meselelerde farklı görüşünü ilan edip de halife seçiminin aslına dair onların görüşüne karşı görüşünü belirtmemesi düşünülebilir mi? Elinde emir, vasiyet ve ahit olduğu halde bunları ilan etmekten çekinmesi tasavvur olunabilir mi? Peygamberimiz (s.a.v.) kendisinden sonraki halifeyi belirlediği halde hilafeti başkasının teslim almasına itiraz etmez miydi? Nitekim bu hüküm, başka cüz'î hükümlerden çok daha önemli ve öncelikli, çok daha kesin ve sağlamdır. Tabiatıyla, şayet ortada bir ahit ve vasiyet olsaydı.

43. Hz. Ebu Bekir (r.a.) hilafeti devraldığında Hz. Fatıma (r.a.) ve Hz. Abbas (r.anhüma), Resûlullah'ın (s.a.v.) bıraktığı Fedek arazisinden ve Hayber'deki payından miras olarak kendilerine düşenin verilmesini

---

= (1100); Beğavî, *Mu'cemu's-Sahâbe* (1817); İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 42/406.

(1) Tayalisî, Müsned (96); Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (402, 431, 1146); Buhârî, *Sahîh* (1563); Müslim, *Sahîh* (1223).

istediler. Bu durumu Hz. Aişe şöyle anlatır: Fatıma (r.a.) ve Abbas, Ebu Bekir'e gelip miraslarını istediler. Fedek'teki yerini ve Hayber'deki payını istiyorlardı. Bunun üzerine Hz. Ebu Bekir (r.a.) şöyle dedi: "Peygamber'i (s.a.v.) 'Bizim mirasçımız olmaz. Bıraktıklarımız, sadakadır. Muhammed'in ailesi şu maldan yer' dediğini duydum. Vallahi, benim için, Resûlullah'ın (s.a.v.) akrabalarını gözetmek, kendi akrabalarımı gözetmekten daha sevimlidir."[1] Resûlullah'ın (s.a.v.) kızı Fatıma kızdı ve Ebu Bekir'e gönül koydu. Ve budurum ölünceye kadar böyle devam etti. Resûlullah'tan (s.a.v.) sonra yalnızca altı ay yaşadı Fatıma…[2] Dünya kadınlarının efendisi, hakkı olduğunu düşündüğü şeyi istemekte tereddüt etmedi. Ebu Bekir'e (r.a.) kızgınlığını da açığa vurdu. Mesele, Resûlullah'tan (s.a.v.) kalan miras idi. Peki, eşinin ve amcasının oğlunun halifeliğine dair bir vasiyet, hatırlatılmaya ve talep edilmeye daha layık değil miydi? Âlemdeki kadınların efendisi miras meselesi için Ebu Bekir'den hak talep edebildi ve ona kızabildiyse, eşi olan Ali kendisine vasiyetle emanet bırakılmış imamet hakkını isteyemez miydi? Şayet ortada bir vasiyet ve ahit var idiyse… Hz. Abbas (r.a.) Hz. Ebu Bekir'in karşısına çıkıp mirasını istemeye cesaret edebildi de Ali ona verilmiş sözün ve vasiyetin gereğini istemeye cesaret edemedi mi?

44. Hz. Ali'nin (r.a.) Hz. Ebu Bekir (r.a.) ile irtibatı muhabbet, sevgi ve takdir irtibatıdır. Nitekim Ebu Bekir'in (r.a.) hilafet günlerinde bazı sahnelerde bu durum kendini göstermiştir. Şimdi bu sahnelerden birine bakalım: Bir ikindi namazından çıkmışlar, mescidin dışında birlikte yürüyorlardı. Ebu Bekir, Ali'nin oğlu Hasan'ı görüyor. Hasan, yolda çocuklarla birlikte oynuyordu. Ebu Bekir, yanına gidiyor, alıp omuzlarına kaldırıyor Hasan'ı, dudaklarından şunlar dökülüyordu:

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (4035).

(2) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (3092, 3711, 3712, 9093); Buhârî, *Sahîh* (3092, 3093, 3711); Müslim, *Sahîh* (1759).

Oy anam oy, benzermiş Peygamber'e

Hiç de benzemezmiş Ali'ye

Ali bu sırada yanında yürüyor, Ebu Bekir'in yaptığına sevinerek tebessüm ediyordu.[1] Bu sevinç dolu sevgi sahnesinden daha fazla yakınlık ve daha tatlı bir muhabbet gösteren bir sahne olabilir mi? Aralarındaki sevgi, Ali'nin (r.a.) çocuklarından birini, Ebu Bekir olarak isimlendirmesinde de kendini gösterir. Ebu Bekir b. Ali b. Ebî Tâlib, kardeşi Hüseyin'le birlikte Kerbela'da şehit olmuştur.[2]

Hz. Ali'nin (r.a.) Ebu Bekir'in vefatından sonra dul kalan eşi Esma binti Umeys (r.a.) ile evlenip[3] onun oğlu Muhammed b. Ebî Bekr'i kendi kucağında, gözlerinin önünde büyütmesi, ona sevgisi ve desteğiyle bağlanması da Ali ile Ebu Bekir arasındaki muhabbetin bir göstergesidir. Muhammed b. Ebî Bekr, Cemel ve Sıffin savaşlarında Ali (r.a.) ile beraberdi. Cemel'de piyadelerin başındaydı. Sonra Ali (r.a.) onu Mısır'a yönetici olarak gönderdi.

Öldürüldüğünde çok fazla üzüldü ve şöyle dedi: "Ben onu evladım bildim. Kardeşimdi o benim ve kardeşimin kardeşiydi. Acısının ecrini Allah'tan bekliyoruz."[4] Ali'nin Ömer (r.a.) ile arasındaki sevgi ve muhabbetin bir göstergesi, Ali'nin (r.a.) kızı Ümmü Gülsüm'ü ona eş olarak vermesidir.[5] Ömer'in (r.a.) Ali'den (r.a.) Ümmü Gülsüm'ü

---

(1) Ahmed b. Hanbel, *Müsned* (40); Buhârî, *Sahîh* (3542, 3750).

(2) İbn Sa'd, *Tabakât*, 6/442; Taberî, Tarîh, 5/468; Taberânî, *el-Mu'cemu'l-Kebîr*, 3803; İbn Hibbân, *Sikât*, 2/311.

(3) Abdurrezzak, *Musannef* (7950); İbn Abdilber, *el-İstîâb*, 4/1784-1785; *Tehzîbu'l-Kemâl*, 35/127; İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 6/444-445.

(4) İbn Naîm, *Marifetu's-Sahâbe*, 1/168; İbn Esîr, *Usudu'l-Ğâbe*, 5/97.

(5) İbn İshâk, *Siyer*, 1/248; İbn Sa'd, *Tabakât* 10/429; Dûlâbî, *ez-Zürriyyetu't-Tâhira*, 61, 116; İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/482; İbn Esîr, *Usudu'l-Ğâbe*, 7-377; İbn Hacer, *el-İsâbe*, 4/124.

istemesinin nedeni şerefli soya yakın olmayı arzu etmesiydi. Kendisi şöyle demiştir: Resûlullah'ın (s.a.v.) şöyle buyurduğunu duydum: "Benim soyum ve bağım dışında bütün soylar ve bağlar kıyamet gününde kopmuş olacaktır. Bu nedenle Resûlullah (s.a.v.) ile aramızda bir bağ ve akrabalık olsun istedim."[1] Ömer'in Ümmü Gülsüm'den Zeyd el-Ekber adında oğlu ve Rukayye adında kızı oldu. Zeyd, genç bir delikanlıyken annesiyle aynı gün vefat etti.[2]

Ali ve Ömer (r.a.) arasındaki muhabbetin göstergelerinden biri, Ali'nin çocuklarından birini Ömer adıyla adlandırmasıdır. Çocuğu Ömer'in hilafeti zamanında doğmuştu. Ömer ona kendi ismini vermiş ve Muverrik adında bir köleyi de ona hibe etmişti. Ali, buna razı olmuş ve kabul etmiştir. Ömer b. Ali b. Ebî Tâlib, Velid b. Abdülmelik zamanına kadar yaşamıştır.[3]

Hz. Ömer (r.a.) vefat edip yatağa uzatıldığında Ali (r.a.) başında durdu, ona rahmet okuyup şöyle dedi: "İşlediği amelleri işleyerek Allah'a ulaşmayı en fazla istediğim kişi sensin. Vallahi, Allah'ın seni dostlarının yanına alacağına inanıyorum." Zira Peygamberimiz'i sıklıkla şöyle derken duyduğumu hatırlıyorum: "Ebu Bekir, Ömer ve ben gittik. Ebu Bekir, Ömer ve ben girdik. Ebu Bekir, Ömer ve ben çıktık."[4] Şayet Hz. Ali (r.a.) hakkının o ikisi tarafından gasp edildiğini

---

(1) Abdurrezzak, *Musannef* (10354); Saîd b. Mansûr, *Sünen* (520); Ahmed b. Hanbel, *Fedâilu's-Sahâbe* (1069, 1070; Âcurrî, *eş-Şerîa*, 1714, 1820; Nîsâbûrî, *el-Müstedrek*, 3/142; İbn Kesîr, *Müsnedu'l-Fârûk*, 1/389-392; Elbânî, *es-Silsiletu's-Sahîha*, 2036;

(2) İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/429; Buhârî, *et-Târîhu'l-Evsat*, 1/102; Beyhakî, *Sünen*, 7/111-112; Beyhakî, *Delâilu'n-Nübüvve*, 7/283; İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 19/483; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, 3/502; Safedî, *el-Vâfî bi'l-Vefeyât*, 15/24, 272.

(3) İbn Ebî Dünyâ, *Maktelu Emîri'l-Mü'minîn Ali*, 127; İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*, 45/304; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, 4/134.

(4) Buhârî, *Sahîh* (3685); Müslim, *Sahîh* (2389).

ve onların Resûlullah'ın (s.a.v.) ahdini çiğnediğini düşünseydi onlara karşı bu yürekten muhabbeti gösterir miydi?

45. Peygamberimiz (s.a.v.) vefat ettiğinde Benî Haşim azımsanmayacak bir topluluk oluşturuyordu. İçlerinde Abbas b. Abdulmuttalib, onun oğulları Fadl, Kusem, Abdullah, Akîl b. Ebî Tâlib, Ebû Süfyân b. el-Hâris b. Abdulmuttalib, Nevfel b. el-Hâris b. Abdulmuttalib, Rabîa b. el-Hâris b. Abdulmuttalib ve daha başkaları bulunmaktaydı. Hakeza onların amca çocukları, Resûlullah'ın (s.a.v.) haklarında *"Benî Hâşim ve Benî Muttalib tek bir şeydir"*[1] buyurduğu Muttalib b. Abdümenaf oğulları da bu topluluğun içindeydi. Nasıl olur da bunlardan hiçbiri konuşmaz ve itiraz etmezler? Nasıl olur da Ali'yle (r.a.) aralarında bulunduğunu bildiğimiz güçlü ilişkiye rağmen, Ali'nin (r.a.) şahsında Resûlullah'ın (s.a.v.) bıraktığı bir emaneti yerine getirmek üzere onlardan toplu bir duruş olduğu hiç zikredilmez? Benî Hâşim ve Benî Muttalib, Müslümanıyla kâfiriyle hepsi, Şi'b kuşatmasında Kureyş'e karşı tek bilek olmuşlardı. Nasıl olur da bu insanlar, Resûlullah'ın (s.a.v.) ahdini taşıyan Ali ile birlikte durmazlar?

46. İmam Hüseyin Kerbelâ'da durduğunda, Kûfe halkına şu sözlerle seslendi: "Acele etmeyin. Vallahi ben sizin yanınıza, ancak içinizden değerli insanlar beni yazılı olarak çağırdıktan sonra geldim. Bana; sünnet öldürüldü, münafıklık yüz gösterdi, sınırlar çiğnendi buraya gel, ümit ederiz ki Allah seninle ümmeti islah eder, dediler. Bunun üzerine geldim. Bundan hoşlanmadıysanız geri dönerim. Durun ve düşünün; beni öldürmek sizin için uygun bir şey mi? Kanım size helal mi? Ben sizin Peygamberinizin kızının ve amcasının oğlunun oğlu değil miyim? Hamza, Abbas ve Cafer amcalarım değil mi? Resûlullah'ın (s.a.v.) benim ve kardeşimin hakkında 'Bunlar, cennet gençlerinin efendileridir' sözünü duymadınız mı?"[2] Orada insanlara kendisinin,

(1) Buhârî, *Sahîh* (3140, 3502, 4229).
(2) İbnu'l-Cevzî, *el-Muntazam fî Târîhi'l-Mulûki ve'l-Umem*, 5/339; Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nubelâ*, 3/302.

babasının, amcalarının faziletlerini hatırlatıp da Gadîr hadisini niye zikretmedi, o hadis aracılığıyla insanlara neden seslenmedi? Şayet bir vasiyet ve ahit var idiyse, babasından ve kardeşinden sonra vasiyetin varisi olduğunu neden söylemedi?

47. Seyyid Muhammed Reşid Rıza Menar Tefsiri'nde, **"Ey peygamber, Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer yapmazsan, Allah'ın elçiliğini tebliğ ve ifa etmiş olmazsın. Allah seni insanlardan koruyacaktır"**[1] ayeti bağlamında şunları söyler: "İmamet meselesinde kesin düşüncemiz şudur ki, bu hususta eğer bir ayet veya hadis olsaydı bu bilgi tevatürle yayılırdı. Söz konusu tartışmaya mahal olmazdı. Hz. Ali, Peygamberimiz'in vefat ettiği gün Müslümanların yöneticiliği için öne çıkar, onlara nassı hatırlatır ve o vakitte onlara açıklanması uygun olan şeyleri açıklardı. Allah'ın ve Resulü'nün emriyle Resûlullah'tan (s.a.v.) sonra imamın kendisi olduğuna inanıyor olsaydı, yapması gereken şey buydu. Fakat o böyle bir şey söylemedi. O veya ailesinden veya onu başkalarından üstün gören destekçilerinden herhangi biri ne Sakife gününde ne Ömer'den sonra Ali'nin zamanında şûrâ gününde ne bundan önce ne de bundan sonra böyle bir delille öne çıkan oldu. Ali dediğimiz, Allah için hiç kimsenin kınamasından korkmamasıyla bilinen kişidir. Sözde veya fiilde takiyye bilmeyen kişidir. Dolayısıyla bu meseleler, fırkalar ve mezhep taassubu oluştuktan sonra ortaya çıkmıştır. Rivayetler oluşturulmuş ve kendilerince delil saydıkları tezler ileri sürülmüştür. Hâlbuki halifenin vasiyet edilmesinin ehl-i kitaba karşı delil bağlamıyla bir ilişkisi yoktur. Kur'ân'ın belagatının makbul gördüğü bir şey de değildir. Şayet Resûlullah (s.a.v.) kendisinden sonraki halifeyi kesin olarak belirlemek ve insanlara bildirmek isteseydi, Veda haccındaki hutbesinde bunu yapardı. Nitekim insanlardan, tebliğini gerçekleştirdiğine tanıklık etmelerini istemiş, insanlar da buna tanıklık etmişlerdir. O da buna Allah'ı şahit kılmıştır. Ayetin bağlamını, öncesini

(1) Mâide, 67.

ve sonrasını bir kenara koyalım. Ayetin sadece kendisi dahi, tebliğ ile kastedilenin, Ali'nin hilafetinin insanlara bildirilmesi olmasına kabil değildir. Ayetten yorumsuz bir şekilde anlaşılan, İslâm'ın başlangıcında Peygamberimiz'e (s.a.v.) verilen "tebliğ" emridir. Ayeti taklit gözüyle değil, basiret gözüyle incelenmesi gerekir. Hadis-i şerife gelince, o bize rehberlik eder. Hz. Ali Murteza'yı dost biliriz. Onlara dost olana dost, düşman olana düşman oluruz. Ve bunu, Resûlullah'a (s.a.v.) velâ kabilinden algılarız. Onun temiz ailesinin, Allah'ın ona indirdiği kitaptan ayrılma hususunda uzlaşıyla hareket etmeyeceğine, kitabın ve ailesinin Resul'ün iki halifesi olduğuna inanırız. Bu bağlamda hadis, Gadîr olayı dışında da geçerli ve doğrudur. Onlar bir şey üzerine ittifak ederlerse biz de onu kabul eder ve tabi oluruz. Onlar bir meselede ihtilaf ederlerse meseleyi Allah'a ve Resulüne ircâ ederiz. Reşid Rıza'nın sözleri özetle burada bitmektedir.

48. Allah Teâlâ, bu kıymetli peygamberi, insanlar ve cinler olmak üzere sekaleyne elçi olarak seçmiştir. Onu, elçilerin sonuncusu ve en değerlisi kılmıştır. Ona bütün beşeriyeti kurtarma görevini vermiş, dinini kıyamete kadar baki kılmıştır. Bu peygamberin en büyük davasının ve görevinin, iktidarı ve yönetimi yakınlarına miras bırakmak, onları başkalarından üstün tutmak olması makul değildir. Büyük bir peygamberin misyonu, böyle şahısla ilgili ailevî bir hedefte özetlenebilir mi? Resûlullah'ın (s.a.v.) misyonu, insanları âlemlerin Rabbine kul kılmak, onları dalaletten kurtarıp basiret ve hidayet nuruna eriştirmektir. **"Ey peygamber, biz seni hakikaten bir şahit, bir müjdeci, bir korkutucu ve Allah'a, onun emri ile bir davetçi, nur saçan bir kandil olarak gönderdik."**[1] Resûlullah (s.a.v.) insanların dünyasından hiçbir şeyi eksiltmedi. Mallarında ve iktidarlarında onlarla rekabete girmedi. Allah'ın elçiliğini onlara ulaştırdığı için bir ücret de istemedi. **"De ki, benim sizden** (inzar ve tebliğimden dolayı) **istediğim**

(1) Ahzâb, 45.

herhangi bir ücret (varsa), **o sizin olsun. Benim mükâfatım Allah'tan başkasına ait değil. O her şeye hakkıyla şahittir."**[1]

49. Hz. Ali'nin imametinin vasiyet edilmesi konusundaki soru işaretlerinden biri de şudur: Peygamberimiz (s.a.v.) yolculuk veya cihat için Medine'den çıktığında arkasından vali olarak muhakkak birini bırakırdı. Ölümünden sonra ümmeti valisiz, koruyucusuz nasıl bırakmış olabilir? Bu soruya şu şekilde cevap verilebilir: Yolculuk, süreli bir boşluktur ve sınırlı yetkileri olan, süreli bir yönetici Medine'ye vali olarak bırakılır. Fakat Resûlullah'ın (s.a.v.) vefatından sonra söz konusu olan velâyet, tam yetkilerle kuşatılmış sürekli ve genel bir velâyettir. Bu nedenle Resûlullah (s.a.v.), şûrâ aracılığıyla kendisi için uygun olan bir yolla yöneticisini seçme işini ümmetine bırakmıştır. Her asrın ve durumun, seçimde ve tayinde kendisine uygun yolları olacaktır. Şayet Peygamberimiz (s.a.v.) kendisinden sonraki halifeyi vasiyetle belirlemiş olsaydı bu, tabi olunan bir sünneti ortaya çıkaracaktı. Ümmet, yönetici hayattayken ona, yönetici öldükten sonra da yerine bıraktığı kişiye mecbur olacak, yönetici belirlemenin tek yolu, önceki yöneticinin sonraki için ağzından çıkan söz olacaktı. Günümüze kadar bütün İslâm topraklarında İslâmî yönetim tarzı bu olacak, şûrâ olmayacak, ümmet yok sayılacaktı. Bu nedenle Peygamberimiz'in (s.a.v.) halife için bir hüküm bırakmaması, ümmete bu konuda inisiyatif vermesi anlamına gelmektedir. O, ümmete, kendisinin yönetim için koyduğu şûrâ, adalet, cemaat gibi genel ilkeler doğrultusunda kendi kararını alması için ehliyet vermiştir.

50. Tarihin akışına, barındırdığı dalgalanmalara ve dönüşümlere baktığımızda kati olarak görmekteyiz ki Peygamberimiz'in (s.a.v.) kendisinden sonraki halife için ahit almamış olması Allah'ın yarattığı kullara lütfu ve şeriatındaki muhteşem hikmetinin bir parçasıydı. Çünkü devlet yönetimi, yönetici seçimi ve yönetim şekilleri dünyevî

---

(1) Sebe, 47.

bir şeydir. Zamana ve şartlara göre keyfiyetine dair görüşler değişebilir. Bu nedenle Peygamberimiz (s.a.v.) ümmetini, ashabından özellikle birinin halifeliğini işaret eden bir ahit olmaksızın bırakmıştır. Hz. Ebu Bekir (r.a.), küçük bir şûrâ yoluyla halife oldu. Ömer (r.a.), kendisinden önceki halifenin, istişare ehliyle yaptığı görüşmelerin ardından kendisini belirlemesi üzerine halife oldu. Osman (r.a.) genişletilmiş şûrâ ile halife oldu. Ali (r.a.), insanların seçimiyle halife oldu. Onun zamanında, insanların kendisine yeğleyeceği kimse yoktu. İmam Hasan b. Ali (r.a.) halife oldu, sonra ümmetin maslahatı için kendisi halifelikten çekildi. İmam Hüseyin (r.a.), ümmeti kurtarma gayesiyle hilafeti istedi. Sınırlı bir süre içinde halifelerin hilafete geliş yollarındaki bu çeşitlilik, her dönemin kendisi için uygun yolları olacağını göstermektedir. Şari'nin hikmeti ve şeriatın genişliğindendir ki imamın kim olacağı, nas ile belirlenmemiştir. Böylece konuyla ilgili fikir üretimi ve çeşitlilik alanı, insanların değişmesi ve şartların gelişmesiyle uyumlu olacak şekilde geniş kılınmıştır.

51. Şayet Peygamberimiz (s.a.v.) kendisinden sonra ailesine hilafeti vasiyet etmeyi istemiş ise kendisi hayattayken onları neden üstün tutmamıştır? Mekke'yi fethettiğinde neden oraya vali olarak Benî Hâşim'den birini atamamıştır da Ümeyye b. Abdişems oğullarından Attâb b. Esîd'i tayin etmiştir? Neden Taif'e vali olarak Ümeyye b. Abdişems oğullarından Saîd b. Âs'ı atamıştır da Benî Abdulmuttalib'den birini tayin etmemiştir?

52. Hz. Ebu Bekir'e (r.a.) biat, Sakîfetu Benî Sa'd'da gerçekleşmiştir. Burası, Ensar'ın evlerinden biri olup, efendileri Sa'd b. Ubâde'ye aittir. Ortamda Muhacirlerden sadece üç kişi bulunmaktadır: Ebu Bekir, Ömer ve Ebû Ubeyde. Ensar'ın çokluğu içinde azınlık olmalarına rağmen Ensar yapılan seçime razı olmuştur; ne kendileri zayıf düşmüşler ne de başkalarını zayıf görmüşlerdir.

53. Ahzab savaşında ve Hendek kuşatmasının çetin anlarında Peygamberimiz (s.a.v.) Uyeyne b. Hısn b. Bedr el-Fezârî'ye elçi gönderdi. Uyeyne, o sırada Gatafan müşriklerinin başıydı ve Ebû Süfyân ile birlikteydi. Elçi şu mesajı götürdü: *"Ensar'ın hasadının üçte birini sana versem, beraberindeki Gatafanlılar'la birlikte dönüp gider misin? İttifakın içinden çekilir misin?"* Uyeyne şöyle cevap verdi: "Yarısını verirsen dediğini yaparım." Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) Evs'in efendisi Sa'd b. Muaz'a ve Hazrec'in efendisi Sa'd b. Ubâde'ye haber gönderdi: *"Uyeyne b. Hısn, Gatafanlılar'la birlikte geri çekilmek ve ittifakı bozmak karşılığında benden hasadınızın yarısını istedi. Ben üçte birini verdim ama o yarıdan başkasını kabul etmedi. Ne düşünürsünüz?"* diye sordu. Bunun üzerine onlar şöyle cevap verdiler: "Ya Resûlullah, şayet sana bir emir geldiyse emrolunduğun şeyi yap." Resûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: *"Şayet bana bir emir gelmiş olsaydı sizin görüşünüzü sormazdım. Fakat bu benim görüşüm, size teklifte bulunuyorum."* Bunun üzerine Sa'd b. Muaz şöyle dedi: "Ya Resûlullah, biz ve onlar, Allah'a şirk koşar ve putlara tapardık. Allah'ı bilmez ve ona kulluk etmezdik. Onların, bizim meyvelerimizden ikram etmemiz veya satın almaları dışında bir hurma yeme ümitleri kalmamıştır. Allah bize İslâm nimetiyle ikramda bulunup bizi ona ilettikten sonra, bizi seninle ve İslâm'la aziz kıldıktan sonra, onlara mallarımızı mı vereceğiz? Vallahi buna ihtiyacımız yok. Vallahi, Allah aramızda hüküm verinceye kadar onlara kılıçtan başka vereceğimiz bir şey yok." Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v.) *"Dediğin gibi olsun"* buyurdu.[1] Evs'in efendisi Sa'd b. Muaz'ın tavrı, bütün Ensar'ın tavrını yansıtmaktadır. Sa'd b. Muaz, onların adına konuşmuştur. Kavminin halini, gücünü, direncini ve haklarını savunma hususunda kararlılıklarını yakinen bilmeksizin bunu söyleyemezdi. Peki, Peygamberimiz'in (s.a.v.) hayatında böyle keskin bir duruş sergileyen bu insanların, Medine'nin meyvelerini

(1) Abdurrezzak, *Musannef* (9737); İbn Hişâm, *Siyer*, 2/223.

kılıçla koruyan insanların Peygamberimiz (s.a.v.) vefat ettiği gün, kendilerinin ve kavimlerinin dinen inandıkları ve nebevî bir vasiyet olarak gördükleri şeyi koruyamayacak kadar zayıf düşmeleri mümkün mü?

54. İbn Ömer'e birisinin Osman hakkında ileri geri konuştuğu haberi ulaşmıştı. Abdullah ibn Ömer bu adamı çağırdı, önüne oturttu ve şu ayeti okudu: "(O ganimet malları) **hicret eden fakirlere aittir ki onlar Allah'tan ikram ve hoşnutluk ararlar. Onlar Allah'a ve peygamberine** (canlarıyla mallarıyla) **yardım ederlerken yurtlarından ve mallarından çıkarılmışlardır. İşte bunlar, sâdıkların ta kendileridir."**[1] Bundan sonra adama, "Sen bunlardan biri misin" diye sordu. Adam "Hayır" dedi. Bunun üzerine İbn Ömer **"Onlardan evvel** (Medine'yi) **yurt ve iman** (evi) **edinmiş olan kimseler, kendilerine hicret edenlere sevgi beslerler. Onlara verilen şeylerden dolayı göğüslerinde bir ihtiyaç** (meyli) **bulmazlar. Kendilerinde fakr u ihtiyaç olsa bile** (onları), **öz canlarından daha üstün tutarlar. Kim nefsinin** (mala olan) **hırsından ve cimriliğinden korunursa işte muradlarına erenler onların ta kendileridir"**[2] ayetini okudu ve "Sen onlardan biri misin" diye sordu. Adam, "Hayır" dedi. İbn Ömer sonra **"Bunların arkasından gelenler şöyle derler: Ey Rabbimiz, bizi iman ile önden geçmiş olan din kardeşlerimizi bağışla. İman etmiş olanlar için kalplerimizde bir kin bırakma. Ey Rabbimiz, şüphesiz sen çok esirgeyicisin, çok merhametlisin."**[3] "Peki, sen bunlardan biri misin" diye sordu. Adam, "Onlardan biri olmayı ümit ediyorum" dedi. İbn Ömer "Vallahi hayır" dedi; "Onların hakkında ileri geri konuşan ve kalbinde onlara kin taşıyan kimse onlardan olamaz." diye ilave etti.

---

(1) Haşr, 8.
(2) Haşr, 9.
(3) Haşr, 10.

Bugün, Şiî veya Sünnî her Müslüman'a bunu söyleriz. Eğer Resûlullah (s.a.v.) ile birlikte hicret eden Muhacirlerden ve ona destek olan Ensar'dan olamadıysan bari onlardan sonra gelenlerden olmaktan mahrum olma. **"Ey Rabbimiz, iman ile önden giden ve bizi geçmiş olan din kardeşlerimizi bağışla. İman etmiş olanlar için kalplerimizde bir kin bırakma. Ey Rabbimiz, şüphesiz sen çok esirgeyicisin, çok merhametlisin."**[1] diyenlerden olun. Ümit olunur ki onların size duası, sizin kalbinizin kinden arılığı sayesinde Allah'ın onlara layık gördüğü övgü şerefine nail olursunuz, onlara bahşettiği mükâfata siz de hissedar olursunuz.

55. İmanın sıhhatinin gereği olacak şekilde din ve inanca dâhil bir imamet ve hilafet emri, kesinliği belirsiz bir nass aracılığıyla olamaz. Bilakis delaleti açık, anlamı net, hiçbir kapalılık barındırmayan, başka anlamlara ihtimal bırakmayan bir nass ile olur. Oysa bu nass, geniş anlamlar içermektedir. Aynı şekilde **"Ey peygamber, Rabbinden sana indirileni tebliğ et"**[2] ayetinin de delaleti açık değildir. Böyle bir meselede ise delaletin açık, anlamın belirgin olması gerekir. Yüce Allah'ın (c.c.) temettü kurbanının fidyesini **"Kurban kesemeyenler ise üçü hacda, yedisi de hacdan döndükten sonra olmak üzere tam on gün oruç tutsunlar."**[3] ayetiyle açık bir şekilde zikredip, hilafet gibi devasa bir meseleyi birçok anlama muhtemel olan bu kapalı nass ile zikretmiş olması olacak iş değildir. Namazın Kur'ân'da yaklaşık yüz kere; zikrin iki yüz almıştan fazla, sabrın yüzden ziyade, vasiyetlerin ve mirasların yetmişten çok, affın otuzdan fazla defa zikredilmiş olması ve birçok emir bu şekilde tekrarlandığı hâlde mü'minlerin yöneticisinin imametine dair vasiyetin –özellikle ilgili görüşün sahiplerine göre- önemine, kesinliğine ve dindeki konumuna rağmen açık bir nass ile bir kere bile zikredilmemiş olması mümkün mü?

(1) Haşr, 10.
(2) Maide, 67.
(3) Bakara, 196.

56. Halifeler Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın evleri ile Emirü'l-Mü'minîn Ali b. Ebî Tâlib'in evi arasındaki hısımlık ilişkilerinin devam etmiş olmasının bir delaleti vardır. Bu ilişkiler, ancak sevgi bağıyla bağlı olan evler arasında olur. Bu hısımlık ilişkileri oğulları ve torunları arasında da devam etmiştir.[1] Bu evliliklerden bazılarını sayalım:

Ebu Bekir (r.a.) ailesi:

a. Hasan b. Ali b. Ebî Tâlib, Hafsa binti Abdurrahman b. Ebî Bekr ile evlenmiştir.

b. Mûsâ el-Cevn b. Abdullah el-Mahz b. Hasan b. Ali b. Ebî Tâlib, Ümmü Seleme binti Muhammed b. Talha b. Abdullah b. Abdurrahman b. Ebî Bekir ile evlenmiştir.

c. Muhammed Bâkır b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ali b. Ebî Tâlib, Ümmü Ferve binti Kâsım b. Muhammed b. Ebî Bekir ile evlenmiştir. Ferve'nin annesi, Ebu Bekir es-Sıddık'ın torunlarından olan Esma binti Abdurrahman b. Ebu Bekir es-Sıddık'tır. Bu evlilikten Cafer b. Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Ali, nam-ı diğer Cafer-i Sâdık dünyaya gelmiştir. Bu nedenle Cafer-i Sâdık "Ebu Bekir beni iki kere dünyaya getirdi" demiştir.[2]

d. İshak b. Abdullah b. Ali b. Hüseyin, Gülsüm binti İsmail b. Abdurrahman b. Kâsım b. Muhammed b. Ebu Bekir ile evlenmiştir.

Ömer (r.a.) ailesi:

a. Ömer b. Hattab (r.a.), Resûlullah'ın (s.a.v.) torunu Ümmü Gülsüm binti Ali b. Ebî Tâlib ile evlenmiştir. Bu evlilikten Zeyd b. Ömer b.

---

(1) Meclisî, *Bihâru'l-Envâr*, 78/287, 22/201; Ya'kûbî, *Târîh*, 2/162; Muhsin Emîn, *A'yânu'ş-Şîa*, 3/486; Tabtabâî, *Riyâdu'l-Mesâil*, 12/664; Temîmî, *el-Âlu ve'l-Ashâbu Mehabbetên ve Karâbeten*, 21-30.

(2) İrbilî, *Keşfu'l-Ğumme*, 2/374; el-Hûî, *Mu'cemu Ricâli'l-Hadis*, 15/49.

Hattab ve Rukayye dünyaya gelmiştir. Zeyd, babası ve dedesi Ömer ve Ali (r.a.) ile iftihar eder ve "Ben iki halifeden dünyaya gelmeyim" derdi.

b. Hüseyin b. Ali b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib, Cüveyriye binti Halid b. Ebu Bekir b. Abdullah b. Ömer ile evlenmiştir.

Osman (r.a.) ailesi:

a. Ebân b. Osman b. Affan, Ümmü Gülsüm binti Abdullah b. Cafer b. Ebî Tâlib ile evlenmiştir.

b. Zeyd b. Amr b. Osman b. Affan, Sükeyne binti Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib ile evlenmiştir.

c. Abdullah b. Amr b. Osman b. Affan, Fatıma binti Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib ile evlenmiştir.

d. İbrahim b. Abdullah b. Hasan b. Hasan b. Ali b. Ebî Tâlib, Rukayye binti Muhammed b. Abdullah b. Amr b. Osman b. Affan ile evlenmiştir.

e. İshak b. Abdullah b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib, Aişe binti Ömer b. Âsım b. Ömer b. Osman b. Affan ile evlenmiştir.

57. Ehl-i beytin isimlerine baktığımızda, halifelerin isimlerinin onlarda bulunduğunu görürüz. Babalar çocuklarına, ancak halifelere verdikleri değer ve kalplerinde onlara karşı taşıdıkları muhabbet sebebiyle onların isimlerini vermiş olabilir.[1] Bu isimlendirmelerden şunları sayabiliriz:

Ali (r.a.) üç çocuğuna halifelerin adlarını vermiştir. Bu çocuklar şunlardır:

---

(1) İbn Asâkir, *Târîhu Dımaşk*; İbn Sa'd, *Tabakâtu'l-Kübrâ*; Belâzûrî, *Ensâbu'l-Eşrâf*; Abbas el-Kummî, *Müntehe'l-Âmâl*; Müfîd, *el-İrşâd*; el-Hûî, *Mu'cemu'l-Hadîs*; Temîmî, *el-Âlu ve'l-Ashâbu Mehabbetên ve Karâbetên*, 19-20.

● Kardeşi Hüseyin ile birlikte Kerbelâ'da şehit olan Ebu Bekir b. Ali b. Ebî Tâlib

● Ömer b. Ali b. Ebî Tâlib

● Kardeşi Hüseyin ile birlikte Kerbelâ'da şehit olan Osman b. Ali b. Ebî Tâlib

Hasan ve Hüseyin, çocuklarına halifelerin adlarını vermiştir. Bu çocuklar şunlardır:

● Amcası Hüseyin ile birlikte Kerbelâ'da şehit olan Ebu Bekir b. Hasan b. Ali b. Ebî Tâlib

● Amcası Hüseyin ile birlikte Kerbelâ'da şehit olan Ömer b. Hasan b. Ali b. Ebî Tâlib

● Babası Hasan ile birlikte Kerbelâ'da şehit olan Ömer b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib

Ali b. Hüseyin Zeynelabidîn iki çocuğuna halifelerin adlarını vermiştir. Bunlar:

● Ömer b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib

● Osman b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. EbîTâlib'tir.

Mûsâ el-Kâzım iki çocuğuna halifelerin adlarını vermiştir. Bunlar:

● Ebu Bekir b. Mûsâ b. Cafer b. Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib

● Ömer b. Mûsâ b. Cafer b. Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebî Tâlib'tir.

Erkek çocuklarına halifelerin adlarını verdikleri gibi kız çocuklarına da mü'minlerin annelerinin isimlerini vermişlerdir. Bunlardan bazıları:

● Aişe binti Cafer es-Sâdık

● Aişe binti Mûsâ el-Kâzım

- Aişe binti Ali er-Rıza
- Aişe binti el-Cevâd'dır.

58. Hz. Ömer (r.a.), Medine'den bir yere çıktığında Ali'yi yerine vali olarak bırakırdı. Bir seferinde Medine'den ordularla birlikte çıktı. Medine yakınlarında Sırâr denen bir suyun yanında konakladı ve orada çadır kurdu. Irak'a sefer planıyla çıkmış, Medine'yi Ali b. Ebî Tâlib'e bırakmıştı. Osman b. Affan ve sahabenin önde gelenleri yanındaydı. Planladığı şeyi istişare etmek üzere toplantı yaptı. Abdurrahman b. Avf, Ömer'e, Medine'ye dönüp kendisinin yerine başka birini göndermesini önerdi. İnsanlar bu görüşe meyletti ve Ömer geri döndü.[1] Ömer, Medine'yi Ali'ye birçok kez bırakmıştır. Hatta öyle zannedilmektedir ki Ömer Medine'den çıkıp bir yere giderse Ali ya onunla birlikte gider ya da halifesi olarak Medine'de kalırdı.[2] Mü'minlerin iki emiri –Allah'ın rızası ve selamı ikisinin de üzerine olsun- arasında karşılıklı güven ve sevgi olmasaydı bu böyle olmazdı.

59. **"Siz insanlar arasından çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz"**[3] ayetinin delaletine bakalım. Ümmetin hayırlı olması, devamında anılan nitelikler sebebiyledir: **"İyiliği emreder, kötülükten vazgeçirmeye çalışırsınız."** Bu hitabın ilk muhatapları ve en fazla hak edeni, Peygamberimiz'in (s.a.v.) etrafında olan ümmettir. Bu en hayırlı ümmet, Resûlullah (s.a.v.) vefat edip (var olduğu iddia edilen) ahit bozulduğunda, vasiyet çiğnendiğinde neredeydi? Böyle bir durumda iyiliği emredip kötülükten alıkoyma, hakka şahitlik etme ve hakkı yerine getirme nitelikleri nereye kaybolmuştur?

60. İmam Ali'nin (r.a.) kadrini, ancak geri kalan sahabeyi değersizleştirerek yükseltebileceğimizi düşünmemeliyiz. Onu münafıklar arasındaki mü'min, hainler arasındaki vefakâr, döneklerin

---

(1) İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-Nihâye*, 9/613.
(2) Yakubî, *Târîh*, 2/147.
(3) Âl-i İmrân, 110.

arasındaki sabit kişi olarak nitelememiz doğru olmaz. Ali (r.a.) hayırlı insanlar arasında bulunan hayırlı bir insan, kahramanlar arasında bir kahramandı. Bununla beraber onun ayrıcalığı ve üstünlüğü bâriz bir şekilde ortaya çıkmıştır; etrafındaki seçkin ve nitelikli insanların çokluğu onun ayrıcalığını örtmemiştir. Ali'nin (r.a.) ışığının, ancak etraftaki yıldızların ışığı kesildiğinde parlayacağını düşünmek ona haksızlıktır. Etrafındaki insanların şanı yerle bir olduğunda Ali'nin (r.a.) şan ve şerefinin ortaya çıkacağını, ancak arkadaşlarının alçalmasıyla onun yükseleceğini düşünürsek Ali'nin (r.a.) hakkını yemiş oluruz. Zira o ilmi, şanı ve faziletiyle yeterince belirgindir. Boyu uzun olan efendilerin içinde o da uzundur. O, etrafında kimse bulunmadığı için fazileti ortaya çıkacak bir insan değildir. Yarış kulvarında başkası olmadığı için en önde olan biri de değildir. Bu nedenle sahabe için dile getirilen her övgü, onlarla birlikte Ali'yi (r.a.) de kapsayan bir övgüdür. O, parlak birçok yıldızın içinde parlayan bir yıldızdır. Onların ışığı sebebiyle ışığı kesilmemiş ve onların ışığı Ali'nin ışığını söndürmemiştir.

61. Bu kitabın konusunu teşkil eden (dost ve himaye eden anlamındaki) velâyet hadisini sahabeden kaç kişi rivayet etmiştir? Neredeyse tevatür sayısına ulaşan bir topluluktur değil mi? İçlerinden Ebu Bekir'e velâyeti sebebiyle itiraz eden, kınayan veya üzerine çekişen olmuş mu? Bu topluluğun söz konusu sahneyi görüp, hadisi rivayet ederek anlatıp sonra vasiyeti ve ahdi çiğneyerek anlattıklarına muhalif olduklarını ilan etmesi mümkün değildir.

62. Kur'ân-ı Kerim'de, ağacın altında biat edenleri öven ayetler inmiştir. Ayetler, onların kalplerinin temizliğini ilan etmiştir; onları Allah'ın rızası ile müjdelemiştir, sekinetle ve yakın bir fetihle müjdelemiştir. **"Andolsun ki, Allah Teâlâ seninle o ağacın altında biat ederlerken mü'minlerden razı olmuştur. Kalplerindekini bilerek üzerlerine kuvve-i maneviyyeyi indirmiş ve onları yakın bir fetih**

ile mükâfatlandırmıştır."[1] Bu ayet, Rıdvan Biatı'nda Resûlullah'a (s.a.v.) biat edenlere mahsus bir övgüdür. Kur'ân-ı Kerim'de bu biat zikredilir de bütün ümmetin dinini ve siyasetini ilgilendiren bir biat olarak Gadîr biatı nasıl zikredilmiş olmaz?

63. İmam Ali b. Ebî Tâlib'in bağlı olduğu düzenin şûrâ sistemi olduğunu, yönetimde ehl-i beytin içinde dikey devam eden bir miras sistemi tanımadığını gösteren şeylerden biri, Ömer b. Hattab'ın vefatını izleyen şûrâya katılmasıdır. Şûrâ katılımcılarına kendi faziletlerinden ve İslâm'a hizmetteki rolünden bahsetmiş ama Resûlullah'tan (s.a.v.) sonra halife olarak tayin edilmesini işaret eden herhangi bir nassa işaret etmemiştir. Şayet Gadîr hadisi böyle bir anlam taşıyor olsaydı, İmam Ali ona işaret eder ve erdemleri anmaktan çok daha güçlü bir delil olan bu delili öne sürerek onlarla tartışırdı. İmam Ali şûrâ sistemine ve şûrâ hakkının öncelikle Muhacirlerin ve Ensar'ın olduğuna inanıyordu. Bu nedenle Osman'ın vefatından sonra, ayaklananların çağrısına olumlu cevap vermedi, yönetimi teslim almayı reddetti. Onlara şöyle dedi: "Bu sizin alacağınız bir karar değil. Bu kararı, Muhacirler ve Ensar alır. Onlar kimi yönetici yaparsa o yönetici olur." Muhacirler ve Ensar ona gelip "Uzat elini sana biat edelim" dediklerinde onları geri çevirdi. Tekrar geldiklerinde yine geri çevirdi. Tekrar geldiklerinde onlara "Beni bırakın, benden başkasını arayın. Bilin ki eğer çağrınıza icabet edersem size bildiğim gibi davranırım. Beni bırakırsanız sizden biri gibi olurum. Hatta başınıza getirdiğiniz kişinin en fazla sözünü dinleyip itaat edeniniz olabilirim. Benim sizin için bir vezir olmam, bir yönetici olmamdan daha hayırlıdır" dedi. Sonra Talha'nın ve Zübeyr'in yanına gidip hilafeti onlara teklif etti ve şöyle dedi: "Hanginiz isterse ona biat ederim." Onlar "Hayır" dediler; "İnsanlar seni daha fazla istiyor." Ali son olarak insanlara şöyle dedi: "Eğer isteğinizden başkasını kabul etmiyorsanız, benim biatım gizli olmaz. Müslümanların rızası ile olur. Ben camiye giderim. Bana biat etmek isteyen gelip biat eder."

(1) Fetih, 18.

Ali'nin (r.a.) hilafeti için kesin hüküm ve atama Müslümanlar nezdinde biliniyor olsaydı imamın ayaklananları geri çevirip Muhacirlerin ve Ensar'ın görüşünü beklemesi caiz olmazdı. Hakeza onlara *"Benim sizin için vezir olmam yönetici olmamdan daha hayırlıdır"* demesi de caiz olmadığı gibi hilafeti Talha ve Zübeyr'e teklif etmesi de caiz olmazdı. Aynı şekilde, Müslümanların biatını beklemeye de ihtiyacı olmazdı.[1]

64. Şerif Murteza şunları aktarır: Resûlullah hastalandığında Abbas b. Abdulmuttalib, Ali'den (r.a.) Resûlullah'a (s.a.v.) kendisinden sonra onun yerine kimin geçeceğini sormasını istedi. "Şayet yöneticilik bizde ise ilan etsin, bizden başkasında ise bize vasiyet etsin" dedi. Ali (r.a.) şöyle anlattı: Resûlullah (s.a.v.) ağırlaştığında yanına girdik. "Ya Resûlullah" dedik. "Bizim için yerine halife bırak." "Hayır" dedi. "Benî İsrail'in Hârun'dan ayrılması gibi sizin de ondan ayrılmanızdan korkarım. Ama şu var ki, Allah kalbinizde hayır bulunduğunu bildiğinde sizin için halifenizi seçer."[2]

Bu rivayet, Şerif Murteza'nın ve onun dönemindeki Şia âlimlerinden bir grubun Gadîr hadisinde açık bir nass bulunduğu görüşünde olmadıklarını gösterir. Öte yandan bu rivayet anlamı bakımından, Buhârî'nin Abdullah b. Abbas'a dayandırdığı bir hadise yakındır. Söz konusu Buhârî hadisi şöyledir: Ali b. Ebî Tâlib (r.a.), vefat öncesi hasta yatağında yatan Resûlullah'ın (s.a.v.) yanından çıktı. İnsanlar "Ey Ebu Hasan, Resûlullah (s.a.v.) nasıl oldu?" diye sordu. "Allah'a hamdolsun, iyi" şeklinde cevap verdi. Bu sırada Abbas b. Abdulmuttalib Ali'nin elini tuttu ve "Vallahi, üç gün sonra başında sopa sallanan bir tabi olacaksın. Vallahi ben Resûlullah'ın (s.a.v.) bu hastalığı sebebiyle vefat edeceğini düşünüyorum. Zira Abdulmuttalib oğullarının ölüm

(1) Taberî, *Târîh*, 3/450; Ahmed el-Kâtib, *Tetavvuru'l-Fikri's-Siyâsî eş-Şîî*, 57-62.
(2) Murteza, *eş-Şâfî*, 3/293, 4-149.

vakti geldiğinde yüzleri nasıl olur, biliyorum. Haydi, bizi Resûlullah'ın (s.a.v.) yanına götür ve bu işin kimde olduğunu soralım. Eğer bizde ise bilelim. Başkasında ise onu da bilelim, bize vasiyet etsin" dedi. Ali şöyle dedi: "Vallahi, eğer Resûlullah'a (s.a.v.) sorarsak ve hilafeti bize vermezse ondan sonra insanlar onu bize vermez. Vallahi ben bunu ona sormayacağım."[1]

65. Seyyid Humeynî'nin hayatını anlatan "Ruhullah" filmini izledim. Senaryosu ve yapımıyla harika bir filmdi. Humeyni'nin hayatını belgeselleştirmiş, kişiliğinin önemli yönlerini sunmuştu. Dikkatimi çeken şey, filmin, Humeynî'nin hayatının sonunda iki şeyi ön plana çıkarmasıydı:

Bunların birincisi, Humeynî'nin, vefatından sonra makamına oğlunun getirilmemesini vasiyet etmiş olmasıdır. Oğlunu, devletin önemli herhangi bir makamı için aday göstermemiş, makamına varis olmaları için akrabalarından herhangi birini teklif etmemiştir.

İkincisi ise şudur: Humeynî, vefat etmeden önce hastalandığında, köyü Humeyn'in imamına haber gönderir. Köyde, babasından kendisine miras kalan mal varlığını toplayıp fakirlere ve muhtaçlara dağıtmasını ister. Mal varlığını, kendisinden sonraki varisleri için saklamaz.

Bu olaylar, Seyyid Humeynî'nin erdemlerini ve ayırt edici özelliklerini göstermek için sunulmuştur. Bunların, nüfuz sahibi çoğu insanda bulunmayan olumlu tavırlar ve kişilik özellikleri olduğunda hiç şüphe yoktur. Ama ilginç olan şu ki, bütün Müslümanlar, akrabadan kimseyi bir makam için başkalarına yeğlememek ve mal varlığını akrabaya miras bırakmamak şeklindeki iki şerefli hasletin peygamberleri Muhammed'de (s.a.v.) bulunduğunu düşünürler. Onun herhangi birinin halife olmasını vasiyet etmediğine ve malını kimseye miras bırakmadığına inanırlar. "Biz peygamberler miras bırakmayız.

---

(1) Buhârî, *Sahîh* (4447).

Bıraktıklarımız sadakadır” buyurmuştur Peygamberimiz (s.a.v.). Geç dönem Şiîleri ise bu inançlarında Müslümanlara muhalefet etmiş, Peygamberimiz’in (s.a.v.) Hz. Ali’yi vasiyet ettiğini, malını Fatıma’ya miras bıraktığını söylemişlerdir. Humeynî için erdemli bir tavır olarak kabul ettikleri şeyi nasıl oldu Mustafa’dan uzak gördüler?

GADÎR'İ DÜŞÜNMEK

Tarihimizi hikâyelerin ve efsanelerin aktarıldığı gibi aktarıp anlattığımız şeyler üzerinde kafa yormamamız ve inandığımız şey hakkında düşünmemememiz doğru olmaz. Özellikle de Mustafa'dan (s.a.v.) ve Ali-yi Murteza efendimizden, mevlâmızdan aktarıyorsak. Aktardığımız şey kalbimizle bağlandığımız bir iman, Allah'a kendisiyle bağlandığımız bir din ise… Kalplerimizde sevgi ve nefret, velâ ve berâ doğuruyor ve ahiret yurdundaki ebedî akıbetimize doğru yürüyüşümüzde yolumuzu belirliyor ise…

İnsanın imanı, dini ve Allah'a doğru yürüyüşü aklından ve düşüncesinden uzak olmamalıdır. Akıl, teklifin taşıyıcısıdır. Tefekkür, İslâm'ın farzlarından biridir. İnsanın aklını çalıştıracağı en önemli, en değerli ve en tehlikeli şey dine bağlılığı ve Allah'a yönelişiyle ilgili yapacağı düzeltmeler olacaktır. İnsanın dünyevî işlerinde aklını çalıştırıp dini ve ahireti söz konusu olduğunda, dînî meseleler söz konusu olduğunda aklını iptal etmesi, düşüncesini söndürmesi doğru değildir.

Akıl, Kur'ân-ı Kerim ayetlerinde olduğu kadar başka hiçbir yerde seferber edilmemiş, harekete geçirilerek yüceltilmemiş ve çalıştırılmamıştır. Nitekim düşünme ve aklı çalıştırma Müslüman

olmayı ve Müslüman için dindarlığını gözden geçirmeyi gerektirir, İslâm da düşünmeyi ve aklı çalıştırmayı gerektirir. Dinde aklın imkânsız gördüğü ve reddettiği bir şeyin olması mümkün değildir. Şayet aklın anlamadığı ve idrak edemediği bir şey varsa durum şu şekilde açıklanabilir: Şeriatta, aklın idrak edemediği şeyler olabilir. Ancak aklın reddettiği ve kabul etmediği şeyler olmaz. Nitekim bunu ifade etmek için "Şeriat akıllara durgunluk veren şeyle gelir ama akılların imkânsız gördüğü şeyle gelmez" denilmiştir.

Kur'ân-ı Kerim aklı sadece tazim için, onu dayanak edinmenin ve onunla eylemde bulunmanın gerekliliği bağlamında zikreder. Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Dünya hayatı bir oyundan, bir oyalanmadan başka bir şey değildir. Ahiret yurdu ise muttakiler için elbette daha hayırlıdır.** Hâlâ **aklınız başınıza gelmeyecek mi?"**[1] **"Allah hikmeti kime dilerse ona verir. Kime de hikmet verilirse muhakkak ki ona çok hayır verilmiştir. Selîm akıl sahiplerinden başkası iyi düşünmez."**[2] **"Bak, ayetleri, onlar iyice anlasınlar diye nasıl türlü türlü açıklıyoruz."**[3] **"Kur'ân'ı iyiden iyi anlamazlar mı? Daha doğrusu onların kalpleri üzerinde kat kat kilitler vardır."**[4]

Bu ayetler ve benzer anlamı taşıyan başka ayetlerle İslâm'da düşüncenin bir vacip olduğu kesin olarak belirlenmiştir. Yine bu ayetlerden anlaşılır ki, İslâm'ın hitap ettiği akıl, vicdanı koruyan, hakikatleri idrak eden, meseleleri birbirinden ayırt eden, zıtlar arasında değerlendirme yapan, basîret ve tedebbür ile bakan, ibret almayı ve tekrar tekrar tartmayı başarabilen akıldır. Bu aklın karşısında donukluk, inatçılık ve dalalet bulunur. Bahsedilen akıl, idrakteki zirvesi deliliğin karşıtı olan akıl değildir.

(1) En'âm, 32.
(2) Bakara, 269.
(3) En'âm, 65.
(4) Muhammed, 24.

Tekrar tekrar üzerinde durmamız gereken şey şudur: Çeşitli özellikleriyle akla Kur'ân'da yapılan vurgu, tali bir şey değildir. Birçok kez geçmesi de basit bir tekrardan ibaret değildir. Bilakis bu vurgu, dinin özünün ve cevherinin gerektirdiği, dinin ve insanın künhünü bilen her insanın bekleyeceği, öngörülebilen bir sonuçtur. İnsan hayatındaki en önemli ve hassas meselelerde aklı en fazla iptal eden ve düşüncenin hareketini en fazla söndüren şey, başkalarını taklit ederek imanımızın ve dinimizin sorumluluğunu onlara yüklemektir. İnancımızın idaresini teslim ettiğimiz kişiler babalarımızın tabi olduğu kişiler olabilir veya bizi kuşatan toplum olabilir.

İslâm, kişinin babasının ve dedelerinin üzerine vebal yüklemesini kabul etmez. Seslenişi duydukları halde, atalarından akıl içermeyen bir inanç miras aldıkları için kendilerini aklî sorumluluktan muaf görenleri ayıplar. **"Onlara Allah'ın indirdiğine uyun, dendiği zaman onlar, hayır, biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeye uyarız, derler. Ya ataları bir şey anlamamış, doğruyu bulamamış idiyseler?"**[1]

Elbette babalarımız için hayırlı ve vefalı nesiller olmalıyız. Fakat vefa bir şeydir, körü körüne onlarla birlikte dalalette kalmak başka bir şeydir. Akıl sahibi olan, bu ikisini birbirinden ayırt edebilendir. İnceleme ve araştırmayla aklı çalıştırmaksızın inandığı şeyde kendisini kuşatan topluma tabi olan kişi için de aynı şey geçerlidir. Bizi kuşatan toplumun gücüne karşı özgürleşmek, düşünsel bir ayıklık, güçlü bir irade ve mücadele kabiliyeti gerektirir. **"Bizim uğrumuzda mücadele edenlere gelince, biz onlara elbette yollarımızı göstereceğiz."**[2]

Aklı çalıştırmak, yaratıcının emirlerinden bir emir olduğunda yaratılanın, kendisi gibi başka bir yaratılmışın gönlünü hoş tutmak için veya ondan korktuğu için aklını iptal etmesi olası değildir. Velev ki o yaratılmış, bizi içine gömen veya bizi kuşatan bir çoğunluk olsun…[3]

---

(1) Bakara, 170.
(2) Ankebût, 69.
(3) Bkz. Abbâs el-Akkâd, *et-Tefkîru Ferîdatûn İslâmiyye*. [Bu bölümde yazardan birçok alıntı yapılmıştır.]

Kabirlerimize doğru naaşımızı taşıyanlar bizi oraya teslim edip dönecekler. Sonra biz, ömrümüzün hasılasıyla orada tek başımıza yüzleşeceğiz. Etrafımızda bulunan insanlar, kabirlerimizden tek başına diriltilip çıkarıldığımızda yanımızda olmayacaklar. **"Onların her biri kıyamet günü ona tek başına gelecektir."**(1) Etrafımızdaki hiç kimse, kıyamet günü Rabbimize ulaştığımızda bizimle bulunmayacaktır. **"Andolsun, sizi ilk defa** (doğumunuzda) **yarattığımız gibi** (ahirette de) **teker teker huzurumuza geleceksiniz."**(2) Çevremizdeki herhangi biri kıyamet günü bizimle olmayacak, **"O gün, herkesin kendine yetip artacak bir derdi vardır."**(3) bizimle uğraşan kimse o gün bizim için uğraşmayacaktır. **"O gün, herkes gelip kendi canını kurtarmak için uğraşır."**(4)

Ne kadar değerli olursa olsun ve değerli görülürse görülsün, yalnızca Resûlullah'a tabi oluşumuz hakkında sorguya çekileceğiz. **"O gün Allah onlara seslenecek ve peygamberlerin davetine ne cevap vermiştiniz, diye soracak."**(5)

Kendilerine nasıl cevap verdiğimiz hakkında sorguya çekileceğimiz kişilere olması gerektiği gibi cevap verdiğimize dair yakînî bir rahatlık elde etmek için bütün gücümüzle çalışmamız, elimizden geleni yapmamız ve aklımızı çalıştırmamız gerekmez mi?

Hidayetin yakînî ferahlığını, ancak hidayeti elinde tutan ve bize bahşedenden dileyerek hissedebiliriz. Ümidimiz odur ki yarın cennet döşeklerinde **"Bizi buna eriştiren Allah'a hamdolsun. Eğer Allah bize doğru yolu göstermeseydi biz kendiliğimizden doğru yolu**

---

(1) Meryem, 95.
(2) En'âm, 94.
(3) Abese, 37.
(4) Nahl, 111.
(5) Kasas, 65.

bulamazdık"[1] diyenlerden oluruz. Ve ümidimiz odur ki, Rabbimizden hidayeti samimiyetle ve her kayıttan soyutlanarak, teslimiyetle ve boyun eğerek isteriz ki akıllarımıza istikamet, gözlerimize basiret, kalplerimize hidayet versin.

Allah'ım, hidayet verdiklerinin arasında bize de hidayet ver. **"Bizi doğru yola ilet."**[2] Üzerinde ihtilaf edilen hakikatlerde bize doğruyu göster. Sen dilediğini doğru yola iletirsin. **"Rabbimiz, indirdiğin kitaba inandık ve gönderdiğin peygambere uyduk. Artık bizi gerçeğe şahitlik edenlerle birlikte yaz."**[3] **"Ey Rabbimiz, bizi iman ile önden geçmiş olan din kardeşlerimizi bağışla. İman etmiş olanlar için kalplerimizde bir kin bırakma. Ey Rabbimiz, şüphesiz sen çok esirgeyicisin, çok merhametlisin."**[4]

Son sözümüz, âlemlerin Rabbi Allah'a hamddır…

Es selamu aleykum ve rahmetullahi ve berekâtuh

(1) A'râf, 43.
(2) Fâtiha, 5.
(3) Âl-i İmrân, 53.
(4) Haşr, 10.

HARİTALAR VE GÖRSELLER

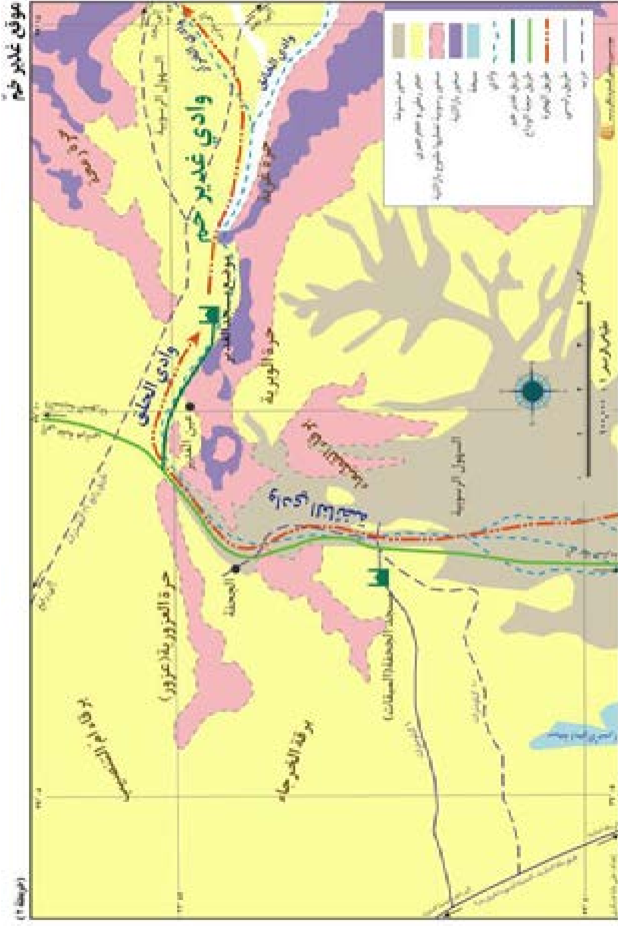

Veda haccında geçilen güzergâh üzerinde Gadîr-i Hum'un konumu.

Gadîr-i Hum ve Cuhfe’nin havadan çekimi.

Gadîr-i Hum ve çevresinin haritası. (Sırasıyla çeşitli kayalar, kumluk taşlar, bazalt tabakasının örttüğü çöküntü kayalar, bazalt kayaları, kuru tuz bataklığı, vadi, Gadîr-i Hum yolu, veda haccı güzergâhı, hicret güzergâhı, ana yol, patika yol)

Kenarında Gadîr-i Hum'un yer aldığı Cuhfe vadisi.

Gadîr-i Hum'un eski bir görüntüsü.

Gadîr yatağının eski bir fotoğrafı.

Selden sonra Gadîr'in eski resmi.

Gadîr'in yakınlarında, bölgeyi bilen, Râbiğ ahalisinden Şeyh Salim el-Ğânimî, Âbid el-Bilâdî, Sâlih el-Ensârî ile birlikte.

Haremeyn tren köprüsünün hemen kenarında Gadîr'in mekânı.

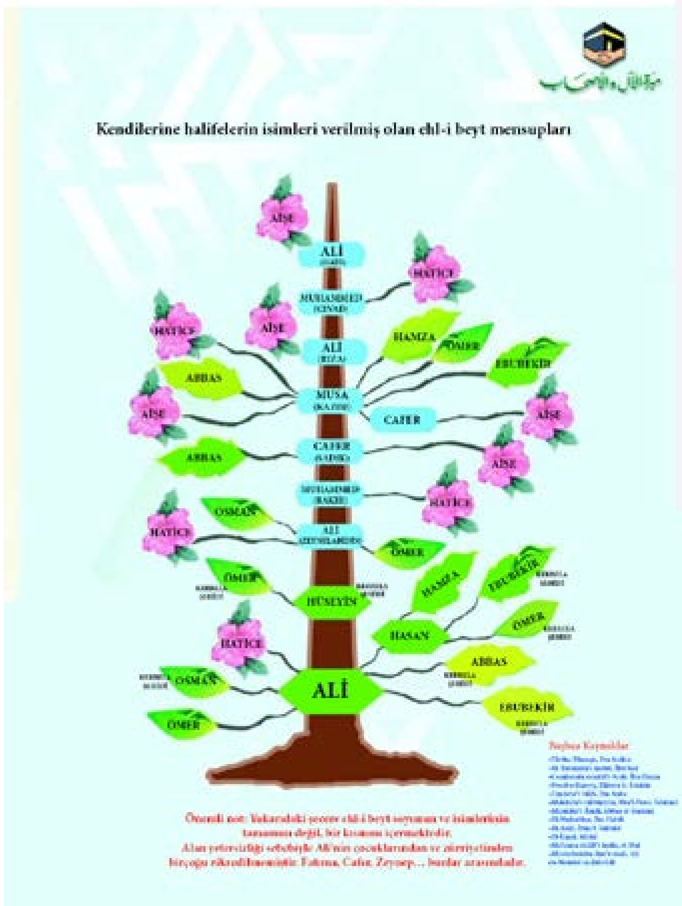
Gadîr-i Hum'un etrafında, vadide yer alan Semure ağaçları. (Peygamberimiz (s.a.v.) hutbesini, iki Semure ağacının altında vermişti.)

Tarihçi Şeyh Dr. Ahmed en-Nu'mânî. Gadîr-i Hum'da Resûlullah'ın (s.a.v.) namaz kıldığı söylenen yerde dururken.

Gadîr-i Hum etrafındaki Semure ağaçları.

Yazarın Diğer Kitapları

1. *Kısas-ı Nebeviyye [Nebevî Kıssalar]*
2. *el-Hayatu'n-Nebeviyye [Peygamberimiz'in Hayatı]*
3. *el-Yevmu'n-Nebevî [Peygamberimiz'in Bir Günü]*
4. *Emâkin-i Nebeviyye*
5. *el-Âsâru'n-Nebeviyye*
6. *Ke-enneke Me'ah [Onunlaymış Gibi]*
7. *Semâu'z-Zâkira*
8. *el-Kabru'l-Mukaddes [Resûlullah'ın Kabri]*
9. *Senâmu'l-İslâm*

içindekiler

Gadîr-i Hum, Mekke-i Mükerreme ile Medine-i Münevvere arasında bir mevkiin adı. Peygamberimiz (s.a.v.) veda haccından dönmekte olan ashabını orada durdurup Hz. Ali'yi (r.a.) yanına çağırdıktan sonra bir hutbe irâd etti.

Geliniz, Gadîr'deki çınarların serin gölgeliklerinde bir hadis meclisine zihnen hazırlanalım. Gadîr-i Hum hutbesine kulak verelim. Sevgili Peygamberimiz'in (s.a.v.) "Durun!" dediğinde duranlar gibi ruhlarımızı orada duraklatalım. Onun mübarek ağzından dökülenlerin izini sahih rivayetlerde sürelim. Ona karıştırılmaya çalışılan tutarsız ilavelerden haberdâr olalım. Ve tarihî gerçeklerin aydınlatılmasına dair müstakîm bir âlimin yorumlarını okuyalım. Çünkü orada söylenenler önemli. Gayet açık ve net bir mesaj verilmiş ashaba.

Gadîr hadisi, kelimesi kelimesine neydi ve hangi maksatla söylenmişti? Peygamberimiz Hz. Ali'ye ne dedi?

9 786057 131973